

Міністерство
захисту довкілля
та природних ресурсів
України

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПРИРОДНИЙ
ПАРК
БУЗЬКИЙ
ГАРД

UNCG
УКРАЇНЬКА ПРИРОДОХОРОННА ГРУПА

Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ 15-Й РІЧНИЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО
ПАРКУ «БУЗЬКИЙ ГАРД» ТА 30-Й РІЧНИЦІ РЕГІОНАЛЬНОГО
ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ГРАНІТНО-СТЕПОВЕ ПОБУЖЖЯ»

Миколаїв – Чернівці, 2024

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Миколаївська обласна військова адміністрація
Національний природний парк «Бузький Гард»
ГО «Українська природоохоронна група»

Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення

Присвячується
15-й річниці Національного природного парку «Бузький Гард»
та 30-й річниці Регіонального ландшафтного парку
«Гранітно-степове Побужжя»

Миколаїв – Чернівці
«Друк Арт», 2024

УДК 502.7
3-33

3-33 **Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення.** Миколаїв ; Чернівці : Друк Арт, 2024. 144 с. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 43)

ISBN 978-617-8129-98-9

4 липня 2024 року до Дня працівника природно-заповідної справи, до 15-річчя Національного природного парку «Бузький Гард» та до 30-річчя Регіонального ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» в м. Миколаїв у Центральній міській бібліотеці ім. М. Л. Кропивницького відбувся круглий стіл «Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення», який зібрав екологів, депутатів, науковців, спеціалістів заповідної справи, працівників лісової галузі, громадських активістів. Збірка містить матеріали учасників цього урочистого заходу й буде цікавою для професійних біологів, краєзнавців та природоохоронців.

УДК 502.7

Фото для обкладинки: урочище Протич, Мигія, автор – Денис Кривий (загинув у Бахмуті в травні 2023 року).

Видано ГО «Українська природоохоронна група»

ISBN 978-617-8129-98-9

© Національний природний парк
«Бузький Гард», 2024

© ГО «Українська природоохоронна
група», 2024

Зміст

Передмова	5
Презентація випуску поштової марки «Збережемо Бузький Гард!» за програмою Укрпошти «Власна марка»	7
Артамонов В.А., Легкий С.В., Овсієнко Я.В. Стан старовікових насаджень дуба звичайного (<i>Quercus robur</i>) в урочищі «Лабіринт»	13
Василюк О.В., Коломицев Г.О., Скоробогатов В.М. Втрати екосистем внаслідок пожеж, викликаних військовими діями в Миколаївській області	30
Драбинюк Г.В., Скоробогатов В.М. Розширення території природного заповідника «Єланецький степ»	33
Кравченко Ю.А. Збереження цілинного степу Миколаївської області	38
Новік Г.Д., Легка С.Г. Еколого-освітня, туристично-рекреаційна діяльність в контексті сталого управління природно-заповідними територіями	41
Мірошніченко О.В., Іцковський Ю.І. Про заснування премії імені видатного українського вченого-природоохоронця Олександра Янати	43
Пархоменко В.В. Булавовусі лускокрилі (Lepidoptera: Rhopalocera) природного заповідника «Михайлівська цілина» (Сумська область, Україна)	52
Пархоменко В.В. Матеріали до фауни бражників (Lepidoptera: Sphingidae) Сумської області	57
Пархоменко В.В., † Грама В.М. Клопи (Heteroptera) НПП «Деснянсько-Старогутський» та його околиць (Середино-Будський район, Сумська область, Україна)	69
Редінов К.О. Птахи Гранітно-Степового Побужжя в науковій спадщині В.П. Скаржинського	101
Романенко М.М., Куценко С.В., Шепель О.В. Вплив війни на смарагдові об'єкти на території Миколаївської області.	103
Сагайдак В.Р. Заказник місцевого значення «Ступки-Голубовські-2»: природоохоронна цінність та перспективи включення до Смарагдової мережі Донецької області	106
Скоробогатов В.М., Василюк О.В. Знахідки рідкісних видів флори в межах лісництв Миколаївської області.	112

ПЕРЕДМОВА

*«Гранітно-степове Побужжя –
земля великої краси, унікальної природи
історичних святинь української нації...»*

Сергій ТАРАЩУК

Національний природний парк «Бузький Гард» (НПП) розташовується у Вознесенському та Первомайському районах Миколаївської області, у долинах річок Південний Буг, Корабельна, Мертвовод, Арбузинка. Процес його створення був тривалим, відбувався поступово, конфліктно і тісно пов'язаний зі спротивом науковців, громадян, депутатів, чиновників, що виступали за збереження довкілля, розбудови Південноукраїнського енергокомплексу. Останній передбачав затоплення долини р. Південний Буг русловими водосховищами.

Починаючи з XIX ст. відомі дослідники А. Андржейовський, Г. Танфільєв, Й. Пачоський зазначали надзвичайну цінність природи сучасної території парку. Поміщик В. Скаржинський заборонив традиційну господарську діяльність, у 1824–1926 рр. створив штучні діброви. У 1927 р. Є. Лавренко та О. Браунер рекомендували ділянки сучасного НПП до заповідання, деякі з них включені до реєстру пам'яток природи 1932 р.

Протягом 1970–1980 рр. втілюється проєкт розширення Південноукраїнського енергокомплексу, який передбачає затоплення всієї долини П. Бугу від м. Первомайськ до с. Олександрівка. У **1987–1988 рр.** Миколаївський державний педагогічний інститут ім. В. Белінського провів дослідження біоти та археологічних об'єктів на землях, які планується затопити. Вперше застосовується сформульована Сергієм Таращуком назва – *Гранітно-степове Побужжя*. Підготовлено наукове обґрунтування створення заказника республіканського значення «Гранітно-степове Побужжя» як альтернативу затопленню.

Згодом, у **1990 р.** тим же колективом обґрунтовано створення державного природного національного парку (ДНПП) «Гранітно-степове Побужжя». Через кризу в державі створення ДНПП відкладається. Тоді в новий Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (**1992 р.**) вводиться категорія «регіональні ландшафтні парки» (РЛП) – заповідні об'єкти місцевого чи регіонального значення, які утримуються за рахунок місцевих бюджетів.

У **1992 р.** надійшло клопотання про створення РЛП «Гранітно-степове Побужжя» до Миколаївського обласного управління охорони навколишнього природного середовища. А рішенням Миколаївської облради від **18.03.1994 № 27** РЛП «Гранітно-степове Побужжя» створено. Протягом 1995–2006 рр. територію парку п'ять разів розширювали (змінювали).

У **2000 р.** прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки», зокрема цим законом передбачено створити у 2005 р. НПП «Гранітно-степове Побужжя».

В Україні **2002 р.** почалося впровадження проєкту Глобальної екологічної фундації та Світового банку (ГЕФ-СБ) «Збереження біорізноманіття в Азово-Чорноморському екологічному коридорі», зокрема до проєкту було включено створення НПП «Гранітно-степове Побужжя».

У 2005 р. розроблений, з певними недоліками, проєкт створення НПП «Гранітно-степове Побужжя», що збіглося у часі з добудовою пускового комплексу Ташлицької ГАЕС та частковим затопленням урочища Гард Олександрівським водосховищем. Громадські активісти та адвокати «Екоправо-Львів» звернулись до суду щодо відновлення екологічних прав громадян стосовно збереження урочища Гард, що призвело до чотирьох тривалих судових процесів.

Одночасно забезпечено визнання історичної цінності урочища Бузький Гард, якому загрожує затоплення. Наказом Міністерства культури і туризму України від **11.04.2006** № 173/0/16-06 «Про включення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України об'єкту *«Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького»* урочище Гард включено до реєстру за категорією *місцевого* значення. А згодом, постановою КМУ від **3.09.2009** р. № 928 «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» пам'ятку визнано об'єктом *національного* значення та занесено до реєстру за номером 140001-Н. Подальші дослідження додали аргументів щодо її високої історичної цінності.

21 січня 2008 р. після важкої хвороби на 53-му році пішов із життя лідер громадського руху у справі збереження Гарду, голова НЕЦУ Сергій Тарашук. А через декілька днів у Миколаївській облдержадміністрації відбулась нарада щодо невідкладного доопрацювання проєкту створення НПП.

27.08.2008 р. Президент України В. Ющенко своїм Указом № 774/2008 «Про невідкладні заходи щодо розширення мережі національних природних парків» доручає вжити заходів для створення низки національних природних парків, у тому числі *«Бузький Гард»* (робоча назва – «Гранітно-степове Побужжя»). Того ж року за підсумками загальнодержавного конкурсу визнано Гранітно-степове Побужжя одним із *«Семи природних чудес України»*.

30 квітня 2009 р. Президент України підписує Указ № 279/2009 «Про створення *національного природного парку «Бузький Гард»*».

Протягом останніх п'ятнадцяти років сформувався колектив НПП «Бузький Гард», в якому працюють дійсно професійні спеціалісти природно-заповідної справи. За недавній період в установі успішно виконано ряд міжнародних та державних проєктів щодо розвитку парку, здійснення природоохоронних заходів, екологічно-освітніх програм, розвинута рекреаційна структура. Науковий підрозділ виконує дослідження не тільки на території парку, а й у межах Миколаївської та Кіровоградської областей.

Адміністрація НПП «Бузький Гард» активно співпрацює з органами державного управління, територіальними громадами. Триває плідна співпраця з РЛП «Гранітно-степове Побужжя», адже до НПП «Бузький Гард» не увійшли всі території, які були спочатку запропоновані для створення національного парку. За час існування нашої установи відбулись значні події, з'явилися здобутки та перемоги, виникли нові проблеми та виклики. Боротьба за Бузький Гард триває. Проте, колектив НПП «Бузький Гард» з оптимізмом дивиться у майбутнє, планує розвиток, бачить перспективи.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ВИПУСКУ ПОШТОВОЇ МАРКИ «ЗБЕРЕЖЕМО БУЗЬКИЙ ГАРД!» ЗА ПРОГРАМОЮ УКРПОШТИ «ВЛАСНА МАРКА»

Дмитро Мац
управління екології та природних ресурсів
Миколаївської обласної військової адміністрації
dmytro.mats@gmail.com

Питання добудови Ташлицької ГАЕС та необхідність підняття рівня Олександрівського водосховища має значний суспільний резонанс, про що свідчать численні звернення наукових установ та громадських організацій. Реалізація зазначеної вище діяльності призведе до непоправної шкоди та втрати історико-культурної спадщини, частини території Смарагдової мережі та інших негативних наслідків для навколишнього природного середовища.

Ділянка долини річки Південний Буг, де планується відведення земель під хвостову частину Олександрівського водосховища, має загальнодержавне та європейське значення як територія особливого природоохоронного інтересу й має особливий режим використання. На цій ділянці створено 2 території природно-заповідного фонду: Національний природний парк «Бузький Гард», Регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя». Зазначена територія є об'єктом Смарагдової мережі Європи, де охороняється 36 видів птахів, 17 типів природних оселищ.

Урочище Гард на Південному Бугу поблизу Південноукраїнська.

Під час круглого столу «Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення» 4 липня 2024 року в м. Миколаїв.

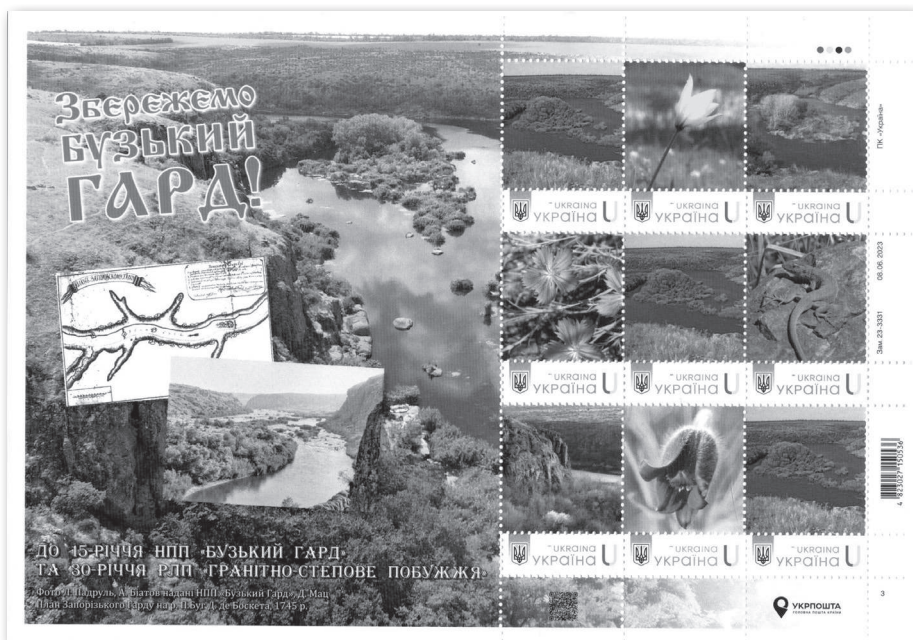
Територія також має статус пам'ятки культури національного значення «Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького».

Враховуючи зазначене, до Президента України, Прем'єр-міністра України, Міндовкілля звертались Миколаївська облдержадміністрація, Миколаївська обласна рада, численні громадські організації з проханням підтримати Миколаївщину в прагненні зберегти унікальну природну й історичну спадщину та не допустити підняття рівня Олександрівського водосховища.

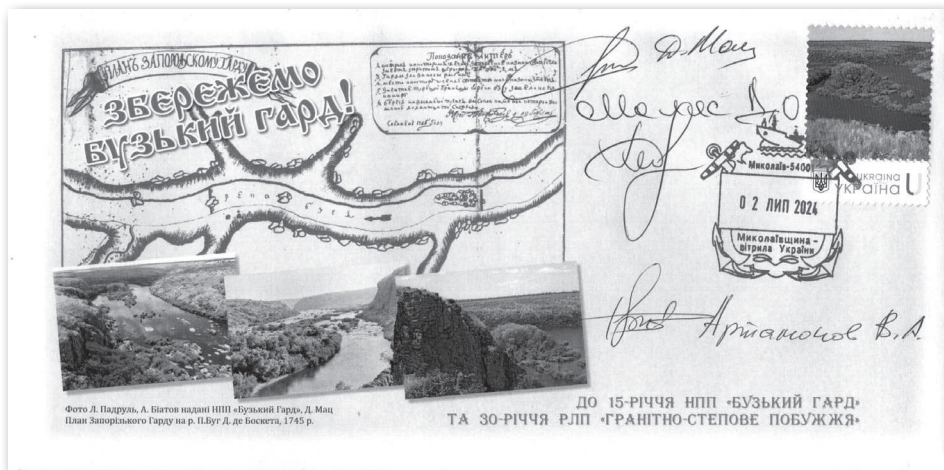
2 липня 2024 року в рамках святкових заходів до Дня працівника природно-заповідного фонду, який відзначається 7 липня кожного року, до 15-річчя Національного природного парку «Бузький Гард» та до 30-річчя Регіонального ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» відбувся святковий захід з нагоди випуску нової поштової марки та поштового художнього конверта під назвою «Збережемо Бузький Гард!», виготовлених АТ «Укрпошта».

Правилами акції «Власна марка» від Укрпошти дозволяється розмістити логотип чи товарний знак фірми, особисте фото, фото рідних, близьких, друзів, фото домашніх улюбленців, власний сюжет АТ «Укрпошта», інші сюжети, не заборонені законодавством. Забороняється наносити висловлювання та зображення політичного характеру, або такі, що суперечать законодавству України, етичним нормам, або містять загрозу державному суверенітету чи цілісності держави.

Гранітно-степове Побужжя і Бузький Гард уже двічі відмічені Укрпоштою на поштових марках України. У 2011 році серед семи природних чудес України на поштовому блоці є зображення порогів Гранітно-степового Побужжя. 2014 року на поштовому блоці «Краса і велич України. Миколаївська область» одна з марок присвячена Бузькому Гарду.

Випуск нового поштового блоку марок та художньої поштової листівки під назвою «Збережемо Бузький Гард!».

Поштовий художній конверт «Збережемо Бузький Гард!» з маркою.

Тому не випадково відбувся випуск нової поштової марки та художнього конверта «Збережемо Бузький Гард!».

Ідея відобразити світлини природи нашого краю в марках і художніх конвертах належить відомим екологам та природознавцям Дмитру Мацу та Владиславу Артамонову.

Філателістична продукція складається з випуску одного поштового блоку з 9 марок, конверта та листівки. На блоці марок зображено на п'яти з них сучасний вигляд Гардового острова, а на інших фото – представники флори та фауни Бузького Гарду: тюльпан бузький, гвоздика бузька, сон чорніючий, ящірка зелена. На основних фото блоку, що з лівої сторони, зображені на фото сучасний вид острова, вид 70-х років минулого століття та карта острова 1745 року.

На художньому конверті зображена по центру мапа «Запорізького Гарду на р. Південний Буг Данієля де Боскета 1745 року». Внизу під центральним зображенням на конверті ми бачимо вигляд Гардового острова 70-х років минулого сторіччя та його сучасний вигляд.

Прототипом листівки є картина миколаївського художника Василя Кушніренка. Картина поєднує природну красу Гарду та давню козацьку історію острова.

Символічно також, що філателістична продукція погашена штемпелем «Миколаївщина – вітрила України», розробленим спеціально для м. Миколаєва, на якому зображено справа і зліва якорі, а по центру корабель, який нагадує, що Миколаїв – місто корабелів.

Разом художній конверт та поштова марка складають гармонійну композицію та підкреслюють вагомість внеску цього проекту в історію нашого краю.

Почесні члени комісії в.о. директора НПП «Бузький Гард» Артамонов В.А., заступник начальника управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної адміністрації Мац Д.А., представник Миколаївського регіону АТ «Укрпошта» Малаєс Д.О. залишили свої підписи і відбиток штемпеля «Миколаївщина – вітрила України» на поштових марках та художніх конвертах, тим самим засвідчили цей історичний випуск поштових марок та художніх конвертів «Збережемо Бузький Гард!».

Штемпелювання марок та підписання художніх конвертів.

Загальне фото на фоні Гардового острова в урочищі Гард.

Артамонов В.А.,
Легкий С.В.,
Овсієнко Я.В.

Національний природний парк «Бузький Гард»
nppbg@ukr.net

СТАН СТАРОВІКОВИХ НАСАДЖЕНЬ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО (*QUERCUS ROBUR*) В УРОЧИЩІ «ЛАБІРИНТ»

Під час планування території НПП «Бузький Гард», проведення природоохоронних заходів в урочищі «Лабіринт» виникла необхідність отримати актуальну інформацію щодо кількості та параметрів дубових насаджень дуба звичайного або черешчатого *Quercus robur* L. В описак XIX-XX ст. урочища «Лабіринт» також наводиться синонім *Quercus pedunculata* Ehrh.

В степовій зоні природні умови для поширення деревно-чагарникової рослинності історично склались в пониженнях рельєфу, в долинах річок і балок, що дозволило утворитись долинним, заплавленим та байрачним лісам.

За описом колонізованих російською імперією територій 1799 р. в тодішніх Трикратах нараховувалось 34 десятини 195 сажень «мелкой дубовой поросли», а також 4 десятини 1200 квадратних сажень під селом Пондик трохи південніше. Таким чином, Віктор Петрович Скаржинський при закладенні парку у 1825 році в своєму родовому помісті с. Трикрати врахував лісорослинні умови долини р. Арбузинки. Однак деякі окремі старовікові дуби мають ознаки насаджень 1805 року, тобто закладені ще Петром Андрійовичем Скаржинським, батьком Віктора Петровича (Мойсієнко..., 2020). За деякими даними посадки розпочали В.Скаржинським у 1819 р. (Устиновська, 1950).

Сьогодні цей парк відомий як урочище «Лабіринт», і являє собою штучно створену ясеневу діброву. Під час створення паркових насаджень Скаржинським виконані значні гідротехнічні роботи. З метою створення водойми біля панського маєтку, а також для поливу молодих насаджень на руслі Арбузинки влаштовані греблі, викопані канали з відгалуженнями, відсипані вали, споруджені містки в різному архітектурному стилі, насипані штучні острівці. Парк було розбито на алеї, встановлені альтанки, влаштовані газони, клумби. Тобто ландшафт ділянки долини р.Арбузинка в межах парку був трансформований. В описі станом на 1840 рік Трикратський сад займав 90 десятин, 720 саж. в довжину і 300 в ширину. Лабіринт був розташований в південному краї парку на площі 8 десятин. «Он разбит по образцу древнего лабиринта, и разные лесные деревья в густом насаждении пополюют клумбы и петли его; в кругах, вместо статуй, стоят отдельно или группами ели и лиственницы, к краям же примыкают большею частью немногие кустарники, от которых все дорожки защищены ровно подстриженною бирючиной (*Ligustrum vulgare*)» (Хрустальов, 1845).

За описами Херсонської губернії, виконаними офіцерами генерального штабу, на 1863 рік було зафіксовано 380 десятин рукотворного лісу в «Трикратах и прочих имениях того же владельца». Тільки дендрологічний сад, створений протягом 1825-1861 років налічував

Рис.1 Урочище «Лабіринт» на карті 1869 р.

281 вид дерев та чагарників. В околицях Трикрат також був влаштований помологічний сад з 221 сортом плодкових дерев, виноградник з 6000 кущів, плантація шовковиці на 150 десятинах.

У 1928 році за дорученням Одеської крайової комісії по охороні природи з метою надання статусу пам'ятки природи («чекає своєї охорони») Г.Потапенко обстежив Трикратський парк – «Лабіринт» (Потапенко, 1929). Ним зазначено, що він розташований на площі 112 га у кварталах 21–27 Вознесенського лісництва (Радинського лісництва). В описі наведено негативні наслідки періоду громадянської війни для насаджень парку та споруд і будівель.

Як пам'ятка природи «Лабіринт» вперше згадується у 1932 р. в Реєстрі пам'яток природи

та Заповідників України в розділі «Парки та сади. Степова зона (в широкому розумінні)». Трикратський парк (лабіринт) в с. Трикрати (Вознесенський р-н, кол. Миколаївщина). 114 га.» (Шаліт, 1932).

В період 1930-х – 1950-х років відбувається корінна зміна в неофіційній назві урочища від «Трикратський сад», «Трикратський дендрологічний сад», «Трикратський парк» на «Трикратський ліс». Причому назва «Трикратський ліс» все частіше починає розповсюджуватись і на урочище «Василева пасіка», яке розташоване недалеко від Трикрат. Це відбулось внаслідок загального занепаду панської паркової культури, відсутності активних та кваліфікованих кадрів і заміщенням паркових функцій урочища лісгосподарськими. Проте повне звільнення від рис старого парку в «Лабіринті» не відбулось.

Урочище «Лабіринт» оголошене парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва рішенням виконкому Миколаївської обласної ради трудящих від 21 липня 1972 року №391 «Про віднесення пам'яток природи місцевого значення за категоріями відповідно до нової класифікації та затвердження нововиявлених заповідних територій та природних об'єктів». Цим рішенням урочище Лабіринт було переведено зі статусу пам'ятки природи місцевого значення до статусу парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва (нажаль на даний час реквізити рішення про надання статусу пам'ятки природи не встановлені, а сам текст відсутній). Саме тоді наведена площа 247 га і належність Вознесенському лісгоспзагу. В описі наведено: «Лісонасадження поросльованого насінневого походження листяних і хвойних порід. Розташоване на 30–40° схилах берега р. Арбузинка. В урочищі росте понад 50 видів дерев, переважаючи: дуб, клен гостролистий, клен польовий, ясен, ялівець та ін. 354 дуби віком 100–150 років. Пам'ятка степового лісорозведення використовується населенням для відпочинку і туризму».

Рішенням від 23.10.1984 №448 Миколаївського облвиконкому парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Урочище Лабіринт» переведено до категорії державних заповідних урочищ на площі 247 га. Визначені квартали Вознесенського лісництва Вознесенського лісгоспзагу 6–10. В описі зазначено «В урочище произрастает более 350 дубов 120–170-летнего возраста. Через урочище протекает р. Арбузинка. Памятник степного лесоразведения».

В 1998 році на плані проектних заходів по охороні, відтворенню та підвищенню біологічної стійкості лісових насаджень заповідного урочища «Лабіринт», розробленому «Харківгіпроагроліс», вже нараховується 137 понумерованих вікових дубів.

Відповідно до Указу Президента України від 30.04.2009 №279/2009 «Про створення національного природного парку «Бузький Гард» до складу території парку увійшло і урочище «Лабіринт», яке знаходиться в межах Трикратського природоохоронного науково-дослідного відділення. На даний момент відбувається реформа лісового господарства України із відповідними змінами господарських структур, зокрема створення державної компанії «Ліси України». Станом на липень 2024 року урочище «Лабіринт» підпорядковане філії «Вознесенське лісове господарство», у кварталах 64–68 Прибузького лісництва на фактичній площі 147 га.

Протягом 2019–2022 років проводилось ряд досліджень, в тому числі і проміри та попередня оцінка стану насаджень. Проведенню запланованих робіт у повному обсязі завадила повномасштабна збройна агресія РФ проти України. Матеріали зібрано працівниками НПП «Бузький Гард» Легким С.В., Овсієнко Я.В., Артамоновим В.А., Артамоновою С.П., Ширяєвою Д.В., а також Вакаренко О.

Також під час науково-дослідних робіт за темою «Інвентаризація старих парків та дерев Миколаївської області» у 2020–2021 рр. співробітники кафедри ботаніки ім. Пачоського Херсонського державного університету проф. Мойсієнко І.І., проф. Ходосовцев О.Є., Клименко В.М., Дармостук В.В. обстежили та проміряли найбільші дерева урочища, зокрема дуби.

Найтовстіший дуб, обхват якого мав 475 см та висотою 30,5 м, розташований неподалік від колишнього маєтку Скаржинських. Два керни за допомогою бура Преслера визначили його вік 217 + 5 років. Також в урочищі проміряні дуби обхват яких перевищує 4 метри: 402 см, 404 та 429 см. Вік останнього за кернами дорівнює 160 + 5 років (Мойсієнко, Ходосовцев... 2021).

У 1934 р. в урочищі на площі 7,5 га налічувалося 1200 дубів черешчатих (*Quercus robur*), з яких до 1946 р. збереглося близько 500 дерев у віці 125 років на висоті грудей діаметром 60–100 см та висотою 30 м. (Устиновська, 1950). Однак зазначається під час бурі в серпні 1947 року 570 стовбурів дерев різних видів вивернуті з корінням.

Проте найбільші втрати в урочищі «Лабіринт» відзначені у період громадянської війни 1917–1921 рр. та під час Другої світової війни у 1941–1944 рр. на території України.

В ході роботи було обстежено квартали 64, 65 та 67 Прибузького лісництва. Обстеженню підлягали всі дерева дуба звичайного, які знаходяться на ділянках старовікових насаджень, незалежно від віку та обхвату. Лісові культури періоду 1950–1980-х у кварталах 64–68 у цьому дослідженні не розглядалися.

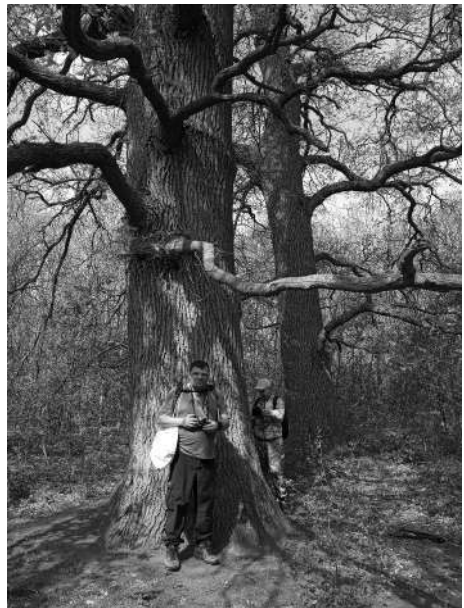

Рис.2 Проф. Мойсієнко І. та Клименко В.М. під час вимірювань в урочищі «Лабіринт» 2020 р.

Рис.3 Проф. О.Ходосовцев під час вимірювань старовікових дерев в урочищі «Л.абіринт».

Для вимірювань використовувались рулетки з мірною стрічкою з сантиметровою шкалою довжиною 5 м та 20 м.

Для визначення координат використане програмне забезпечення QGIS та GOOGLE EARTH PRO, яке розповсюджується у вільному доступі.

В таблицях 1, 2, 3, 4, 5 внесені дані щодо обхвату дерева в сантиметрах. При декількох показників замірів до однієї позиції це означає, що дерево має кілька стовбурів з одного коріння. Ймовірно, що наявність стовбурів з одного коріння має порослеве походження на місці пня більш старішого дерева. В даному разі виміри обхвату основного стовбура на висоті розгалуження не здійснювались.

В таблицях зазначені номер, нанесений фарбою на стовбурі дубів співробітниками лісового господарства щонайменше в період 1980-х років.

Наведені координати широти та довготи кожного дерева у десяткових градуса з точністю до восьми знаків після коми.

Вказаний розрахунковий вік. Для визначення віку дубу звичайного було обрано метод вимірювання обхвату стовбура. Заміри проводили на висоті 1,3 м від землі. Далі отримане число поділено на середню швидкість приросту 1,9-2,5 см; ереднє значення – 2,2 см. Такий спосіб дає похибку в 10-15% (Работнов, 1964).

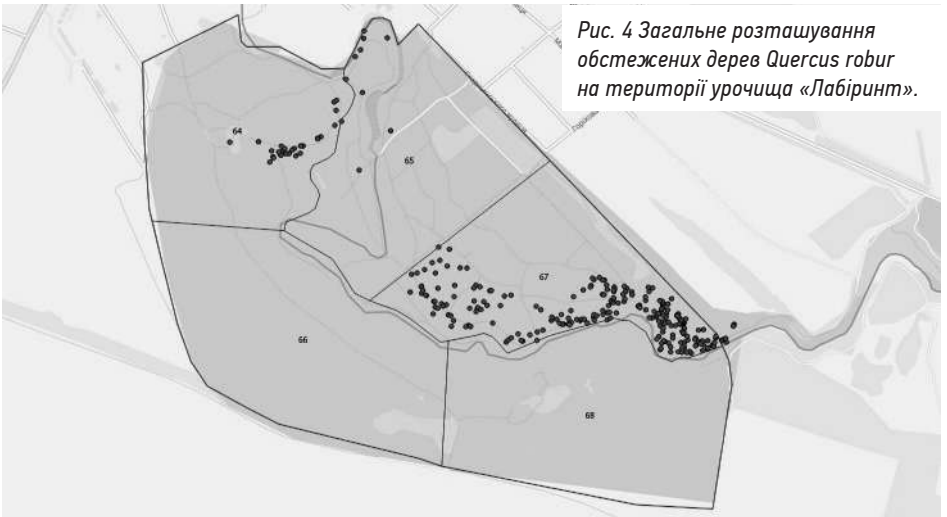

Рис. 4 Загальне розташування обстежених дерев Quercus robur на території урочища «Лабіринт».

Наведені оцінки та примітки в таблицях 1, 2, 3, 4, 5. Стан дуба звичайного визначали окомірною оцінкою дерева: незадовільний, задовільний, добрий. Також враховували особливості дерев: зламаний стовбур, сухе дерево, пошкоджений стовбур, подвійний стовбур, зламана крона, сухі нижні скелетні гілки, сухі несkeletalні гілки, зламані гілки, половина skeletalних гілок сухі, зламана одна skeletalна гілка, пошкоджена серцевина, здерта кора по висоті, і т.п.

Отримані дані поділені на 5 груп: група 1 – дерева з охоптом до 1 м, група 2 – дерева з охоптом 1 до 2 м, група 3 – дерева з охоптом від 2 до 3 м, група 4 – дерева з охоптом від 3 до 4 м, група 5 – дерева з охоптом від 4 до 5 м.

Всього обстежено 292 дерева. Номери, які нанесені на стовбури, виявлені лише на 72 деревах.

До першої групи віднесено 18 дерев, віком від 27 до 43 років, до другої групи віднесено 117 дерев, віком від 46 до 90 років, до третьої групи віднесено 91 дерево, віком від 91 до 134 років, до четвертої групи віднесено 62 дерева, віком від 135 до 180 років, до п'ятої групи віднесено 4 дерева, віком від 181 до 214 років. В 64 кв. обліковано – 28 дерев, 65 кв. – 10 дерев, 67 кв. – 255 дерев.

За нашими розрахунками орієнтовний вік обстежених дерев складає у наймолодшого 27 років, у найстарішого – 214 років. Попередні проміри найстарішого дерева за допомогою бура Преслера

Рис. 5 Пошкодження серцевини дубу у кв. 65.

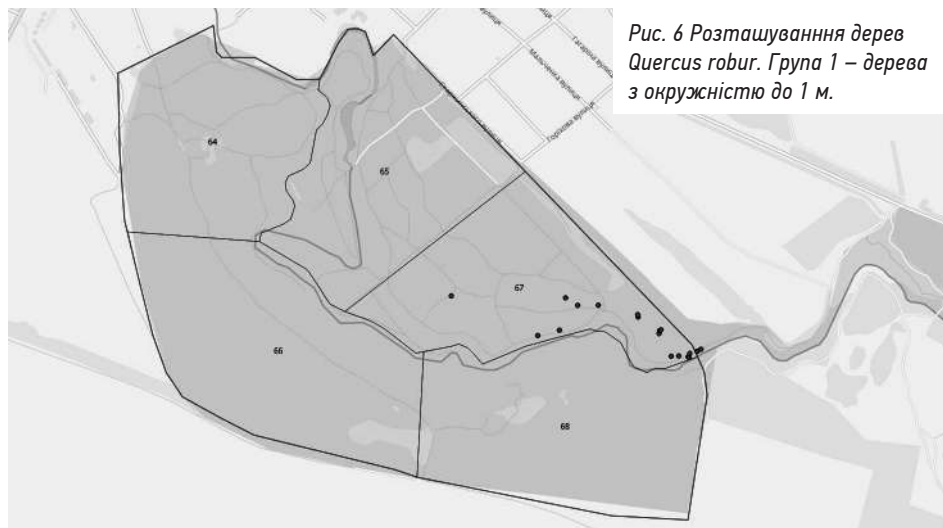
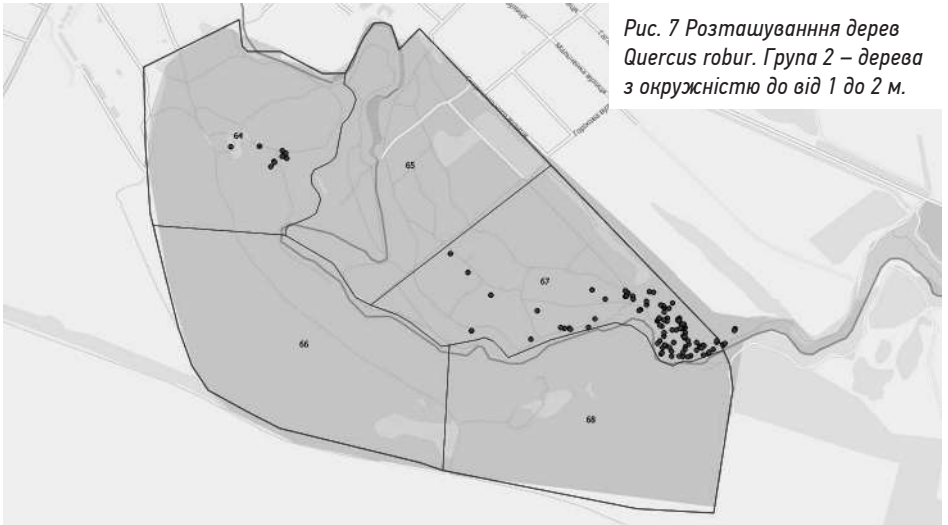

Рис. 6 Розташування дерев Quercus robur. Група 1 – дерева з окружністю до 1 м.

вказують на вік 217+5 років (Мойсієнко, Ходосовцев... 2021). Тобто похибка вимірювань дає похибку 3+5 років, що за прийнятою методикою оцінювання дає задовільний результат.

Таблиця 1. Дані обстеження групи 1 (дерева з окружністю до 1 м)

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
1	60	–	47.70564330	31.42278290	27	добре
2	63, 90, 90, 92	–	47.70544619	31.42234273	29, 41, 41, 42	добре/4 разом
3	65, 74	–	47.70545137	31.42230991	30,34	добре/два разом
4	67, 60	–	47.70547563	31.42195850	31,27	добре
5	68	–	47.70612671	31.42130337	31	задовільний
6	73	–	47.70650760	31.42043924	33	задовільний
7	75	–	47.70692349	31.41776286	34	задовільний
8	77	–	47.70546731	31.42168051	35	задовільний
9	80	–	47.70553781	31.42236817	36	добре
10	80, 8	–	47.70598355	31.41672975	37	задовільний
11	85, 105, 70, 80	–	47.70611821	31.41753469	39, 48, 32, 36	задовільний
12	87	–	47.70644734	31.42045017	40	добре
13	91	–	47.70559316	31.42264345	41	добре
14	94	–	47.70603326	31.42122881	43	добре
15	94	–	47.70610683	31.42125044	43	задовільний
16	94, 84	–	47.70674205	31.41897566	43	задовільний
17	95	–	47.70673768	31.41821062	43	задовільний
18	95	11	47.70697276	31.41352120	43, 38	задовільний

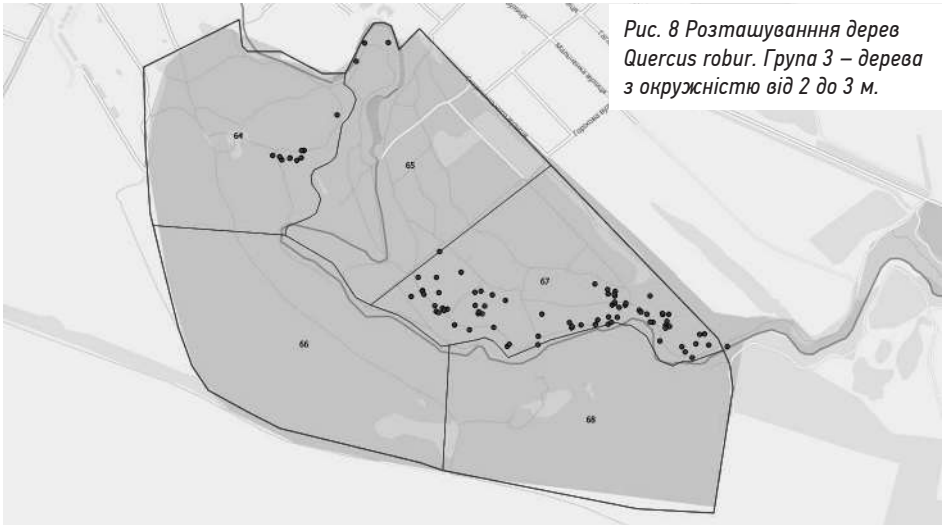
Таблиця 2. Дані обстеження групи 2 (дерева з окружністю від 1 до 2 м)

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
1	101	–	47.70644655	31.41953968	46	задовільний
2	104	–	47.70530618	31.42102653	47, 55	добре
3	106, 110	–	47.70672658	31.41931431	48	задовільний/два разом
4	108	–	47.70540521	31.42212689	49	добре
5	110	–	47.70530287	31.42073943	50	добре
6	110, 110	–	47.70600033	31.41676075	55, 55	задовільний
7	111	–	47.70598995	31.4210959	50	задовільний
8	111	–	47.70552734	31.42066188	50	задовільний
9	112	–	47.70600638	31.42106727	51	задовільний
10	115	–	47.70600248	31.41694386	52	задовільний
11	115	–	47.70599086	31.42118492	52	добре
12	116	–	47.70537567	31.42211557	52	задовільний
13	116	–	47.70617753	31.42056588	52	задовільний
14	117	–	47.70620829	31.42045627	53	задовільний
15	120	–	47.71024681	31.40646406	54	добре
16	120, 150, 140	–	47.71053889	31.40438752	55, 68, 65	задовільний
17	121, 79	–	47.70540695	31.42116633	55, 36	задовільний/два разом
18	123	–	47.70652473	31.42045021	56	задовільний
19	124, 132	–	47.70558285	31.42265325	56, 60	добре/2 разом
20	125	–	47.70564822	31.42166499	57	добре
21	126	–	47.70550923	31.42185279	57	добре
22	127	–	47.70673035	31.41827630	58	задовільний
23	127	–	47.70555246	31.42178965	58	добре
24	127	–	47.70546559	31.42123103	58	задовільний
25	128	–	47.70663276	31.42077583	58	добре
26	130	–	47.70696140	31.41778987	59	задовільний
27	130	–	47.70562214	31.42271904	59	добре
28	130	–	47.70579184	31.42123199	59	задовільний
29	131	–	47.70575808	31.42122146	60	добре
30	131	–	47.70691510	31.41991848	60	задовільний
31	133	–	47.70531421	31.42144462	60	добре
32	133	–	47.70651082	31.42047808	60	задовільний
33	136	–	47.70688420	31.41912108	62	задовільний
34	138	–	47.70618570	31.42020697	63	задовільний
35	140	–	47.70602004	31.41662081	63	задовільний
36	140	–	47.70536078	31.42035623	64	задовільний
37	140	–	47.70530643	31.42143653	64	задовільний
38	140	–	47.70605710	31.42119338	64	задовільний

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
39	140	—	47.70605243	31.42037585	64	задовільний
40	140	—	47.70680396	31.41929717	64	задовільний
41	140x2	8	47.70786519	31.41253475	64	задовільний
42	141	—	47.70565067	31.42241092	64	добре
43	141	—	47.70569499	31.42241902	64	добре
44	141	—	47.70610178	31.42120006	64	задовільний
45	141	—	47.70596161	31.42091433	64	задовільний
46	142	—	47.70559378	31.42263543	65	добре
47	142	—	47.70602085	31.42123675	65	добре
48	142	—	47.70542878	31.42073931	65	задовільний/здерта кора по висоті
49	143	—	47.70529719	31.42115922	65	задовільний
50	143	—	47.70560256	31.42138018	65	добре
51	145	—	47.71004060	31.40587203	66	добре
52	145	—	47.70649782	31.42064296	66	добре
53	145	—	47.70626254	31.42028596	66	задовільний
54	146	—	47.70622337	31.42097515	66	добре
55	146	—	47.70617426	31.42103749	66	задовільний
56	147	—	47.70556434	31.42053018	67	задовільний
57	148	—	47.70551779	31.42040783	67	задовільний
58	150	13	47.70683000	31.41403466	68	задовільний/зломана скелетна гілка
59	150	—	47.70623580	31.41789608	68	задовільний
60	150	—	47.70545592	31.42166473	68	задовільний
61	151	—	47.70528852	31.42134176	68	добре
62	151	—	47.70667521	31.41980503	69	задовільний
63	152	—	47.70658359	31.42033724	69	задовільний
64	153	—	47.70593505	31.41331605	70	задовільний
65	155	—	47.70693766	31.41903139	70	задовільний
66	155	—	47.71054777	31.40545112	70	добре
67	155	—	47.70538755	31.42038245	70	задовільний
68	155	—	47.70693935	31.41902192	70	задовільний
69	156	—	47.70568508	31.42030053	71	задовільний
70	159	—	47.70599246	31.42309470	72	добре
71	160	41	47.70573012	31.41551892	73	задовільний/напівспиляний
72	160	—	47.70688578	31.41908262	73	задовільний
73	160	—	47.71017145	31.40599071	73	добре
74	160	—	47.70597512	31.41699131	73	задовільний
75	160	—	47.70602164	31.41765565	73	задовільний

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
76	160	–	47.70547524	31.42228470	73	добре
77	160	–	47.70625515	31.42058131	73	задовільний
78	160	–	47.70658700	31.41981089	73	задовільний
79	162	–	47.70558447	31.42048639	74	задовільний
80	164	–	47.70594593	31.42306584	75	добре
81	165	–	47.70564847	31.42081987	75	задовільний
82	169	–	47.70598249	31.42120416	77	добре
83	169	–	47.70611579	31.42108848	77	задовільний
84	169	–	47.70589164	31.42046366	77	задовільний
85	170	–	47.70610729	31.42113351	77	задовільний
86	170, 152	–	47.70594225	31.41331682	77, 69	задовільний
87	171	–	47.70625371	31.42102925	78	добре
88	175	–	47.70533561	31.42192301	80	задовільний/спилана нижня гілка
89	179	–	47.70556447	31.42194428	81	задовільний
90	180	–	47.71043798	31.40629657	82	добре
91	180	–	47.70581206	31.42117219	82	задовільний
92	180	–	47.70580217	31.42045063	82	задовільний
93	181	–	47.70579449	31.42121773	82	добре
94	182	–	47.70557611	31.42190376	83	добре
95	182	–	47.70589238	31.42124970	83	задовільний
96	183	–	47.71037457	31.40642700	83	задовільний
97	184	–	47.70580222	31.42121547	84	добре
98	184	–	47.70578045	31.42122308	84	задовільний
99	184	–	47.70595855	31.42076002	84	задовільний
100	185	9	47.70739607	31.41318594	84	задовільний/ сухі скелетні гілки
101	185	–	47.70679629	31.41902448	84	задовільний
102	185	–	47.70656850	31.42042641	84	задовільний
103	186	–	47.70607693	31.42030140	85	задовільний
104	186	–	47.70680519	31.41906659	85	задовільний
105	187	–	47.70622235	31.42024680	85	задовільний
106	189	–	47.70640678	31.42046482	86	задовільний
107	190	–	47.71029763	31.40629017	86	добре
108	190	–	47.71014192	31.40600636	86	добре
109	190	–	47.70646701	31.41958504	86	задовільний
110	190	–	47.70562389	31.42022407	86	задовільний
111	191	–	47.70596025	31.42308203	87	добре
112	191	–	47.70554215	31.42125190	87	добре
113	195	–	47.70619918	31.42100052	89	задовільний

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
114	195	–	47.70690064	31.42007391	89	задовільний
115	195, 165	–	47.70644033	31.41575565	89, 75	задовільний
116	197	–	47.70569160	31.42135232	90	задовільний
117	197	–	47.70619921	31.42097643	90	задовільний

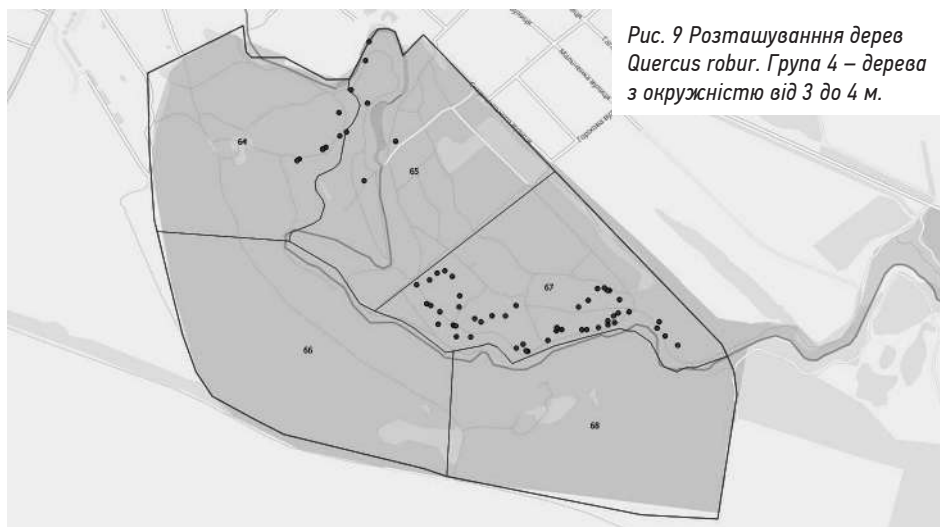
Таблиця 3. Дані обстеження групи 3 (дерева з окружністю від 2 до 3 м)

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
1	200	–	47.70602403	31.41414213	91	задовільний/сухе не скелетне гілля
2	200	–	47.71021060	31.40627964	91	задовільний/спіляні дві гілки
3	200, 180	–	47.70584778	31.42177761	92, 82	задовільний/два разом
4	202	–	47.70607187	31.42051114	92	задовільний
5	202	–	47.70600431	31.42051305	92	задовільний
6	204	–	47.70681094	31.41994029	93	задовільний
7	205	–	47.70554004	31.42112012	93	задовільний
8	206	–	47.70601499	31.41703067	94	задовільний
9	206	–	47.70604493	31.41705571	94	задовільний
10	206	–	47.70526833	31.42150494	94	задовільний/гілка нижнього слою зламана
11	206	–	47.70617757	31.42056609	94	задовільний
12	206, 200	–	47.70608469	31.41738271	94	задовільний

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
13	207	–	47.70645135	31.41954306	94	задовільний
14	208	–	47.70614435	31.41694915	95	задовільний
15	210	–	47.70684725	31.41861879	95	задовільний
16	210	–	47.71024928	31.40657184	95	добре
17	210	–	47.70568403	31.42030271	95	задовільний
18	212	–	47.70615647	31.41994417	96	задовільний
19	212	–	47.70561429	31.42164163	96	задовільний
20	213	–	47.7054111	31.42124365	97	добре
21	213		47.70634482	31.42040805	97	задовільний
22	215	126	47.71025800	31.40658400	98	задовільний
23	219	–	47.70558455	31.42211813	100	добре
24	220	–	47.70684578	31.41154892	100	задовільний
25	220	–	47.70596361	31.41323778	100	задовільний
26	220	–	47.70628589	31.41840014	100	мертве, зломане
27	220	17	47.71044295	31.40710355	100	добре
28	220	15	47.71044314	31.40701446	100	добре
29	230	–	47.70650567	31.41223921	105	задовільний/ пошкоджена серцевина
30	230	123	47.71019467	31.40683461	105	задовільний
31	230	–	47.71020999	31.40627980	105	добре
32	230	–	47.71028905	31.40620218	105	добре
33	230	–	47.70609762	31.41790916	105	задовільний
34	233	–	47.70692937	31.41148648	106	задовільний
35	235	–	47.70740252	31.41293161	107	задовільний
36	235	–	47.70680930	31.41863516	107	задовільний/зломана скелетна гілка
37	235	–	47.70665412	31.41862501	107	задовільний
38	237	–	47.70604756	31.42066189	108	задовільний
39	240	–	47.70683606	31.41409027	110	задовільний
40	240	–	47.70642056	31.41200692	110	задовільний
41	240	5	47.71312751	31.40935173	110	задовільний
42	243	–	47.70615119	31.42004773	110	задовільний/гілка спіляна
43	245	–	47.70641448	31.41358744	111	задовільний
44	245	–	47.70627597	31.41872783	111	задовільний
45	250	–	47.7063628	31.41371122	114	задовільний
46	250	–	47.70647866	31.41242333	114	задовільний
47	250	–	47.71031925	31.40593816	114	добре
48	250	–	47.70615089	31.41850856	114	задовільний
49	252	122	47.71025953	31.40700145	115	добре

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
50	253	—	47.70634938	31.42063334	115	задовільний
51	253	—	47.70637428	31.42040273	115	задовільний
52	260	6	47.71313863	31.41022903	118	задовільний
53	260	—	47.70639463	31.41210139	118	задовільний
54	260	—	47.70640560	31.41960318	118	задовільний
55	260	—	47.7063545	31.41982477	118	задовільний
56	265	50	47.70669754	31.41457186	120	задовільний /сухі не скелетні гілки
57	265	71	47.70636811	31.41356768	120	задовільний /сухі нижні скелетні гілки
58	270	32	47.70727180	31.41201486	122	задовільний /сухі не скелетні гілки
59	270	—	47.70694494	31.41149923	123	задовільний/тріщина
60	270	95	47.70560183	31.41471785	123	задовільний
61	270	—	47.70559066	31.41577753	123	задовільний
62	270	—	47.70697294	31.41836486	123	задовільний
63	270	—	47.70610303	31.41838725	123	задовільний
64	270	—	47.70586070	31.42196196	123	добре
65	275	—	47.70662133	31.41862368	125	задовільний
66	275	—	47.70656394	31.41195635	125	задовільний
67	280	31	47.70727477	31.41133509	127	задовільний
68	280	—	47.70689363	31.41210919	127	задовільний
69	280	75	47.70608451	31.41268689	127	задовільний
70	280	—	47.70580248	31.41579340	127	задовільний
71	280	—	47.70692372	31.41865007	127	задовільний/зломана одна скелетна гілка
72	280	35	47.70710851	31.41789479	127	задовільний
73	280	3	47.71267192	31.40903936	127	задовільний
74	280	14	47.71044190	31.40710305	127	задовільний
75	285	44	47.70689982	31.41343906	130	задовільний
76	285	45	47.70692769	31.41366749	130	задовільний /сухі не скелетні гілки
77	285	—	47.70655805	31.41380585	130	задовільний/ дупло
78	285	58	47.70657977	31.41902538	130	задовільний
79	287	—	47.70554323	31.42280801	130	задовільний
80	288	64	47.70657302	31.41345193	131	задовільний /суха скелетна гілка
81	290	14	47.70791921	31.41213543	132	задовільний
82	290	—	47.70644581	31.41230078	132	задовільний
83	290	—	47.70621121	31.41800306	132	задовільний

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
84	290	57	47.70652386	31.41879064	132	задовільний
85	290	–	47.70686057	31.41838934	132	задовільний
86	290	56	47.70657975	31.41853127	132	задовільний
87	290	48	47.70679571	31.41108007	132	задовільний
88	292	58	47.70662975	31.41904138	132	задовільний
89	295	–	47.70554790	31.41464180	134	задовільний
90	295	72	47.70635431	31.41592692	134	задовільний
91	295	8	47.71133206	31.40833045	134	задовільний

Таблиця 4. Дані обстеження групи 4 (дерева з окружністю від 3 до 4 м)

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
1	300	–	47.7060893	31.41631608	136	задовільний/сухи не скелетні гілки
2	300	–	47.7061187	31.41744447	136	задовільний
3	300	36	47.7070968	31.41821334	136	задовільний
4	300	–	47.7066829	31.41713898	136	задовільний
5	300	90	47.7059422	31.41260752	136	задовільний
6	300, 280	79,78	47.7062396	31.41822994	136	задовільний
7	305	–	47.7063922	31.41328610	138	задовільний
8	305	25	47.7074471	31.41245346	138	задовільний
9	305	–	47.7055746	31.41525236	138	задовільний/ пошкоджений стовбур

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
10	305	—	47.7061700	31.41787748	138	задовільний
11	305	—	47.7062950	31.41847524	138	задовільний
12	305	12	47.7106380	31.40764834	138	задовільний
13	307	—	47.7057250	31.42081991	138	задовільний
14	308	—	47.7061722	31.41633663	140	задовільний
15	310	30	47.7073589	31.41161127	141	задовільний
16	310	46	47.7067654	31.41150311	141	задовільний
17	310	34	47.7071439	31.41784320	141	задовільний
18	315	66	47.7064641	31.41393136	143	задовільний
19	315	—	47.7058486	31.41600229	143	задовільний
20	315	4	47.7128407	31.40923383	143	задовільний
21	317	—	47.7063147	31.42013120	144	задовільний
22	320	94	47.7055920	31.41519417	145	задовільний
23	320	—	47.7068663	31.41865961	145	задовільний /зломана гілка
24	320	2	47.7106718	31.40776895	145	задовільний
25	320	—	47.7098385	31.40918677	145	задовільний /спиляна гілка
26	320	—	47.7062521	31.41192891	145	задовільний
27	320	—	47.7061555	31.42005245	145	задовільний
28	320	79	47.7059594	31.42035133	145	задовільний
29	325	—	47.7064606	31.41442636	145	задовільний
30	325	69	47.7065323	31.41860829	145	задовільний
31	330	21	47.7075883	31.41217733	150	задовільний/половина скелетних гілок сухі
32	330	62	47.7066850	31.41270669	150	задовільний
33	330	88	47.7061193	31.41651705	150	задовільний
34	330	68	47.7064586	31.41843953	150	задовільний
35	330	2	47.7121056	31.40870435	150	незадовільно
36	330	5	47.7117765	31.40930842	150	добрий
37	333	127	47.7103397	31.40669866	151	задовільний
38	335	92	47.7057519	31.41508229	152	задовільний
39	335	134	47.7110542	31.40853033	152	добрий
40	335	—	47.7103802	31.40678038	152	добрий
41	335	82	47.7062110	31.41258284	152	задовільний
42	340	—	47.7071602	31.41809799	156	добрий
43	340	6	47.7133119	31.40937078	156	незадовільно/зломана крона
44	340	—	47.7062288	31.41249044	156	задовільний

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
45	345	93	47.7056574	31.41483176	157	задовільний
46	345	—	47.7070963	31.41828392	157	задовільний
47	350	1	47.7072403	31.41112893	159	задовільний
48	350	24	47.7075301	31.41189575	159	задовільний/сухі не скелетні гілки
49	350	84	47.7061148	31.41726208	159	задовільний
50	350	—	47.7065620	31.41199526	159	задовільний
51	350	59	47.7065628	31.41901286	159	задовільний
52	360	—	47.7068497	31.41749848	164	задовільний
53	360	73	47.7063385	31.41822572	164	задовільний
54	360	—	47.7067200	31.41165752	164	задовільний
55	360	91	47.7059322	31.41314020	164	задовільний
56	365	133	47.7109569	31.40828260	166	добрий
57	370	—	47.7069617	31.41273012	168	задовільний/подвійний стовбур
58	375	7	47.7115394	31.40825450	170	задовільний
59	380	51	47.7067189	31.41482064	173	задовільний /сухі скелетні гілки
60	380	76	47.7063103	31.41352095	173	задовільний
61	390	1	47.7108227	31.41035389	177	задовільний
62	390	13	47.7106190	31.40764544	177	задовільний

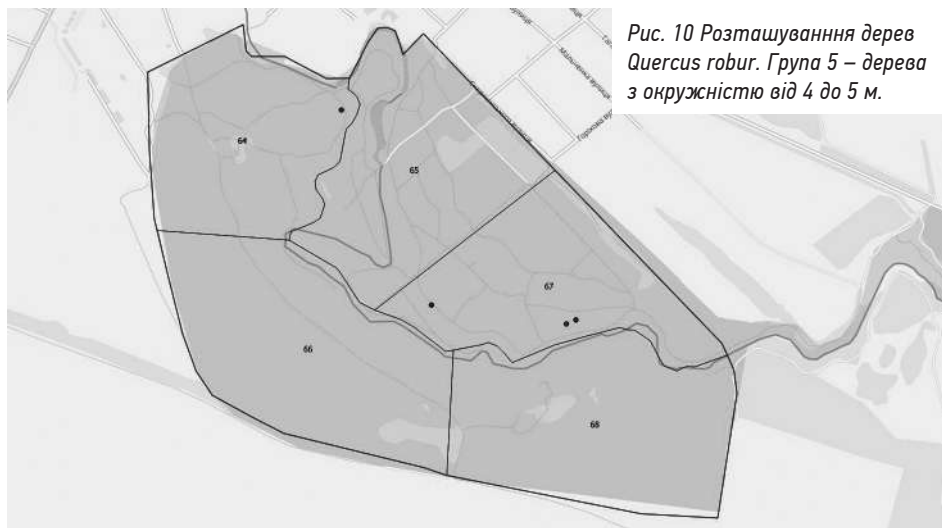

Рис. 10 Розташування дерев *Quercus robur*. Група 5 – дерева з окружністю від 4 до 5 м.

Таблиця 5. Дані обстеження групи 5 (дерева з окружністю до від 4 до 5 м)

№	Обхват дерева в см.	№ на стовбурі	Пн.Ш.	Сх.Д.	Розрахований вік, років	Примітки/особливості
1	400	–	47.7063357	31.41703923	182	задовільний
2	404	–	47.7067074	31.41168020	184	задовільний
3	405	–	47.7062348	31.41668757	184	задовільний
4	470	8	47.7115800	31.40834131	214	задовільний

Висновки

Отже, обстеження протягом 2019–2021 років довели, що стан старовікових насаджень *Quercus robur* в урочищі «Лабіринт» не викликає занепокоєння. Однак з'явилися ознаки деградації деяких дерев унаслідок кліматичних змін. Найвищою цінністю урочища є утворений каркас вікових дерев дуба звичайного, що містять весь комплекс компонентів екосистем рослинного та тваринного світу. Дубові насадження потребують збереження у недоторканному вигляді із мінімальними втручаннями щодо лісогосподарських заходів.

Список літератури:

1. Указ Президента України від 30.04.2009 №279/2009 «Про створення національного природного парку «Бузький Гард».
2. Положення про пам'ятники культури і природи. Затверджене 16.06.1926 р. Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом та Радою Народних Комісарів УСРР.
3. Рішення виконкому Миколаївської обласної ради депутатів трудящих від 21.07.1972 №391 «Про віднесення пам'яток природи місцевого значення за категоріями відповідно до нової класифікації та затвердження ново виявлених заповідних територій і природних об'єктів».
4. Рішення від 23.10.1984 №448 Миколаївського облвиконкому «О сети территорий и объектов природно-заповедного фонда Николаевской области».
5. Типове положення про державні заповідні урочища Української РСР. Затверджене Державним комітетом УРСР з охорони природи 22.11.1983 р.
6. Положення про заповідне урочище місцевого значення «Лабіринт». Затверджене держуправлінням охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області 28.11.2011.
7. План проектних заходів по охороні, відтворенню та підвищенню біологічної стійкості лісових насаджень заповідного урочища «Лабіринт». «Харківгіпроагроліс». – Харків, 1998.
8. Проект організації території національного природного парку «Бузький Гард» охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів. – ДП «Кіровоградський науководослідний та проектний інститут землеустрою». Кіровоград, 2011. Затверджений наказом Мінприроди України від 11.12.2013 №509.
9. Проект організації та розвитку лісового господарства Державного підприємства «Вознесенське лісове господарство» Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства. Прибузьке лісництво. Таксаційний опис, відомості поквартальних підсумків. – Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання ВО «Укрдержлісprojekt». – Ірпінь, 2013.
10. Матеріали для географії и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Херсонская губерния. Сост. Ген. шт. подполковник А.Шмидт. Часть вторая. – Санкт-Петербург, 1863.
11. Мойсієнко І.І., Ходосовцев О.Є. та ін. «Інвентаризація старих парків та дерев Миколаївської області». Звіт з науково-дослідної роботи. (1 етап). Керівник НДР д.б.н., проф. Мойсієнко І.І., Херсон. – 2020 р.

12. Пам'ятки природоохоронної літератури України. Антологія українських видань, присвячених охороні природи початку ХХ століття (1914-1932) / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 12. – Київ: LAT & K, 2019. – 330 с. Упорядник: О. Василюк.
13. Потапенко Г.Н. Охрана природы и парковые насаждения. Материалы по изучению парков Украины // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. 1929. – №4/5.
14. Работнов Т.А. «Определение возрастного состава популяций видов в сообществе» / Т.А. Работнов // Полевая геоботаника. – М.; Л.: Наука, 1964. – 270 с.
15. Устиновская Л.Т. По лесным массивам степной зоны УССР. Природа. №11, 1950, с.25-36.
16. Хрусталеv П.И. Трикратский сад. Записки Общества сельськ.-хоз. Южной России, №1, 1845 г., стр. 57-73.
17. Шалит М. Заповідники та пам'ятки природи України. НКО УРСР; УКОПП; Харків: Краєва інспектура охорони пам'яток природи. – Харків, 1932. – 75 с.

Василюк О.В.^{1,2},
Коломицев Г.О.^{1,2},
Скоробогатов В.М.¹

1. Українська природоохоронна група
2. Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України
vasyliuk@gmail.com

ВТРАТИ ЕКОСИСТЕМ ВНАСЛІДОК ПОЖЕЖ, ВИКЛИКАНИХ ВОЄННИМИ ДІЯМИ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Унаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну 2022 року близько 10% Миколаївської області потрапило в зону активних бойових дій і станом на квітень 2024 року, 3% області (Кінбурнський півострів, Очаківська територіальна громада) досі перебуває в умовах тимчасової окупації. Решту території Збройні сили України визволили 10 листопада 2022 року. Водночас туристичний потенціал багатьох заповідних територій сильно постраждав. Щонайменше через замінування протягом багатьох років ці території взагалі не будуть доступними для відвідування. Серед таких, звісно, Кінбурнський півострів, що був домінуючою територією серед відвідуваних туристами та відпочиваючими, популярною для проведення наукових досліджень, зокрема співробітниками національного природного парку «Білобережжя Святослава», регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса». Важливо також і те, що місця бойових дій залишаються на довгий час забруднені внаслідок вибухів боєприпасів, горіння військової техніки та інших факторів і перш ніж поновлювати на них хоча б господарську діяльність, необхідно детально вивчати стан забруднення, щоб визначити ступінь безпечності цих територій.

Утім, мабуть, найбільш небезпечним і руйнівним серед факторів впливу воєнних дій на природні екосистеми є стихійні пожежі, що виникають внаслідок вибухів або горіння техногенних об'єктів і потім вільно поширюються по території, де неможливо проводити заходи гасіння таких пожеж через активні бойові дії та замінування території.

Різні екосистеми, залежно від погодних умов та пори року, можуть мати широкий спектр вразливості до стихійних пожеж. Так, у певних випадках для трав'яних екосистем вогонь може бути навіть заходом менеджменту, що підтримуватиме біотопи в умовах відсутності випасу (звісно, мова лише про сплановані регуляційні заходи у конкретні сезони конкретних років). Пожежі на антропогенних біотопах (наприклад, на орних землях) взагалі не мають суттєвого впливу на біорізноманіття і не становлять впливу на те, чи відновиться цей біотоп після пожежі, адже це залежить лише від того, чи буде наступного року засіватись ця територія фермерами. Також для поширення пожеж мають значення погодні умови, рівень зволоження у ґрунті і те, як давно на цій ділянці не вилучались рослинні залишки. Так, на пасовищах або сіножатях, де постійно вилучається надлишок біомаси, або на ділянках, що регулярно вигорють, такий вплив буде незначним.

Водночас пожежі у лісах степової зони означають практично гарантоване їхнє повне знищення. Проте в лісах або в інших біотопах, на яких накопичена велика кількість сухої рослин-

ності, тривале її горіння знищить корені, насіння трав, цибулини та бульби в ґрунті, а також тварин, які в ньому мешкають.

Перелічені обставини, на нашу думку, вимагають аналізу пожеж саме з урахуванням типів або принаймні класів біотопів.

Для підготовки цього дослідження ми отримали відомості оперативної космозйомки Landsat 8 Global Fires I і матеріалів Дистанційного зондування землі (ДЗЗ) Terra MODIS. Зазначений масив геоданих включає інформацію про 131 498 загорянь, що були зафіксовані супутниками NASA в межах України в період з 22 лютого 2022 року по 22 лютого 2024 року, тобто за перші 2 роки повномасштабного вторгнення. На основі отриманих вихідних даних про площі пожеж ми створили геопросторову модель, яку вдалось верифікувати шляхом порівняння із достовірно відомими контурами згарищ на окремих відомих ділянках.

У результаті просторових розрахунків ми визначили, що за 2 роки війни вогнем пройдено 8096 км² територій України, на яких відбувались бойові дії (включно з тимчасово окупованими територіями). З них 1047 км² – ліси, що згоріли внаслідок воєнних дій і неможливості українських рятувальників їх гасити.

Таблиця 1. Об'єкти природно-заповідного фонду, що постраждали внаслідок загорянь від бойових дій

Об'єкт ПЗФ	Площа, га
Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Себінський»	3,287976288
Ботанічний заказник місцевого значення «Івано-Кепіне»	20,7569836
Гідрологічний заказник місцевого значення «Жовтнєве водосховище»	237,7812391
Заповідне урочище місцевого значення «Андріївське»	43,0805375
Ландшафтний заказник місцевого значення «Біла Криниця»	16,29733612
Ландшафтний заказник місцевого значення «Новоодеський»	0,426980104
Національний природний парк загальнодержавного значення «Білобережжя Святослава»	4780,321596
Регіональний ландшафтний парк місцевого значення «Кінбурнська коса»	820,4745142
Чорноморський біосферний заповідник загальнодержавного значення	3605,6999
Загальний підсумок	9528,127062

Особливо варто відмітити масштаби пожеж на Кінбурнському півострові, вся територія якого входить до територій природно-заповідного фонду (Чорноморський біосферний заповідник, Національний природний парк «Білобережжя Святослава» та Регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»). На жаль, ці території уражені вогнем практично повністю і пожежі, що відбулись, сукупно не мають аналогів в історії цієї території.

Всі території ПЗФ, що були уражені вогнем, потребують уважного моніторингу подальших постпірогенних сукцесій. Потенційно, у майбутньому на Кінбурнському півострові можуть відновитись природні псамофітні степи, що замінять знищені вогнем штучні лісові насадження (Коломієць, 2007; Перлини..., 2008). З іншого боку, вогнем могли бути знищені деякі ендемічні види рослин та комах, що зустрічаються винятково в межах Нижньодніпровських пісків.

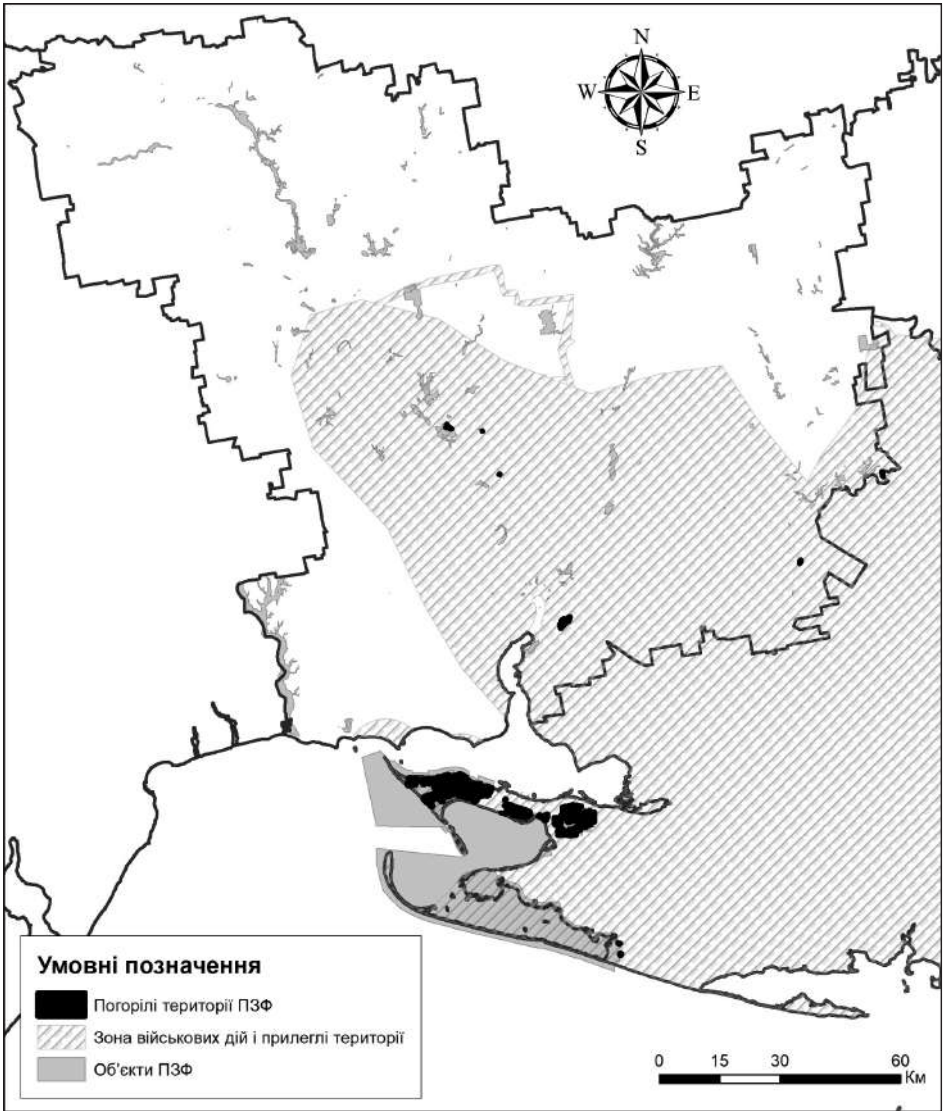

Рис. 1. Території ПЗФ, що згоріли внаслідок бойових дій упродовж 2 років з часу повномасштабного вторгнення.

Список літератури:

1. Коломієць Г.В., Бурда Р.І. Постпірогенні демутації екосистем надрічкових пісків на Миколаївщині // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2007. – Вип. 117. – С. 34–41.
2. Перлини піщаної флори у пониззях Південного Бугу та Інгулу. Серія: Збереження біорізноманіття в Приморсько-степовому екокоридорі / Під ред. Г.В. Коломієць. – К.: Громадська організація «Веселий Дельфін», 2008. – 40 с.

Драбинюк Г.В.¹,
Скоробогатов В.М.²

1. Природний заповідник «Єланецький степ»
gdrabinjuk@gmail.com

2. Українська природоохоронна група
viktorskorbogotov1979@gmail.com

РОЗШИРЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «ЄЛАНЕЦЬКИЙ СТЕП»

Розширення природного заповідника «Єланецький степ» здійснюється на виконання вимог Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» та Постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року №695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки», яка продовжує дію Постанови КМУ від 6 серпня 2014 року №385. Згідно цих документів необхідно розширити площу природно-заповідного фонду України до 15% площі країни.

На законодавчому рівні потреби в розширенні території ПЗ «Єланецький степ» були закладені в Указі Президента України від 01.12.2008 № 1129/2008 «Про розширення мережі та територій національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів» [1].

Наразі заповідник має площу 3010, 65 га і складається із двох частин: Єланецького та Михайлівського природоохоронних науково-дослідних відділень (ПНДВ). Але такої площі не достатньо для ефективного збереження у природному стані степових екосистем та біорізноманіття. У 2023 році співробітниками заповідника спільно із представниками ГО Українська природоохоронна група, відділу біосистематики та еволюції Державного природознавчого музею НАН України, Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України проведено дослідження територій, перспективних для розширення заповідника, у результаті яких відмічено раніше не виявлені типові та рідкісні види флори і фауни; закартовано місцезростання видів, занесених до Червоної книги України, регіонального списку охорони та додатків Бернської конвенції. За результатами досліджень групою науковців Г. Драбинюк (директор природного заповідника «Єланецький степ»), А. Куземко (д.б.н., пров. наук. співробітник Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України), В. Скоробогатов (ГО «Українська природоохоронна група»), В. Пархоменко (експерт ГО «Українська природоохоронна група»), О. Василюк (м.н.с. Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, голова ГО «Українська природоохоронна група») підготовлено наукове обґрунтування і клопотання щодо розширення (зміни меж) території заповідника, яке було погоджено Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів в установленому порядку 15.11.2023 р. Загалом пропонується розширення території на 973,57 га за рахунок земель комунальної власності в межах територій Єланецької селищної територіальної громади Вознесенського району, Сухоєланецької сільської територіальної громади та Новоодеської міської територіальної громади Миколаївського району Миколаївської області та за рахунок земель державної власності, які перебувають у постійному користуванні ДП «Ліси України».

Фото 1. Межі Михайлівського ПНДВ природного заповідника «Еланецький степ» та землі, які плануються розширення заповідника.

Наприкінці 2023 року було розпочато процес погодження розширення території заповідника з власниками та первинними користувачами природних ресурсів у межах територій, рекомендованих для заповідання. Управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОВА були направлені листи до Сухоеланецької сільської, Еланецької селищної та Новоодеської міської рад, а також ДП «Ліси України».

7.03.2024 р. на загальних зборах громадян Антонівського старостинського округу за участі директора заповідника Драбинюк Г.В., представника управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОВА Кравченко Ю.А., представника ГО «Українська природоохоронна група» Скоробогатова В.М., було висловлене негативне відношення присутніх до питання розширення заповідника. Маючи в с. Антонівка за твердженням громадян 30 корів, мешканці переймалися, що не буде де їх випасати. На аргументи щодо можливості внесення змін до проєкту організації території заповідника і виділення господарської території для випасу, реагували негативно, не приймаючи ніяких доводів. Відповідно наданого на запит заповідника Протоколу громадського слухання серед жителів Антонівського старостинського округу Сухоеланецької сільської ради, із 85 голосуючих усі 85 проголосували проти розширення заповідника.

На основі громадського обговорення рішенням сесії від 16 травня 2024 року № 27 Сухоеланецька сільська рада прийняла рішення «Про відмову у погодженні зміни меж (розширення) природного заповідника «Еланецький степ» за рахунок земель Сухоеланецької сільської територіальної громади.

Фото 2. Межі природного заповідника «Єланецький степ» (Єланецьке ПНДВ) та ділянки за рахунок яких планується розширити заповідник.

27.08.2024 р., враховуючи рекомендації постійної комісії з питань земельних ресурсів, соціального розвитку, екології та благоустрою, Єланецька селищна рада винесла на сесію проект рішення: Погодити включення земельних ділянок комунальної власності орієнтовною площею 348,73 га до складу Єланецького природоохоронного науково-дослідного відділення природного заповідника «Єланецький степ» в межах території Єланецької селищної територіальної громади Вознесенського району Миколаївської області. Більшістю голосів розгляд питання було перенесено на наступну сесію. Старости сіл вважають, що можна буде роздати деякі ділянки, запропоновані під розширення, військовим і їх не влаштує режим території заповідника. Така позиція представників громади не враховує природоохоронне законодавство і науково доведені та зафіксовані у міжнародних базах даних факти зростання та мешкання на даних територіях видів флори та фауни, які охороняються на місцевому, державному та міжнародному рівнях. Також важливо зауважити, що близько 200 га земель, які плануються для розширення в межах Єланецької громади мають зареєстроване в земельному кадастрі обмеження як водоохоронні зони.

У травні 2024 р. отримано рішення позачергової сесії № 47 від 24.04.2024, яким Новоодеською міською радою погоджено включення земельних ділянок орієнтовною площею 161,47 га до складу Михайлівського ПНДВ та 17 га до складу Єланецького ПНДВ (Фото 1).

Процес погодження включення ділянок, які знаходяться в межах територій Сухоєланецької та Єланецької громад до території заповідника наразі зтягується.

Погодження розширення Єланецького природоохоронного науково-дослідного відділення за рахунок земель державної власності, які перебувають у постійному користуванні ДП «Ліси України» триває. Для включення в заповідник обґрунтовано більш ніж 50 га земель.

Слід зазначити, що усі запропоновані під розширення території, не мають фактичного використання, оскільки представлені специфічними природними умовами та рельєфом, що унеможлиблює їх інтенсивне використання у сільському господарстві. У ґрунтовому покриві переважають малогумусні й щебенюваті чорноземи, а також виходи вапняків. Не доцільно розглядати ці ділянки як землі, які можна виділяти учасникам бойових дій відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», що мають право на першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, в розмірах визначених ст. 121 Земельного кодексу України.

Натомість, території, запропоновані для включення до складу заповідника, являють собою цінні ландшафти в басейнах річок Громоклія та Південний Буг [2]. Тут сформовані унікальні біотопи, в межах яких зафіксовано місцезростання 21 виду рослин, що занесені до Червоної книги України, 12 видів рослин та 1 вид лишайнику, занесені до регіонального Червоного списку Миколаївської області, 2 види, що охороняються Резолюцією Бернської конвенції, 2 види – Європейським Червоним списком, відмічено 8 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Серед оселищ Резолюції 4 Бернської конвенції в межах цих територій зустрічаються:

- E1.2. Perennial calcareous grassland and basic steppes (Багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та степах)
- F3.247 Ponto-Sarmatic deciduous thickets (Понтично-сарматські листопадні чагарники).

Також території, запропоновані для зміни меж (розширення) природоохоронних науково-дослідних відділень природного заповідника «Єланецький степ» важливі для збереження тваринного світу.

За попередніми дослідженнями тут відмічено більше 150 видів комах. Серед представників класу комах (Insecta), занесених до Червоної книги України, відмічено мантиспу штирійську (*Mantispa styriaca*), бражника дубового (*Marumba quercus*), сколію-гіганта (*Megascolia maculata*), подалірія (*Iphiclides podalirius*), аврору білу (*Euchloe ausonia*), дибку степову (*Saga pedo*), красотила пахучого (*Calosoma sycophanta*), вусача мускусного (*Aromia moschata*), вусача земляного-хрестоносця (*Dorcadion equestre*), синявця Бавія (*Pseudophilotes bavius*), бражника Прозерпіна (*Proserpius proserpina*), бражника скабіозового (*Hemaris titys*), сатурнію малу (*Eudia pavonia*), бджолу-тєсляра звичайну (*Xylocopa valga*), джмеля глинистого (*Bombus argillaceus*) та інших.

Орнітофауна території представлена більше ніж 50 видами птахів, більшість яких занесено до додатків Бернської конвенції та Червоної книги України. Серед видів, занесених до Червоної книги України, відмічено канюка степового (*Buteo rufinus*), сову болотяну (*Asio flammeus*), луня польового (*Circus cyaneus*), луня лучного (*Circus pygargus*).

Серед плазунів зустрічається ящірка прудка (*Lacerta agilis*), що занесена до Додатку Бернської конвенції. Серед видів, занесених до Червоної книги України, відмічено полоза жовточеревого (*Dolichophis caspius*), полоза сарматського (*Elaphe sauromates*) та ящірку зелену (*Lacerta viridis*).

Важливо відмітити, що території, за рахунок яких планується розширити заповідник, є степовими ділянками. Степи виконують низку важливих екосистемних послуг, що підтримують природних баланс. Степове різнотрав'я є важливим місцем збору пилку та нектару медоносними бджолами, місцем харчування та існування низки комах, у тому числі комах-запилювачів. До 90% культурних комахозапильних рослин запилюються дикими комахами-запилювачами. Природні ділянки поглинають та утримують опади та вуглець з атмосфери, що формує мікроклімат громади. Розорювання ґрунту призводить до порушення важливих природних процесів, зокрема трофічних ланцюгів, колообігу речовин та води. Степи є джерелом насіння трав'янистих рослин, є місцем існування ґрунтової фауни, що є природними поновлювачами деградованих сусідніх ділянок під час консервації земель шляхом залуження. Щільна дернина степів має високі ґрунтозахисні властивості від водної, вітрової ерозії. Висока різноманітність рослин дозволяє території бути стійкою, бути пристосованою до антропогенних чи природних змін. Натомість одноманітність рослин знижує стійкість екосистеми до шкідників, хвороб та несприятливих умов. Природна територія це місце проживання та харчування диких хижих тварин, які полюють на ослаблених та хворих тварин, чи поїдають уже мертвих, тим самим запобігають поширенню хвороб (сказу, туляремії та ін.). На території заповідника можна прогулюватися по екологічним стежкам, споглядати краєвиди степу та долини. Тут можна проводити шкільні екскурсії та зелені виховні уроки, оскільки екологічна освіта важлива для того, аби громадськість цінувала та охороняла природу. Природна територія має важливе значення для фізичного, морального, психологічного та духовного здоров'я, тому проживання поруч з дикою природою створює позитивний ефект для здоров'я людини. Територія стане місцем проведення наукових досліджень, моніторингу біорізноманіття та природних змін.

Споживацьке ставлення до цінних для збереження біорізноманіття територій може призвести до знищення внаслідок господарської діяльності природної спадщини Миколаївщини, зниження природного спротиву кліматичним змінам, зниженню привабливості та спроможності сталого розвитку самих громад.

Список літератури:

1. Указ Президента України від 01.12.2008 №1129/2008 «Про розширення мережі територій національних парків та інших природно-заповідних об'єктів».
2. Клопотання щодо зміни меж (розширення) природного заповідника «Єланецький степ» від 05.10.2023 №277.

Кравченко Ю.А.

*управління екології та природних ресурсів
Миколаївської обласної військової адміністрації
ecolog@mk.gov.ua*

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЦІЛИННОГО СТЕПУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Степова зона України займає 40% території України, але при цьому цілих степових ділянок залишилось близько 1%. Розораність території Степової зони перевищує 80%, в окремих районах сягаючи 85-90%, при цьому більшість угідь зайняті полями монокультур, що вкрай негативно впливає на біорізноманіття. Унікальні зональні степові екосистеми, завдяки яким і сформувалися чорноземи, що так активно використовуються в сільському господарстві, зараз знаходяться на межі зникнення, і потребують відповідного посиленого захисту. Однак степові ділянки, що на сьогодні збереглися, розташовані переважно в місцях, що не підходять для використання в сільському господарстві – схили балок, яри, кам'яністі місця, береги річок – можуть бути повністю знищені внаслідок їх заліснення.

У рамках висадження 1 мільярда дерев за 3 роки і збільшення площі лісів на 1 мільйон гектарів за 10 років, Держлісагентство у 2021 році планувало висадити в Миколаївській області 57 мільйонів дерев. При цьому в Карпатах планувалося висадити 47 мільйонів дерев.

У листопаді 2023 року Південний лісовий офіс повідомив, що було висаджено 3 мільйони дерев на площі 600 гектарів, а в березні 2024 року було повідомлено, що навесні заплановано збільшити площі лісів на 1683 гектари – 11 мільйонів нових дерев.

При цьому, відповідно до ст. 71 Порядку здійснення лісовпорядкування, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2023 №112, забороняється проектувати заходи з лісорозведення на степових, лучних ділянках, болотах і біогалявинах, а згідно статті 82 Лісового кодексу України забороняється здійснювати лісорозведення на степових ділянках.

Для забезпечення дотримання вимог законодавства та запобігання знищенню степових ділянок, розпорядженням голови Миколаївської облдержадміністрації від 17 вересня 2021 року № 484-р (зі змінами, внесеними розпорядженнями від 20.12.2023 № 566-р та від 02.02.2024 № 35-р) створено робочу групу з питання проведення аналізу фонду лісорозведення Миколаївської області. Робочою групою розглядаються надані Південним лісовим офісом матеріали щодо земель для лісорозведення в межах Миколаївської області, з метою визначення степових цілинних ділянок або автентичних природних оселищ, де роботи зі створення лісових насаджень могли б призвести до їх знищення.

У 2022 році громадською організацією «Українська природоохоронна група» була направлено до Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства інформація щодо лісокультурного фонду області. В переліку було зазначено відношення виділів до особливо цінних земель, які недоцільно заліснювати, а також ділянки щодо заліснення яких не було заперечень. Зазначений перелік та 167 земельних ділянок загальною площею 1525,2 га філії «Баштанське лісове господарство», які не входили до списку ГО «Українська природоохоронна група» було розглянуто робочою групою на початку її роботи.

Придатними для лісорозведення було визначено 72 земельні ділянки загальною площею 766,5 га.

24 земельні ділянки загальною площею 182,6 га потребували додаткового обстеження як перспективо степові. Обстеження територій для визначення наявності на них рідкісних та зникаючих видів флори, занесених до Червоної книги України та інших охоронних списків повинне відбуватися виключно після початку вегетаційного сезону та з врахуванням періодів вегетації різних груп рослин і погодних умов поточного сезону.

Наприкінці березня, після початку вегетації, було проведено натурні обстеження на землях Миколаївського та Баштанського районів на предмет визначення степових ділянок, де поширені рідкісні види флори, занесені до Червоної книги України та ділянок, придатних до лісорозведення. В експедиції брали участь провідний інженер відділу лісового господарства департаменту лісового господарства ДП «Ліси України» к.б.н. Рак О.В., експерт ГО «Українська природоохоронна група» Скоробогатов В.М., провідний інженер лісового господарства Південного лісового офісу Галаган О.В., представник управління екології та природних ресурсів облвіськадміністрації Романенко М.М., співробітники лісництва.

Обстежено 120 ділянок загальною площею 1361,1 га. Степова рослинність з рідкісними видами флори була виявлена на площі 374,2 га, а 61 га земель лісогосподарського призначення потребували дообстеження в травні на предмет наявності рідкісних степових видів. На площі 986,9 га рідкісних видів флори, занесених до Червоної книги України, не було виявлено, і вони були визначені як такі, що придатні для лісорозведення.

В цілому, за результатами обстежень, було проаналізовано на предмет доцільності заліснення 246 земельних ділянок загальною площею 2405,2 га.

Встановлено, що 195 земельних ділянок загальною площею 1800,7 га можуть бути використані для лісорозведення. На 12 земельних ділянках загальною площею 253,8 га мозаїчно розташовані степові ділянки й ті, які можуть бути використані для створення лісових культур. 34 ділянки загальною площею 299,4 га є степовими, або такими, на яких зростають об'єкти Червоної книги України.

Разом з тим, роботи щодо створення на степових ділянках Миколаївської області для їх збереження об'єктів природно-заповідного фонду вкрай ускладнені через важкий процес погодження створення об'єктів ПЗФ з Південним лісовим офісом та ДП «Ліси України».

На сьогодні, для створення ландшафтних заказників місцевого значення «Олександрівська балка», «Зайчівська балка» та «Чичиклійський» та ще ряду об'єктів, де переважно представлені саме цінні цілинні степові ділянки загальною площею понад 1200 га, бракує погоджень від ДП «Ліси України».

При цьому, відповідно до європейської програми збереження біологічного різноманіття, Україна до 2030 року має збільшити територію природно-заповідного фонду до 30% від загальної площі країни. Створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду має здійснюватися на виконання вимог Закону України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року", Постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», яка продовжує дію Постанови КМУ від 6 серпня 2014 року № 385.

Відсоток заповідності Миколаївської області нині становить всього 3,18 % від площі області і складає 78 161,98 га, при тому що згідно з Державною стратегією регіонального розвитку

на період до 2020 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 року № 385 для Миколаївської області передбачено збільшення площі природно-заповідного фонду до 2021 – до 218,8 тис. га, тобто на майже 140,6 тис. га.

Степовий ландшафт представлений у складі природно-заповідного фонду України значно менше, ніж інші, а враховуючи, наскільки постраждали степові території Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей внаслідок воєнних дій, збереження цілинного степу має бути одним із пріоритетних завдань при заповіданні у Степовій зоні.

Температурно-вологісний режим в Україні останніми роками демонструє зміну в бік збільшення температури при збереженні загальної кількості опадів та їх перерозподілу по території, відзначається зміщення межі степового клімату на схід, розширяється зона континентального клімату. Щорічно фіксуються рекорди максимальних температур у всі сезони. При таких стрімких змінах клімату, перетворення останніх степових територій Миколаївської області на полігони для створення лісових насаджень не лише прямо суперечить чинному законодавству, а й загрожує тим, що стійкі природні екосистеми будуть знищені, а нові штучні екосистеми не будуть створені.

Робочою групою з питання проведення аналізу фонду лісорозведення Миколаївської області й надалі вживатимуться заходи щодо збереження рідкісних та зникаючих видів і недопущення знищення степових ділянок.

Новік Г.Д.,
Легка С.Г.,
Національний природний парк «Бузький Гард»
nppbg@ukr.net

ЕКОЛОГО-ОСВІТНЯ, ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

Національний природний парк «Бузький Гард» було створено на теренах регіонально-ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» 30 квітня 2009 року. Загальна площа парку становить 6138,13 га і складається з ділянок, розміщених у двох районах Миколаївської області: Первомайському та Вознесенському та займає долини річки Південний Буг від міста Первомайськ до селища Олександрівка, а також річок Мертвовод та Арбузинка між селами Петропавлівка, Актове та Трикрати.

Гранітно-степове Побужжя – це справжній гірський ландшафт посеред південноукраїнського степу, тут око спочиває на безлічі прекрасних краєвидів. Величні гранітні скелі подекуди сягають 40-50-метрової висоти.

Національний природний парк є природоохоронною установою, завданням якої є збереження, відтворення і раціональне використання унікальних природних та історико-культурних комплексів у басейні Південного Бугу, що мають важливе природоохоронне, наукове, історико-культурне, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

На сьогодні є надзвичайно важливою така функція природоохоронних об'єктів, як екологічна освіта та виховання. Екологічна освіта як складова природоохоронної пропаганди має формувати екологічну культуру та свідомість суспільства, без яких неможливе впровадження засад сталого розвитку.

В НПП «Бузький Гард» екологічна освіта є важливою складовою екологізації туристичної діяльності і спрямована на підвищення рівня екологічних знань та свідомості як місцевих жителів, так і самих туристів.

У здійсненні еколого-освітньої діяльності найбільшої уваги надається роботі з учнівською молоддю. При цьому враховуються програма шкільного курсу природничих дисциплін – біології та географії, вікові особливості психології школярів, проведення екскурсій у природне середовище, позашкільна освіта учнівської молоді. До проведення більшості екоосвітніх заходів долучаються співробітники науково-дослідного, природоохоронного та рекреаційного відділів парку.

В процесі туристичної подорожі основна роль екологічної освіти спрямовується на формування екологічної культури природоохоронного світогляду туристів та відпочиваючих, формує у них дбайливе ставлення до вже існуючих природних ресурсів, а також дає змогу усвідомити важливість вирішення екологічних проблем, які виникають внаслідок нераціонального (споживацького) використання природних багатств. Однак впровадження дієвої системи екологічної освіти потребує залучення значних коштів.

Важливе значення у справі формування екологічної культури та свідомості має також пропагандистська робота за допомогою друкованих видань. Зокрема, регулярно видаються буклети, листівки, плакати, календарі тощо. Освітні заклади, що розташовані у зоні діяльності національного природного парку «Бузький Гард», забезпечуються вищезгадану літературою. Для популяризації діяльності установи ведеться інформування на офіційному сайті парку та на сторінці соціальної мережі «Фейсбук». Це дозволяє зробити її публічною і відкритою.

Проведення еколого-виховних заходів дозволяє формувати основи екологічних знань, що сприяє набуттю навичок екологічно спрямованої поведінки на захист природи, виховує відповідальність за збереження довкілля, а головне – розвиває духовно-естетичні цінності, сприяє формуванню екологічної свідомості та елементів екологічної культури.

Список літератури:

1. Сайт: Чорноморський національний університет ім. Петра Могили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/avtorlek/20/38.pdf>
2. Пояснювальна записка до дипломної роботи «Екологічні основи рекреаційної діяльності в контексті збалансованого природокористування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/344932327.pdf>
3. Сайт НПП «Бузький Гард» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buzkiy-gard.com.ua/>
4. Крижановська О.Т., Волохова О.В., Радченко Т.Д. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність на території національного природного парку «Голосіївський» у контексті збалансованого (сталого) розвитку// Екологічний вісник, 2012, N 1. – С.11-12.
5. Мудра Г.Д., Легка С.Г. Сучасний екологічний світогляд // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-й річниці з дня створення природного заповідника «Горгани» (Україна, м. Надвірна, 16-17 вересня 2021 р.). – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2021. – 320 с.

Мірошниченко О.В.,

*канд. екон. наук, заслужений економіст України,
голова правління Миколаївського обласного
осередку Спілки економістів України,
член науково-технічної ради НПП «Бузький Гард»,
ov_miroshnichenko@ukr.net*

Іцковський Ю.І.,

*заступник Миколаївського міського голови (2005–2006 рр.),
депутат Миколаївської міської ради 2, 3, 4 скликань (1994–2006 рр.),
nng777@gmail.com*

ПРО ЗАСНУВАННЯ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВЧЕНОГО-ПРИРОДООХОРОНЦЯ ОЛЕКСАНДРА ЯНАТИ

Про долю нашого видатного земляка-миколаївця Олександра Янати під час буремних подій «помаранчевого» Майдану мені розповів інший відомий природоохоронець голова Національного екологічного центру України та громадської ради при Мінекології канд. біол. наук Сергій Тарашук – один з ініціаторів утворення на території Миколаївщини спочатку наших регіональних ландшафтних парків «Гранітно-степове Побужжя» і «Кінбурнська коса», та в подальшому на їхній базі національних природних парків «Бузький Гард» і «Білобережжя Святослава», до створення та захисту від знищення яких багато в чому завдяки його зусиллям, а також багаторічного директора РЛП «Гранітно-степове Побужжя» та НПП «Бузький Гард» Владислава Артамонова, було залучено вже й мене [1-3].

Але це було значно пізніше, тоді ж у 2004-му, після перших найбільш напружених днів перебування на Банковій біля будівлі адміністрації Президента, кияни стали «розбирати» до себе на ночівлю тих, хто приїхав з інших міст і регіонів, та ж частина, що залишалася вночі чергувати, вдень мала можливість трохи перепочити у наметах та Будинку письменників [4]. У ті дні емоційного напруження та патріотичного піднесення Сергій Тарашук, який сам постійно перебував в густі подій біля Кабміну, інших місцях, прихистив мене більш ніж на тиждень, і вночі ми із невеликими перервами на сон годинами дискутували, обмінювалися враженнями і думками, обговорюючи не лише політичну ситуацію та екологічні проблеми, але й питання економіки, державного будівництва, історії, культури тощо.

Під час цих дискусій, зокрема, зайшла розмова і про утворення Миколаївського держуніверситету, де я на той час працював начальником науково-дослідного сектора, на базі Миколаївського державного педагогічного університету. Оскільки мій безпосередній керівник та наставник, поради якого вже багато років я згадую із щирою вдячністю, – проректор з наукової роботи канд. пед. наук Ярослав Журецький, який раніше обіймав посади начальника обласного управління освіти (1992–1994) та заступника голови Миколаївської облдержадміністрації (1994–2000), брав активну участь у процесі зміни статусу університету, то й мене залучав переважно для підготовки і передачі деяких відповідних документів. На моє глибоке переконання,

саме завдяки його авторитету та дружнім зв'язкам ця подія все-таки відбулася, й урешті-решт у вересні 2002 року прем'єр-міністром Анатолієм Кінахом (саме за часів перебування якого представником Президента у Миколаївській області Я. Журецький очолював обласну освіту) було підписано розпорядження про зміну статусу університету [5].

Відповідним чином у той час обговорювалися і різні пропозиції щодо увіковічення у назві навчального закладу пам'яті видатних миколаївців. При цьому переважна більшість працівників університету й мешканців міста, з якими мені доводилося спілкуватися, підтримували пропозицію щодо присвоєння університету імені нашого видатного земляка Миколи Аркаса як талановитої та багатогранної особистості національного масштабу – автора «Історії України-Русі» й першої опери за поемою Тараса Шевченка «Катерина», збирача українського музичного фольклору та пропагандиста української мови, фундатора миколаївської «Просвіти» тощо. Такої ж думки дотримувалися і ми з Ярославом Івановичем, і після мого повернення з «помаранчевого» Києва на наш «похмуро-біло-блакитний» у той час Південь часто обговорювали важливість популяризації таких значних постатей наших земляків, як Аркас та Яната, з метою патріотичного виховання суспільства в регіоні шляхом увіковічення їхньої пам'яті у назвах вулиць, університетів (держуніверситет імені М. Аркаса, аграрний – О. Янати), а також можливості заснування такої ж премії імені Олександра Янати для екологів, як Миколи Аркаса для працівників культури, враховуючи те, що саме він мав безпосереднє відношення до заснування у 1996 році премії Аркаса, і на нього як на заступника голови обласної державної адміністрації розпорядженням в.о. голови облдержадміністрації Миколи Круглова було покладено контроль за його виконанням [6]. Але не судилося, як мені було сказано, оскільки ректор (д-р техн. наук Валерій Будак) хоче, щоб науковим консультантом докторської його сина була донька Василя Сухомлинського (д-р пед. наук, академік АПН України О. Сухомлинська), – то й університет буде імені Сухомлинського і «з Аркасом вже нічого не вийде», бо цілком зрозуміло, що колектив «підтримає» позицію ректора. В результаті у жовтні 2003 року розпорядженням прем'єр-міністра Віктора Януковича МДУ було присвоєно ім'я В.О. Сухомлинського, а ректор університету став керівником обласного виборчого штабу кандидата у президенти Януковича [7].

Маю визнати, що, незважаючи на більш ніж позитивне ставлення до постатей видатних українських науковців і педагогів з родини Сухомлинських, така відверто цинічна «багатоходовочка» з боку керівництва державного ВНЗ, через яку не вдалося пов'язати ім'я Миколи Аркаса з університетом, щоб його майбутні випускники ставали «аркасівцями», залишила неприємний осад на багато років. Крім того, на власному досвіді вдалося відчути всі «найкращі» перспективи у разі можливої перемоги проросійського кандидата у той час (і те, що в подальшому під час президентства Віктора Януковича у 2010–2014 рр. привело країну вже до Євромайдану): університет, як і все місто, був просто заліплений плакатами прем'єра-кандидата; студентів і викладачів ганяли на мітинги-зустрічі під час його приїздів до Миколаєва; представники деканатів за наказом ректора направлялися на вокзал, щоб знімати з київського потяга студентів, які їхали для участі у Студентському вічі на підтримку Віктора Ющенка; ті зі студентів і співробітників, хто відверто висловлював свої патріотичні погляди, обурення такими протизаконними діями, чи просто визнавав, що не буде голосувати за Януковича, – звинувачувалися у «антидержавницькій позиції» та бралися на замітку для подальшого виключення або звільнення (про те, що після приходу «нашого президента» до влади не буду працювати

у цьому навчальному закладі, було попереджено і мене особисто). Тож поговорити було про що, і саме під час одного з таких нічних диспутів Сергій Тарашук і повідав мені історію видатного вченого-природоохоронця та великого патріота України Олександра Янати, про трагічну долю якого мені, як і багатьом іншим його землякам, не було відомо.

Прошло доволі багато часу після завершення у 2006 році антикорупційного «помаранчевого експерименту» в університеті (не допомогло навіть бразильське мачете, подароване С. Тарашуком, «щоб вирубати корупцію», коли я вже працював на посаді проректора університету) через відсутність реальної підтримки з боку державних органів, що як і в сучасних умовах більше піарилися на боротьбі із корупцією, ніж реально займалися протидією її розповсюдженню, і повернення до керівництва колишньої команди на чолі із «ректором-регіоналом» В. Будаком, як його стали називати у Миколаєві, за «сухомлинкою» на довгі роки закріпилося «почесне» звання «флагмана корупції» серед ВНЗ регіону [8-9]. Як зазначалося у одній з тогочасних публікацій, «за короткий проміжок часу іменитий провінційний педагогічний інститут, що випускав відмінних вчителів, перетворився на ніякий (хай вибачать мене викладачі) університет з подальшим падінням до рівня Національного» (у 2010 році президент В. Янукович, «ураховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності» та «вагомий внесок у розвиток національної освіти і науки» надав керованому «ректором-регіоналом» університету статус національного) [10].

Тож цілком закономірно, що взятий «флагманом корупції» курс через постійний відтік науково-педагогічних кадрів, поступову деградацію рівня навчального процесу і, як наслідок, катастрофічне зменшення студентського контингенту, призвів у результаті до того, що один з найбільших ВНЗ області, на відміну від педуніверситетів в інших регіонах, що пройшли такий самий шлях перетворення й продовжують успішно функціонувати, «пішов на дно» і був фактично ліквідований «шляхом приєднання його до Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова» [11]. При цьому ніхто не задається питанням оцінки масштабу тієї шкоди, що завдав країні цей «флагман корупції» своєю діяльністю, готуючи і розповсюджуючи протягом навіть двох останніх десятиків років постраждалих від неякісної підготовки та корупційних дій випускників, значна частина яких пішла працювати у школи, розповсюджуючи отримані корупційні навички на території усєї Миколаївщини та за її межами. Може і добре, що у такий спосіб не було дискредитоване ім'я Миколи Аркаса, але ж і видатний український педагог-гуманіст Василь Сухомлинський не заслуговує на таке...

Варто зауважити, що ще раз «нічого не вийшло» із увіковічення пам'яті Миколи Аркаса у 2006 році, коли за мою ініціативою конференцією обласної організації Української народної партії було прийнято звернення до Миколаївського міського голови Володимира Чайки з пропозицією перейменувати «центральну вулицю міста проспект Леніна на бульвар Миколи Аркаса». З тих часів питання зміни назви цього об'єкта топоніміки на «Аркасівський проспект» або «бульвар Миколи Аркаса» (оскільки насправді він і є бульваром – озелененою прогулянковою пішохідною ділянкою, що оточена дорожнім полотном з обох боків) періодично обговорюється, але навіть в процесі декомунізації вже колишній «проспект Леніна» отримав безбарвно-непатріотичну назву «проспект Центральний» [12].

Після того як я пішов з університету внаслідок повернення «ректора-регіонала», я не переривав спілкування із колегами, й у лютому 2011 року добрий знайомий д. пед. наук, професор кафедри психології Ілля Стариков запросив на презентацію у обласній науковій бібліотеці своєї

книги «Таїнства історії» [13]. З цікавістю прочитавши низку представлених у книзі новел і оповідань, у яких він як людина широких поглядів, досвідчений педагог та психолог розглядає окремі моменти з життя відомих особистостей світової та вітчизняної історії, я запропонував йому для ознайомлення та можливого творчого опрацювання з метою популяризації наших земляків-миколаївців матеріали про Олександра Янату, члена Української Центральної Ради і заступника міністра народного господарства УНР полковника Костянтина Вротновського-Сивошапку та видатного дослідника Арктики Георгія Брусилова, який став прообразом капітана Татарінова у романі Веніаміна Каверіна «Два капітани».

Можливо, тому, що О. Яната був колегою-науковцем, а може, через трагічність долі, саме його постать привернула найбільшу увагу автора, й у травні професор Стариков написав мені, що завершив історико-психологічну новелу «про нашого дивовижного земляка», а в серпні – що її опубліковано у газеті «Рідне Прибужжя» [14]. У жовтні оповідання Іллі Старикова «Сторінки з життя професора Янати» на моє прохання було опубліковано на сайті «Преступности. НЕТ», за що журналістам варто висловити окрему подяку, оскільки це також сприяло розповсюдженню серед миколаївців інформації про нашого видатного земляка.

Певним чином мене дещо бентежить момент в оповіданні, де герой звертається до табірною начальства з проханням про поблажливість у зв'язку зі станом здоров'я. Не думаю, що людина, яка з юності приєдналася до революційного руху в умовах царської Росії, відмовилася в силу своїх принципів і характеру від пропозиції Симона Петлюри обійняти посаду міністра освіти УНР, і в умовах радянського тоталітарно-репресивного режиму продовжувала відстоювати збереження природних територій та необхідність застосування українських назв у ботанічній науці, так би вчинила. Можливо ж, автор, навпаки, як педагог і психолог з висоти свого життєвого досвіду міг допустити, що будучи високоосвіченою та культурною людиною герой свідомо міг прийняти рішення щодо можливості поступитися особистою гордістю заради продовження життя, діяльності, боротьби... Так чи інакше, це також змушує нас як читачів замислитися над тим, яким ми бачимо «свого» Янату, як і інших непересічних особистостей, життя яких стає для нас дороговказом. Своїми враженнями одразу після ознайомлення із текстом оповідання я поділився із автором, наголошуючи на тому, що це моє суб'єктивне сприйняття, і кожна творча особистість має право на власне бачення. Що ж до фрази, де професор під час іспитів в університеті згадує, що «нешодавно друг розповів йому про трагічну долю їхнього земляка, професора Янати, про якого до цього він нічого не чув...», то якщо раніше це сприймалося як добрий авторський жарт, то тепер – як привітання від давнього друга, якого вже нема з нами.

Дякуючи долі, маю можливість багато років отримувати задоволення від продовження доброї дружби з іншим відомим представником миколаївської інтелігенції, колишнім заступником Миколаївського міського голови та начальником міського управління економіки Юрієм Іцковським, який в подальшому працював головним редактором «Нової миколаївської газети». Як досвідчений редактор та управлінець він багато років допомагав своїми порадами як при підготовці публікацій, у тому числі й матеріалів про наших видатних земляків Георгія Брусилова та Костянтина Вротновського-Сивошапку, над якими довелося працювати вже мені, так і під час моєї роботи на посаді голови Кривоозерської райдержадміністрації у 2015-2019 рр., «підставляючи плече» у ролі офіційного радника на громадських засадах, також своєю присутністю на деяких із безкінечної кількості нарад, що проводилися в області, і на яких обов'язково треба було бути особисто або направляти когось із найвіддаленішого району [15-16].

У листопаді 2015 року у зв'язку із зміною назв ряду вулиць міста в процесі декомунізації у нас виникла думка щодо перейменування на честь О. Янати вулиці Паризької комуни, де розташований Миколаївський національний аграрний університет. І Юрію Іцковському, як члену топонімічної комісії Миколаївської міської ради, вдалося переконати своїх колег, які хоч і не погодилися з метою увіковічення пам'яті Олександра Янати змінювати назву вулиці Паризької комуни, але дійшли згоди щодо іншої, що з радянських часів мала назву Куйбишева [17].

О.М.

* * *

Взагалі я в усі часи відстоював такий принцип, що розвиток місцевої громади – це безперервний процес, який не має бути залежним від політичної кон'юнктури, особистих смаків (часто-густо не кращик), або лобістських впливів. Підтвердження моїм думкам з цього приводу я знайшов під час перебування в Парижі, де і в топоніміці, і в архітектурному обличчі міста неодноразово знаходив підтвердження такій трактовці. Все, що працює на просування іміджу території, має бути використано: від Наполеона I і до Олександра III, від Лафайєта і до барона Османа...

Деякий досвід у мене вже був, коли просував перейменування вулиць Свердлова та Розі Люксембург у відповідно Спаську та Нікольську (ще у 1994 році). Де той Свердлов та Роза, та де місто Миколаїв. Але чим далі, тим важче доводити малоосвіченій і політично ангажованій публіці вагомість внеску тієї чи іншої особистості у розвиток міста та громади.

Крім бульвару Миколи Аркаса наведу ще три приклади, навколо яких миколаївська громада проходить повз. По-перше, це факт перебування у районі сучасного яхт-клубу таких відомих світові постатей, як Карл XII і гетьман Мазепа, присутність яких після Полтавської битви разом з охороною, верифікована достеменно. Це місце може бути увіковічене величною скульптурною композицією, яка органічно вписалася би у ландшафт Спаського пагорба.

Також мова йде про вже названого вище дослідника Арктики Георгія Брусилова, людину, ушлявлену прочитаним багатьма поколіннями твором «Два капітани» В. Каверіна. Для міста корабелів, яким Миколаїв був майже два століття, ця постать, на мій погляд, має сакральне значення.

Додам тут і про славнозвісну подорож яхти «Ікар», ювілей якої ми нещодавно відзначали. Хіба це не визначна подія в житті міста?

Стосовно увіковічення пам'яті Олександра Янати, то протидії з боку членів комісії практично не було. Виникла певна проблема із вулицею Паризької комуни, у зв'язку із домінуванням позиції, що це нібито не комуністична назва, а лише назва громади, тому було визначено інший об'єкт для перейменування.

Ю.І.

Щодо ж самого питання заснування обласної премії імені Олександра Янати для відзначення внеску у збереження навколишнього природного середовища та розвиток об'єктів природно-заповідного фонду, аналогічно до обласної премії імені Миколи Аркаса за видатний внесок у розвиток та збереження української національної культури, то першу спробу було здійснено у 2021 році. Пропозицію було оприлюднено під час виступу на конференції «Природно-заповідна справа та управління природоохоронними територіями на Миколаївщині», присвяченій 25-річчю Природного заповідника «Єланецький степ» у липні 2021 року, учасниками якої вона була офіційно підтримана, та подано до Миколаївської облдержадміністрації [18]. У той час ініціатива не знайшла необхідної підтримки у керівництва області, а ескалація російськими агресорами воєнних дій 24 лютого 2022 року перекреслила подальші плани усіх українців.

2 квітня 2024 року як голова правління МОГО «Об'єднання економістів» – обласного осередку Спілки економістів України вже вдруге було подано до Управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної державної адміністрації пропозицію стосовно заснування обласної премії імені Олександра Янати з метою відзначення працівників природоохоронної сфери та представників громадськості, які зробили значний внесок у збереження довкілля та об'єктів природи у Миколаївській області.

Постать Олександра Янати своєю масштабністю, освіченістю, широтою кругозору, любов'ю до природи та справжнім патріотизмом об'єднує сучасних українців – за результатами проведених досліджень щодо його життя та діяльності захищено дисертації, періодично виходять публікації наукового, публіцистичного та просвітницького характеру, до числа авторів долучилася велика кількість представників Миколаївщини. У експозиції обласного краєзнавчого музею стараннями його земляків представлено матеріали щодо діяльності видатного миколаївця. Виданий у 2014–2015 рр. збірник «Видатний діяч збереження природи Олександр Алоїзович Яната: До 125-річчя від дня народження», разом із публікаціями цілого ряду авторів, архівними матеріалами з фондів Миколаївського обласного краєзнавчого музею, Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки, інших джерел, містить програми ботанічних екскурсій в околицях Миколаєва, надруковані вперше О. Янатою в миколаївському журналі «Природа» в 1910–1911 рр., а також бібліографічні списки наукових статей самого Олександра Янати та публікацій про нього інших авторів [19–20]. Мабуть, так само, як і в нашому випадку, кожен з них пройшов свій шлях до Янати, відчувши потребу долучитися до повернення з небуття цієї видатної особистості.

Визначний представник вітчизняної культури й освіти Богдан Лепкий у своєму листі до дружини покійного Миколи Аркаса – Ольги, зокрема, писав: «Хочу видати книжку, в котрій на 2–3 аркуші друку було б розказано про життя покійного Вашого мужа і про його заслуги на народному полі. Нехай се другим буде в науку та в захохоту, щоб не цуралися свого, тільки йшли слідами покійного Миколи Аркаса. Такий примір має звичайно великий вплив на людей, і не один подумає собі: «от був знатний урядовець і багатий чоловік, а прецінь остався українцем, та ще й яким українцем. Чому ж би мені не зробити так само». Отже така книжечка була б, на мою гадку, не тільки пам'ятником Миколі Аркасові, але й патріотичним вчинком, і тому я, хоч як часу не мало, а все ж таки хочу її написати... Добре б також знати як громадянство пошанувало пам'ять покійного та чим воно постаралося віддячити йому».

Усі його слова, написані у минулому сторіччі стосовно Миколи Аркаса, є актуальними і в наш час, і так само вони можуть бути віднесеними й до Олександра Янати, тож, мабуть, не випадково постаті цих двох наших земляків-миколаївців, які були насправді Великими Українцями – захисниками і популяризаторами української мови, освіти, науки, культури і традицій, стоять поруч як у питанні фундації премії, так і в нашій розповіді. Тож і слова Богдана Лепкого стосовно того, «як громадянство пошанувало пам'ять покійного та чим воно постаралося віддячити йому», можна віднести і до «бульвару Аркаса», і до «премії Янати», заснування якої стало б «не тільки пам'ятником» йому, але й позитивним прикладом для наших сучасників.

Важливим вбачається й те, що і Микола Аркас, маючи грецьке коріння, і Олександр Яната, батько якого мав чеське, а мати німецьке походження, чітко ідентифікували себе як представники української нації, зокрема О. Яната, заповнюючи офіційні документи, власноручно зазначав у графі «національність» – українець і в графі «рідна мова» – українська, що також має слугувати прикладом для громадян нинішньої України у час важких випробувань [20].

Стосовно ж українофобії, як і інших проявів шовінізму, невігластва, корупції, шахрайства тощо, що стають на заваді увічненню пам'яті наших видатних земляків-миколаївців, то їхні носії із завзятістю бур'янів продовжують проростати у сучасному суспільстві, заважаючи збереженню національної історії і культури та росту новітніх культурних проявів, то в цьому нам також варто бути наполегливими

продовжувачами діяльності українського вченого-природоохоронця Олександра Янати, який докладав своїх зусиль і до боротьби із бур'янами, і до захисту цінних природних об'єктів.

Цілком прогнозовано, що можуть виникнути зауваження стосовно того, що у зв'язку із обмеженістю фінансових ресурсів в умовах воєнного протистояння російській агресії заснування премії не на часі, але, на нашу думку, саме у такі часи випробувань суспільство потребує об'єднання навколо позитивних ідей та програм, спрямованих на розбудову української державності, збереження національних цінностей – історичних, культурних, природних тощо, що у свою чергу буде сприяти більш ефективній взаємодії і в напрямку протистояння загарбникам. Також варто підкреслити, що Українська держава взяла на себе виконання частини спільних міжнародних зобов'язань щодо протидії глобальним кліматичним загрозам, тож доцільним виглядає й об'єднання спільних зусиль задля виконання і цього українського внеску у загальносвітову безпеку.

Що ж до обмеженості фінансування, то розробленим на основі офіційно затвердженого «Положення про обласну премію імені Миколи Аркаса» проектом положення, що було подано

С. С. С. Р.

1

ЛИЧНЫЙ ЛИСТОН №
ответственного работника.

Город Харьков губерния, область Харьков уезд, округ Харьк.
Учреждение С.-И. Паси. Науч. Комитет должность Заст. Секрет.
Комитету по Сельск. Водопольн. Селск.

А.

1. Фамилия Яната имя Олександр отчество Фраимович
2. Год рождения 1888 место рождения м. Миколаїв
3. Национальность Українець 4. Родной язык український
5. Какими языками, кроме родного, свободно владеете русский, польск. немецкий и французский.
6. Какие местности СССР хорошо знает по работе Україну и часть Крм.

до Управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної державної адміністрації разом із проектом розпорядження щодо заснування премії, передбачається щорічне (премія Аркаса – раз на два роки) вручення премії в індивідуальному та колективному порядку, при цьому з урахуванням обмеженості фінансових ресурсів сума премії є доволі символічною – 2 мінімальні зарплати у разі присудження премії одній особі або 5 мінімальних заробітних плат – у разі присудження премії кільком особам, одному або декільком колективам (у такому разі зазначена сума ділиться порівну між лауреатами), тож про нібито значні витрати, що могли б завадити заснуванню премії, говорити не варто. Звичайно остаточне рішення щодо розміру та процедури вручення премії має бути ухвалено в офіційному порядку з урахуванням усіх конструктивних змін та доповнень.

До учасників конференції «Природно-заповідна справа та управління природоохоронними територіями на Миколаївщині», якими у 2021 році було підтримано ініціативу про заснування обласної премії імені Олександра Янати, у 2024 році долучилися Миколаївський національний аграрний університет, Миколаївський обласний краєзнавчий музей, Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека та Центральна міська бібліотека ім. М.Л. Кропивницького, Асоціація лідерів туризму Миколаївської області, розраховуємо, що свою підтримку висловлять і інші навчальні та наукові заклади, установи, організації та представники громадськості.

Тож маємо надію, що бюрократичні перепони або інші негаразди цього разу не стануть на заваді увіковіченню пам'яті насправді Великого Українця Олександра Янати – видатного вченого, щирого патріота, життя та діяльність якого може стати прикладом для багатьох наших сучасників і представників наступних поколінь та сприяти консолідації української нації.

Список літератури:

1. Мирошниченко А. Кто тревожится о «Гранитно-степном Побужье»? – URL: <https://novosti-n.org/analytic/read/559.html>.
2. Мирошниченко А. Инициатива облсовета по уничтожению созданных на Николаевщине национальных парков повредит интересам николаевцев. – URL: <https://web.archive.org/web/20141029170749/http://obzor.mk.ua/nikolaevskie-novosti/9907-incipiativa-oblsoveta-po-unichtozheniyu-sozdannyh-na-nikolaevschine-nacionalnyh-parkov-povredit-interesam-nikolaevcev.html>.
3. Мірошниченко О. Кампанія з дискредитації Нацпарку «Білобережжя Святослава» організована бракон'єрами. – URL: <https://news.pn/ru/blogs/111399>.
4. Мірошниченко О. Помаранчева революція: на Майдані та на Банковій / Від Майдану-2004 до Євромайдану-2014: десятиріччя поразок і перемог : Збірник публікацій. – Миколаїв: Ін-т персп. досліджень, 2014. – С.5-10.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Миколаївського державного університету» від 26.09.2002 №561-р.
6. Розпорядження Миколаївської обласної державної адміністрації «Про встановлення обласної премії імені Миколи Аркаса» від 18.04.1996 №247-р.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про присвоєння Миколаївському державному університету імені В.О. Сухомлинського» від 02.10.2003 №586-р.
8. К 100-летию Флагмана Коррупции. – Николаев, 2013. – 20 с.
9. Подарок для николаевского ректора-регионала. – URL: <https://obzormk.info/nikolaevskie-novosti/5717-podarok-dlya-nikolaevskogo-rektora-regionala-foto.html>.

10. Указ Президента України «Про надання Миколаївському державному університету імені В.О. Сухомлинського статусу національного» від 21.08.2010 №861/2010.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про реорганізацію Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського» від 05.01.2024 №6-р.
12. Миколаївська УНП виступила проти надання російській мові статусу регіональної та пропонує змінити назву «проспекту Леніна» на «бульвар Аркаса». – URL: <https://obzormk.info/nikolaevskie-novosti/10078-mikolayivska-unp-vistupila-proti-nadannya-rosysky-mov-statusu-regonalnoyi-ta-proponuye-zmniiti-nazvu-prospektu-lenna-na-bulvar-arkasa.html>.
13. Стариков И.М. Таинства истории. – Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2010. – 524 с.
14. Стариков И. Страницы из жизни профессора Янаты [Текст] / И. Стариков // Рідне Прибужжя. – 2011. – 13 серпня, 16 серпня.
15. Мірошниченко О. Легендарний дослідник Арктики миколаївець Георгій Брусилов. – URL: <https://news.pn/ru/blogs/75267>; <http://bazar.nikolaev.ua/content/легендарний-дослідник-арктики-миколаївець-георгій-брусилов-0>.
16. Мірошниченко О. Наш земляк-миколаївець – полковник Армії УНР Костянтин Вротновський-Сивошапка. – URL: <https://news.pn/uk/blogs/69514>.
17. Розпорядження Миколаївського міського голови «Про перейменування об'єктів топоніміки» від 19.02.2016 №28.
18. 25-річчя Природного заповідника «Єланецький степ». О. Мірошниченко, Ю. Коваленко, Д. Костенко та ін. // Економіст (Ukrainian Journal «Economist»), 2021, №7. – С.16-18.
19. Видатний діяч збереження природи Олександр Алоїзович Яната: До 125-річчя від дня народження: збірник / Централізована бібліотечна система для дорослих м.Миколаєва; Міський центр екологічної інформації та культури бібліотеки-філіалу №2; уклад. І.Б. Чернова. – Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2014. – Ч. 1. – 80 с. – (Серія «Зелені сторінки історії Миколаївщини»).
20. Видатний діяч збереження природи Олександр Алоїзович Яната: до 125-річчя від дня народження : збірник / Централізована бібліотечна система для дорослих м.Миколаєва; Міський центр екологічної інформації та культури бібліотеки філіалу №2; уклад. І.Б. Чернова. – Миколаїв: видавець Торубара В.В., 2015. – Ч. 2. – 114 с. – (Серія «Зелені сторінки історії Миколаївщини»).

Пархоменко В.В.

Українська природоохоронна група

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3206-3199>

fullmetalekolog@gmail.com

БУЛАВОВУСІ ЛУСКОКРИЛІ (LEPIDOPTERA: RHOPALOCERA) ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «МИХАЙЛІВСЬКА ЦІЛИНА» (СУМСЬКА ОБЛАСТЬ, УКРАЇНА)

Природний заповідник¹ «Михайлівська цілина» створений у 1928 році на площі 202,48 га в північно-східній частині Лівобережного Лісостепу, у Лебединському районі Сумської області між селами Степове, Мирне, Дружне, Гаврики та Великі Луки. Заповідник зберіг одну з небагатьох ділянок різнотравно-злакового лучного степу на Лівобережній Україні. Пізніше, в 1961 році, «Михайлівська цілина» увійшла до складу Українського Степового природного заповідника; в 2009 році – заповідник був знову відділений як самостійна установа, а його територія розширена до 882,9 га.

Історична частина заповідника (202,48 га) поділяється на 3 ділянки – абсолютно заповідний степ (займає 50 га; в останні десятиріччя через відсутність господарського втручання на місці природного лучно-степового покриву тут масово поширилися тернові зарості, кореневищні злаки, кропива та інші трав'яні нітрофіли), періодично викошуваний степ (100 га; рослинний покрив представлений чагарниковим лучним степом із едифікатором *Chamaecytisus ruthenicus*) та решту території (біля 52 га), зайняту 2 ставками, перелогами, луками та заболоченими ділянками (в цій частині подекуди добре виражений чагарниково-деревний рослинний покрив, сформований як місцевими вологолюбними породами (осокор, *Salix alba* та *S. cinerea* тощо) та деякими чужорідними рослинами). По периметру заповідника розташована лісосмуга з різноманітних листяних дерев віком понад 50 років (Ткаченко та ін., 1998).

Опубліковані відомості про фауну булавовусих метеликів «Михайлівської цілини» нечисельні, зокрема в праці В.Г. Надворного (1993) на основі досліджень 1987–1989 рр. наводяться 6 видів метеликів – на квітучих рослинах (*Pieris rapae*, *P. napi*, *Colias hyale*, *Boloria dia*, *Polyommatus icarus*) і на кропиви (*Aglais urticae*). З колекційних фондів Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена (Київ) наводиться 1 ♂ *Muschampia tessellum*, виявлений 20 червня 1954 року (прізвище дослідника не вказано) (Плющ, 1989). Всі ці види були виявлені автором повторно. Також у статті Д.Ю. Москаленка (1991) зазначено, що проведені дослідження лускокрилих у заповіднику «Михайлівська цілина», але при розгляді видів заповідник не було виокремлено. Таким чином, для території заповідника до цього часу було вказано лише 7 видів булавовусих метеликів, що вказує на значну недостатність вивчення цієї групи лускокрилих. Дослідження автора ставили за мету заповнити цю білу пляму.

Матеріал та методика. Дослідження проведені автором на «історичній» ділянці заповідника площею 202,48 га впродовж 28 днів у всі сезони в 2003 (31 травня – 2 червня, 28–31 серп-

¹ Ця праця написана з рукопису автора 2008 року з незначними доповненнями.

ня, 26-28 вересня), 2004 (17-19 квітня), 2006 (29 квітня - 1 травня, 10-12 червня, 1-3 липня) та 2008 роках (9-13 липня і 25 вересня). Також проведені обліки імаго зимуючих видів метеликів у 2006 році впродовж двох зим: 25 лютого та 16 грудня. Зазначу, що досліджувалися й околиці заповідника, зокрема й території, які в 2009 році були приєднані до заповідника, але оскільки вони вирізнялися вкрай низьким видовим різноманіттям (через поширення перелогів і агроценозів), тому в цій публікації не розглянуті.

Обліки проводилися переважно двох видів: маршрутні (зазвичай довжиною 2-5 км) та на пробних площах (на 0,25-0,5 га). Також застосовано лов на приманки (сік дерев, солодкі та заброджені речовини). Визначення більшості видів булавовусих метеликів проводилося в полі (ловилися й фотографувалися).

Результати досліджень. За період досліджень у заповіднику зареєстровано 1076 екземплярів 60 видів булавовусих лускокрилих п'яти родин: *Hesperiidae* (8 видів), *Papilionidae* (1), *Pieridae* (9), *Nymphalidae* (22), *Lycaenidae* (20).

Анотований список видів. У представленому списку вказані дати зустрічей і чисельність лускокрилих.

Родина *Hesperiidae* – 8 видів

1. *Carcharodus alceae* – 1-3.07.2006 6 ос.
2. *Erynnis tages* – 31.05-2.06.2003 2 ос.
3. *Muschampia tessellum* – 1-2.06.2003 3 ос., 10-12.06.2006 4 ос., 12.07.2008 1 ос.
4. *Ochlodes sylvanus* – 1-3.07.2006 12 ос., 9-12.07.2008 2 ос.
5. *Pyrgus armoricanus* – 1.06.2003 1 ос.
6. *Pyrgus malvae* – 1.06.2003 1 ♂.
7. *Thymelicus lineola* – 1-3.07.2006 11 ос., 9-12.07.2008 2 ос.
8. *Thymelicus sylvestris* – 1-3.07.2006 2 ос.

Родина *Papilionidae* – 1 вид

9. *Papilio machaon* – 31.05-2.06.2003 3 ♂ 1 ♀ (1 ос. живилася на шавлії лучній (*Salvia pratensis*)), 10-12.06.2006 1 ос., 9-12.07.2008 3 ос.

Родина *Pieridae* – 9 видів

10. *Anthocharis cardamines* – 29-30.04.2006 2 ♂.
11. *Aporia crataegi* – 31.05-2.06.2003 2 ♀, а також ~ 30 ос. гусені на яблуні (*Malus domestica*) і на терені колючому (*Prunus spinosa*) в трьох місцях абсолютно заповідного степу (~ 20 гусені).

12. *Colias hyale* – 1.06.2003 1 ♂, 25.09.2008 1 ос.
13. *Gonepteryx rhamni* – 29-30.04.2006 2 ♂.
14. *Leptidea sinapis* – 31.05-2.06.2003 3 ос., 10.06.2006 1 ос.
15. *Pieris brassicae* – 11.06.2006 1 ос.
16. *Pieris napi* – 30.08.2003 1 ♀, 29-30.04.2006 1 ♂, 9-12.07.2008 2 ♂.
17. *Pieris rapae* – всього 48 ос.: 1.06.2003 2 ♂, 28-31.08.2003 7 ос., 26-28.09.2003 6 ос., 29.04-1.05.2006 7 ос., 10.06.2006 1 ос., 1-3.07.2006 17 ос., 9-12.07.2008 9 ос., 25.09.2008 1 ос.
18. *Pontia edusa* – 29.08.2003 3 ос., 11.06.2006 1 ос.

Родина *Nymphalidae* – 22 види

19. *Aglais io* – всього 96 ос.: 28-31.08.2003 2 ♂ (1 ♂ живився на будяку звичайному (*Carduus acanthoides*)), 26-28.09.2003 4 ос., 29-30.04.2006 5 ос., 1-3.07.2006 4 ос., 9-12.07.2008 12 ос., 25.09.2008 2 ос. Окрім того, проведені обліки зимуючих особин, зокрема 25.02.2006 в будинку на території заповідника виявлено 10 ос., а 15-18.12.2006 – 58 ос.
20. *Aglais urticae* – всього 34 ос.: 31.05-2.06.2003 2 ♂, 30.08.2003 2 ос. (загнули

- в будинку заповідника), 26-28.09.2003 15 ос., 18-19.04.2004 4 ос., 29-30.04.2006 2 ос., 11.06.2006 3 ос., 3.07.2006 1 ос. Окрім того, проведені обліки зимуючих особин, зокрема 25.02.2006 в будинку на території заповідника виявлено 3 ос., а 15-18.12.2006 2 ос.
21. *Aphantopus hyperantus* – всього 148 ос.: 1-3.07.2006 101 ос., 9-12.07.2008 47 ос.
 22. *Araschnia levana* – всього 10 ос.: 1.06.2003 1 ♂ 1 ♀, 30.08.2003 1 ♂, 29-30.04.2006 2 ос., 1-3.07.2006 4 ос., 9-12.07.2008 1 ос.
 23. *Boloria dia* – всього 64 ос.: 28-31.08.2003 7 ос., 11.06.2006 1 ос., 1-3.07.2006 39 ос., 9-12.07.2008 17 ос., з яких 7 ос. живилися на омані жорстковолосистому (*Pentanema hirtum*).
 24. *Boloria selene* – 9-12.07.2008 4 ос.
 25. *Brenthis ino* – всього 76 ос.: 10-12.06.2006 3 ♂ 1 ♀, 1-3.07.2006 65 ос., 9-12.07.2008 7 ос.,
 26. *Coenonympha pamphilus* – всього 75 ос.: 31.05-2.06.2003 16 ос., 28-31.08.2003 16 ♂ 4 ♀, 27.09.2003 1 ♂, 10-12.06.2006 27 ос., 1-3.07.2006 8 ос., 9-12.07.2008 3 ос.
 27. *Hyponephele lycaon* – 9-12.07.2008 2 ос.
 28. *Issoria lathonia* – 29.08.2003 2 ос., 2.06.2006 1 ос.
 29. *Maniola jurtina* – всього 32 ос.: 29-31.08.2003 11 ♀, 1-3.07.2006 9 ос., 9-12.07.2008 12 ос.
 30. *Melitaea athalia* – 1-3.07.2006 7 ос.
 31. *Melitaea britomartis* – 2.07.2006 1 ос.
 32. *Melitaea didyma* – 1.06.2003 3 ♂.
 33. *Melitaea trivia* – 1-3.07.2006 3 ос.
 34. *Nymphalis polychloros* – 29-30.04.2006 1 ос.
 35. *Nymphalis xanthomelas* – 26.09.2003 1 ос., 29-30.04.2006 2 ос.
 36. *Pararge aegeria* – 2.07.2006 1 ос.
 37. *Polygonia c-album* – 29-30.04.2006 3 ос., 3.07.2006 1 ос.
 38. *Speyeria aglaja* – всього 70 ос.: 1-3.07.2006 46 ос., 9-12.07.2008 24 ос.
 39. *Vanessa atalanta* – всього 14 ос.: 31.08.2003 2 ос. (1 ос. живилася соком перестиглих плодів груші звичайної (*Pyrus communis*)), 27.09.2003 3 ос., 11.06.2006 2 ос., 9-12.07.2008 7 ос., 25.09.2008 1 ос.
 40. *Vanessa cardui* – 1-3.07.2006 1 ос.
- Родина Lycaenidae – 20 видів**
41. *Aricia artaxerxes* – 1.06.2003 2 ♂.
 42. *Callophrys rubi* – 2.06.2006 1 ос.
 43. *Celastrina argiolus* – всього 20 ос.: 1-2.06.2003 2 ♂, 29-30.04.2006 2 ос., 3.07.2006 2 ос., 9-12.07.2008 14 ос.
 44. *Cupido argiades* – 1-3.07.2006 4 ос.
 45. *Cupido decolorata* – 1.06.2003 1 ос.
 46. *Cupido minimus* – всього 36 ос.: 31.05-2.06.2003 4 ос. живилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*), 10-12.06.2006 33 ос., 1-3.07.2006 1 ос.
 47. *Cyaniris semiargus* – всього 8 ос.: 31.05-2.06.2003 4 ♀ (1 ♀ живилася на гірчаку зміїному (*Bistorta officinalis*)), 10-12.06.2006 2 ♂ 2 ♀.
 48. *Eumedonia eumedon* – всього 20 ос.: 31.05-2.06.2003 15 ♂ 5 ♀, з яких 1 ♀ живилася на смолівці звичайній (*Viscaria vulgaris*).
 49. *Lycaena dispar* – 31.05-2.06.2003 2 ♂ 2 ♀ (1 ♂ живився на гірчаку зміїному (*Bistorta officinalis*)), 10-12.06.2006 7 ♂.
 50. *Lycaena phlaeas* – 28-31.08.2003 7 ос.
 51. *Lycaena tityrus* – 31.05-2.06.2003 2 ос., 28-31.08.2003 2 ос., 11.06.2006 1 ос.
 52. *Plebejus argus* – всього 25 ос.: 31.05-2.06.2003 16 ♂ 1 ♀ (4 ос. живилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*), 3 ос. – на горошку мишачому (*Vicia cracca*)), 28-31.08.2003 2 ♂ 1 ♀ (1 ♂ живився на осоті польвовому (*Cirsium arvense*)), 10-12.06.2006 5 ос.
 53. *Plebejus argyrognomon* – всього 56 ос.: 31.05-2.06.2003 41 ♂ 7 ♀ (10 ос. живилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*)), 10-12.06.2006 8 ♂.

54. *Plebejus idas* – 31.05-2.06.2003 6 ♂ 1 ♀, 10-12.06.2006 2 ♂.
55. *Polyommatus amandus* – 10-12.06.2006 2 ♂ 1 ♀.
56. *Polyommatus icarus* – всього 51 ос.: 31.05-2.06.2003 25 ♂ 3 ♀ (5 ос. живилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*), 1 ♀ – на горошку мишачому (*Vicia cracca*)), 10-12.06.2006 13 ♂ 1 ♀, 1-3.07.2006 9 ♂, 9-12.07.2008 3 ♂.
57. *Polyommatus thersites* – 30.08.2003 1 ♂.
58. *Satyrrium pruni* – 31.05-2.06.2003 3 ос.
59. *Satyrrium spini* – 1-3.07.2006 14 ос.
60. *Thecla betulae* – 27.09.2003 1 ♀.

Найбільш чисельні в заповіднику звичайні та поширені в Сумській області види: *Aphantopus hyperantus* (148 ос.), *Inachis io* (96 ос.), *Coenonympha pamphilus* (75), *Polyommatus icarus* (51 ос.), *Boloria dia* (64), *Pieris rapae* (48) та ін. З локально поширених на Сумщині метеликів, які в заповіднику мають значну чисельність, зазначу *Argynnis aglaja* (70) та *Brenthis ino* (76). Досить звичайні види, які притаманні степовим і лучним ділянкам – *Plebejus argyrognomon* (56) та *Cupido minimus* (36). Рідкісні та нечисельні, які зустрічаються на степових і лучних ділянках – *Melitaea trivialis* (3), *Muschampia tessellum* (8), *Pyrgus armoricanus* (1), *Carcharodus alceae* (6), *Aricia artaxerxes* (2), *Plebejus idas* (9), *Polyommatus amandus* (3) та *Polyommatus thersites* (1), серед лісових біотопів – *Satyrrium pruni* (14) та боліт – *Eumedonia eumedon* (20).

З найбільш цікавих знахідок варто зазначити *Muschampia tessellum*, який в Сумській області постійно зустрічається лише в заповіднику (на Сумщині відома ще лише одна знахідка автора в окол. м. Суми в 2001 році).

Виявлені булавовусі лускокрилі в заповіднику на період дослідження зустрічалися майже виключно на періодично викошуваному степу. Натомість, на абсолютно заповідній ділянці степу – вони майже відсутні, оскільки тут поширені зазвичай лише тернові зарості з участю кропиви і вітрозапильних злаків. Тому після викошування лучних ділянок (зазвичай на початку липня), метелики майже зникають в заповіднику – чисельність зменшується з понад 40 ос./1 км до 1-2 ос. (детальніше – Пархоменко, 2024). Зокрема, відмічені одиничні знахідки 17 еврибіонтних видів-мігрантів, які залітають в заповідник з сусідніх трав'яних біотопів (*Boloria dia*, *Issoria lathonia*, *Lycaena phlaeas*, *Lycaena tityrus*, *Plebejus argus*, *Polyommatus thersites*, *Pieris napi*, *Pieris rapae*, *Pontia edusa*), або розвиваються в абсолютно заповідній ділянці на кропиви (*Aglais io*, *Aglais urticae*, *Araschnia levana*, *Vanessa atalanta*), листяних деревах (*Nymphalis xanthomelas*, *Thecla betulae*) та злаках (*Coenonympha pamphilus*, *Maniola jurtina*)².

Висновки. Незважаючи на невелику територію, в заповіднику «Михайлівська цілина» зустрічається низка локальних і рідкісних видів булавовусих метеликів різних екологічних груп (ксерофіли, мезофіли та гігрофіли). Проте, існуючий режим сінокосіння вкрай негативно впливає на метеликів і тварин заповідника, тому необхідні зміни, наприклад введення мозаїчного сінокосіння, а найкраще – контрольованого випасу великої рогатої худоби.

Подяки. За редактування публікації та цінні зауваження – О.І. Шиндери та О.В. Василюку.

2 Коли ця публікація вже була подана в збірку, створено каталог знахідок, який внесено до бази GBIF (Parkhomenko, 2024).

Список літератури:

1. Москаленко Д.Ю. Фауна и экология булавоусых чешуекрылых (Lepidoptera, Rhopalocera) на границе лесостепной и степной зон Левобережной Украины // Энтомологическое обозрение. – 1991. – Т. 70, вып. 4. – С. 785-792.
2. Надворный В.Г. Фаунистические комплексы беспозвоночных филиала Украинского степного заповедника «Михайловская целина» // Энтомологические исследования в заповедниках степной зоны. – Харьков, 1993. – С. 43-46.
3. Пархоменко В. Булавоусі метелики (Lepidoptera: Rhopalocera) Сумської області – нотатки досліджень за 25 років (1999-2023) // Степ: досвід збереження. – Чернівці: Друк Арт, 2024. – С. 52-78.
4. Плющ И.Г. Новые сведения о редких и малоизвестных видах булавоусых чешуекрылых (Lepidoptera, Rhopalocera) фауны УССР // Экология и таксономия насекомых Украины. – Одесса, 1989. – Вып. 3. – С. 90-97.
5. Ткаченко В.С., Дідух Я.П., Генов А.П., Дудка І.О., Вассер С.П., Бойко М.Ф., Ветрова З.І., Навроцька І.Л., Партика Л.Я., Гелюта В.П., Смик Л.В., Тихоненко Ю.Я., Мережка Т.О., Бурдюкова Л.І., Солдатов І.М. Український степовий заповідник. Рослинний світ. – К.: Фітосоціоцентр, 1998. – 280 с.
6. Parkhomenko V. Butterflies (Lepidoptera: Rhopalocera) of the Mykhailivska Tsilyna Nature Reserve (Sumy region, Ukraine). Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). 2024. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/vzdzj> accessed via GBIF.org on 2024-10-19.

Пархоменко В.В.

Українська природоохоронна група

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3206-3199>

fullmetalekolog@gmail.com

МАТЕРІАЛИ ДО ФАУНИ БРАЖНИКІВ (LEPIDOPTERA: SPHINGIDAE) СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бражники (Sphingidae) – здебільшого яскраво забарвлені метелики середнього й великого розміру, завдяки чому здавна привертати увагу дослідники. Зокрема, одна з перших праць в Україні зі списком цих метеликів (з 15 видів), опублікована в 1854 році (Czernay, 1854). Станом на сьогодні, видовий склад бражників фауни України досить добре вивчений і налічує 27 видів (Геряк та ін., 2024). Утім, варто зазначити, що різні регіони України вивчені нерівномірно; зокрема, порівняно слабо дослідженою залишається Сумська область¹. У цій праці наведені матеріали про 16 видів бражників, зібрані мною в Сумській області за період з 1991 по 2023 роки. Ці дані слугуватимуть суттєвим доповненням до відомостей про розповсюдження та фенологію представників цієї родини в Україні.

Матеріал. Дослідження проводились автором в усіх районах Сумської області, переважно в 1999–2023 рр. Протягом року здійснювалося від 20 до 90 польових виїздів. Окрім того, включені й спорадичні дані більш ранніх моїх досліджень – 1991–1998 років, проведених переважно в Білопільському, Буринському, Охтирському та Сумському районах.

Під час досліджень, основним і найбільш ефективним методом виявлення імаго бражників, які мають переважно нічну активність, було приваблювання вночі до штучних джерел світла (за використання: ламп розжарювання, потужністю 60–500 Вт; ДРЛ – 250, 400 та 1000 Вт; галогенових ламп – 15–40 Вт та діодних – 2–30 Вт)². Водночас, вдень і в сутінках – робилися обліки бражників над квітами рослин, як дикорослих (шавлії, мильнянки, синяка, глухої кропиви, конюшини та ін.), так і культурних (бузку, ехінацеї, петунії, флоксу, цинії тощо), а також метелики приваблювалися ароматними принадами (сферментовані суміші фруктів і ягід). Разом з тим, проводилися пошуки преімагінальних стадій, переважно гусениць на кормових рослинах; а також реєструвалися випадкові зустрічі імаго, гусениць і лялечок під час маршрутних і площадкових обліків фауни. Окрім того, реєструвалися збиті автотранспортом особини на автошляхах (Пархоменко, 2020).

Оскільки всіх бражників, що трапляються в Україні, можна легко і достовірно визначити за фотографіями, тому з появою цифрових фотокамер їх колекціонування є недоцільним. Автором для фіксації знахідок застосовувалися плівкові камери (Зенит-ЕТ та Konica U-mini) й цифрові (Canon (30d, 7d, 400d, A530), Olympus SP-510UZ та Fujifilm S5700).

Варто зазначити, що лише невелика частина зібраних автором матеріалів про бражників була опублікована. Зокрема, найперша праця вийшла в 2000 році – вказано знахідку *Acherontia*

1 В цій публікації не наводиться аналіз публікацій про бражників Сумської області. Це планується зробити в окремій, більш розширеній праці, а не в тезах.

2 Оскільки лов на світло проводився автором не кожного року й не в усіх експедиціях, кількість знахідок видів бражників, які зустрічаються лише вночі, відносно невелика.

Agrilus convolvuli
26 серпня 2008
окол. с. Луг (Закарпатська обл.)

Deilephila elpenor
9 липня 2021
м. Суми (Сумська обл.)

Deilephila porcellus
30 травня 2016
окол. с. Колядинець

Hemaris fuciformis
18 липня 2000
м. Суми

Hyles euphorbiae
4 червня 2016
окол. с. Колядинець (Сумщина)

Hyles livornica
31 серпня 2003
с. Степове (Сумщина)

Hyloicus pinastri
6 травня 2012
м. Суми

Laothoe populi
22 серпня 2008
окол. м. Рахів (Закарпатська обл.)

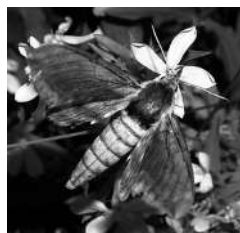
Laothoe amurensis
8 травня 2004
окол. с. Очкине (Сумська обл.)

Macroglossum stellatarum
6 жовтня 2022
м. Суми

Smerinthus ocellatus
14 липня 2011
м. Суми

Sphinx ligustri
9 липня 2021
м. Суми

Фото автора 2000-2022 рр.

atropos у 1998 році (Пархоменко, 2000). На основі досліджень 2004–2005 рр. для території та околиць НПП «Деснянсько-Старогутський» наведено 10 видів бражників (Пархоменко, 2006), 2003–2008 рр. – у заповіднику «Михайлівська цілина» виявлено *Proserpinus proserpina* (Пархоменко, 2008). Найбільша кількість матеріалу була опрацьована й наведена у вигляді баз даних у 2021 році (за матеріалами 1998–2013 рр. – 88 знахідок 11 видів; 2021 – 13 знахідок 7 видів) (Parkhomenko, 2021a; Parkhomenko, 2021b). Останні публікації включають дані за 2022 рік про *Macroglossum stellatarum* (Parkhomenko, 2023), а також про 10 видів бражників для території проєктованого заказника «Запсілля» (Пархоменко, 2023). Окрім того, дані взяті з неопублікованих звітів автора³, наприклад з рукописів 2003 та 2005 рр., які подавалися для Літопису природи в заповіднику «Михайлівська цілина», а також у звітах по створенню нових заповідних територій в 2002–2010 роках (всього понад 130 обґрунтувань) тощо⁴.

СПИСОК ВИДІВ⁵

Родина SPHINGIDAE Latreille, 1802

Підродина Smerinthinae Grote & Robinson, 1865

Триба Smerinthini Grote & Robinson, 1865

1. *Laothoe amurensis* (Staudinger, 1892) / Бражник осиковий – бореальний лісовий гігрофільний вид, вперше знайдений в Україні Є.О. Воробйовим 12 травня 2000 року біля с. Городець Житомирської області серед дубово-грабового лісу (Воробйов, 2005). На Сумщині виявлений мною у травні–червні 2004–2009 рр. серед вологих мішаних лісів поблизу водойм в окол. сіл Очкине та Стара Гута, де під час приваблювання до штучного світла (лампи ДРЛ 250, 400 та 1000 Вт), у період з 22 до 4 години ночі зареєстровано 10 ♂. Окрім того, в окол. с. Улиця знайдени рештки 1 ♂. Таким чином, осиковий бражник відмічений як поблизу великих – р. Десна (1120 км., ширина заплави 3–4 км), так і невеликих – р. Уличка (37 км., площа водозбору 220 км²) річок Полісся Сумщини. Попри багаторічні дослідження, не відмічений у більш південних пунктах області. Дуже локальний вид, що на Сумщині знаходиться на південній межі ареалу та потребує охорони на регіональному рівні.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. НПП «Деснянсько-Старогутський»: окол. с. Очкине (ур. Очкинська Дача) – на світло: 08.05.2004 2 ♂, 09.05.2004 1 ♂, 10.05.2004 1 ♂, 13.06.2004 2 ♂, 08.05.2005 2 ос.; окол. с. Стара Гута – на світло: 07.05.2004 1 ♂, 07.06.2004 1 ♂; окол. с. Улиця – 22.05.2009 рештки 1 ♂ біля р. Уличка (найвірогідніше – впольований пахом).

2. *Laothoe populi* (Linnaeus, 1758) / Бражник тополевий – широко розповсюджений і звичайний у Сумській області вид.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. окол. м. Середина-Буда – на світло: 04.06.2004 5 ос., 15.06.2004 2 ос., 10.07.2004 2 ♂, 11.07.2004 4 ♂. НПП «Деснянсько-Старогутський» (на світ-

3 Зазначу, що деякі матеріали з різних рукописів автора, які були передані до різних установ у м. Суми та Київ, були використані плагіаторами й у деяких випадках навіть не змінені дати досліджень.

4 Ця публікація включає не всі результати досліджень автора, оскільки для опрацювання всіх матеріалів необхідно чимало часу. Але нині, в умовах війни, необхідно зберегти найголовніші рукописи, тому публікується ця праця.

5 Адміністративне районування Сумщини використано за старим стилем (до 2020 року).

ло): окол. с. Нововасилівка – 11.06.2004 4 ос., 12.06.2004 5 ос., 23.07.2004 6 ос.; окол. с. Очкине – 13.06.2004 6 ос., 26.07.2004 1 ос., 01.08.2004 10 ос., 28.08.2004 1 ос.; окол. с. Стара Гута – 07.06.2004 2 ос., 12.07.2004 3 ос., 13.07.2004 9 ос., 20.07.2004 1 ос., 22.07.2004 9 ос., 22.08.2004 1 ос. Шосткинський р-н. окол. с. Ображіївка – 29.07.2009 1 ос.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 02.07.1993 1 гуси́нь, 11.06.1994 1 ос., 31.07.2013 1 ос., 30.06.2014 1 ос., 04.07.2017 1 ос.; на світло – 24.07.1991 1 ос., 03.06.1996 1 ос., 05.06.1997 1 ♂, 12.06.1998 1 ос., 22.07.1998 1 ♀ (о 23.30), 07.08.1999 1 ос., 22.07.2000 2 ♂, 04.07.2001 2 ос., 20.07.2000 2 ос. (о 23.33), 21.07.2000 1 ос. (о 00.18), 22.07.2000 2 ос. (о 23.39), 29.07.2003 1 ос., 12.07.2005 1 ос., 19.06.2008 2 ос. Буринський р-н. окол. с. Миколаївка – 29.07.1995 1 ос. на світло, 26.05.2009 1 ос., 10.06.2013 1 ос. Краснопільський р-н. окол. с. Запсілля – 21.06.2009 1 ос. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – на світло: 01.06.2003 1 ♂, 30.08.2003 1 ос. Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець 14.06.2016 1 ос. Охтирський р-н. окол. м. Охтирка – 13.06.2012 1 ос.; окол. с. Русанівка – 19.07.2005 1 ос. на світло. Сумський р-н. окол. с. Бездрик – 18.06.2002 1 ос. на світло, 04.06.2017 1 ос.; окол. с. Битиця – 23.07.2011 1 ос.; окол. с. Вакалівщина – на світло: 12.06.2002 5 ос., 13.06.2002 2 ос., 14.06.2002 3 ос., 13.07.2003 1 ос., 14.07.2003 2 ос.; окол. с. Нікольське – 04.07.2009 1 ос., окол. м. Суми – 20.05.1999 1 гуси́нь; 10.06.2000 1 ос., 17.07.2000 1 гуси́нь, 01.07.2001 (ур. Березняки) 1 ос.; 26.07.2001 1 ос. Тростянецький р-н. окол. м. Тростянець – 01.06.2007 1 ос., 28.06.2009 1 ос., 12.06.2012 1 ос., 05.06.2013 1 ос., 04.07.2014 1 ос.

3. *Smerinthus ocellatus* (Linnaeus, 1758) / Бражник окатий⁶ – широко розповсюджений і звичайний у Сумській області вид.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. окол. м. Середино-Буда – на світло: 12.05.2004 3 ос., 04.06.2004 7 ос., 15.06.2004 3 ос., 10.07.2004 13 ос., 11.07.2004 14 ос., 12.07.2004 4 ос. світло. НПП «Деснянсько-Старогутський» (на світло): окол. с. Боровичі – 02.08.2004 4 ос., 29.08.2004 4 ос.; окол. с. Нововасилівка – 12.06.2004 5 ос., 23.07.2004 4 ос., 24.07.2004 5 ос.; окол. с. Очкине – 10.05.2004 8 ос., 25.07.2004 1 ос., 28.07.2004 3 ос., 28.08.2004 3 ос., 08.05.2005 2 ос.; окол. с. Стара Гута – 07.06.2004 15 ос., 08.06.2004 7 ос., 12.07.2004 13 ос., 13.07.2004 6 ос., 20.07.2004 1 ос., 22.07.2004 2 ос., 22.08.2004 1 ос., 30.08.2004 5 ос., 22.05.2009 1 ос. Шосткинський р-н. окол. с. Ображіївка – 29.07.2009 1 ос. Ямпільський р-н. окол. м. Ямпіль – 21.05.2009 1 ос.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 04.06.1993 1 ос. впольована котом свійським (*Felis catus*), 05.06.1995 1 ос., 19.06.2008 1 ос., 30.07.2013 1 ос., 30.06.2014 1 ос., 05.07.2017 1 ос.; на світло – 19.06.1993 1 ос., 23.06.1997 1 ос., 29.06.1997 1 ос., 15.06.1998 1 ос., 07.08.1998 1 ос., 22.05.1999 1 ос., 24.07.2000 1 ос., 04.07.2001 2 ос., 26.07.2001 1 ос., 30.07.2003 3 ос. Буринський р-н. окол. с. Миколаївка – біля р. Куриця: 29.07.1995 1 ос.; 26.05.2009 1 ос., 10.06.2013 1 ос. Краснопільський р-н. окол. с. Грунівка – 16.05.2011 1 ос.; окол. с. Запсілля – 17.07.2001 (мішаний ліс) 1 ос., 21.06.2009 1 ос.; 11.06.2012 1 ос. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – 01.06.2003 1 ♂ на світло. Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець – 14.06.2016 1 ос. Охтирський р-н. окол. с. Куземин – 13.05.2012 1 ос.; окол. м. Охтирка – 13.06.2012 1 ос. Путивльський р-н. окол. м. Путивль – 21.05.2009 1 ос. Сумський р-н. окол. с. Бездрик (степові схили) – 18.06.2002 1 ос. на світло, 04.06.2017 1 ос.; окол. с. Вакалівщина – 09.06.2012 1 ос.; на світло – 12.06.2002 1 ос., 13.06.2002 1 ос., 14.07.2003 3 ос., 05.06.2008 1 ос.; окол. с. Могриця –

6 Переклад «очкастий», який нині часто використовується – є вкрай невдалим.

22.07.2011 1 ос.; окол. смт Низи: мішаний ліс – 19.06.2001 1 ос., 06.06.2009 1 ос.; м. Суми – озеро Чеха: 25.05.1999 1 ос., 14.07.2011 1 ос., 15.07.2021 1 гусінь; Косівщина – 05.07.2020 1 ос., Тростянецький р-н. окол. м. Тростянець – 14.06.2007 1 ос., 21.06.2007 1 ос., 28.06.2009 1 ос., 12.06.2012 1 ос., 05.06.2013 1 ос., 04.07.2014 1 ос., 23.05.2017 1 ос., 13.05.2019 1 ос.

4. *Mimas tiliae* (Linnaeus, 1758) / Бражник липовий – широко розповсюджений і більш-менш звичайний у Сумській області вид.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. м. Середина Буда – 03.06.2004 1 ос. на світло. НПП «Деснянсько-Старогутський»: окол. с. Нововасилівка – 12.06.2004 1 ос.; окол. с. Очкине 13.06.2004 5 ос.; окол. с. Стара Гута – на світло: 30.05.2004 1 ос., 05.06.2004 7 ос., 07.06.2004 1 ос. Шосткинський р-н. окол. с. Коротченкове – 25.05.2009 1 ос.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 11.08.1993 1 гусінь, 21.05.1995 1 ос., 08.05.2000 1 ос. Буринський р-н. окол. с. Миколаївка – 26.05.2009 1 ос. Краснопільський р-н. окол. с. Грунівка – 16.05.2011 1 ос.; окол. с. Запсілля – 04.05.2009 1 ос. Охтирський р-н. окол. с. Куземин – 13.05.2012 1 ос. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – 01.06.2003 1 ♂. Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець – 16.05.2016 1 ос. Охтирський р-н. окол. с. Куземин – 13.05.2012 1 ос. Сумський р-н. окол. с. Бездрик – 02.06.2002 1 ос., 04.06.2017 1 ос.; окол. с. Вакалівщина – 09.05.2002 1 ос. на світло, 04.06.2008 1 ос.; окол. с. Низи – 06.06.2009 1 ос., окол. м. Суми – 13.05.1995 1 ос., 09.05.2014 1 ос.; окол. с. Юнаківка – 30.05.2010 1 ос. Тростянецький р-н. окол. м. Тростянець – 14.05.2007 1 ос., 05.06.2013 1 ос., 23.05.2017 1 ос., 13.05.2019 1 ос.

Підродина Sphinginae Latreille, 1802

Триба Sphingini Latreille, 1802

5. *Sphinx (Sphinx) ligustri* Linnaeus, 1758 / Бражник бузковий – нечисельний, але поширений по всій Сумській області вид.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. НПП «Деснянсько-Старогутський» (на світло): окол. с. Нововасилівка – 12.06.2004 3 ос., 13.06.2004 7 ос.; окол. с. Очкине – 13.06.2004 8 ос.; окол. с. Стара Гута – 05.06.2004 2 ос., 08.06.2004 5 ос.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 14.06.1991 1 ос. вдень серед заростей малини звичайної (*Rubus idaeus*); на світло – 29.06.1997 1 ос., 17.06.1998 1 ос. (о 00.20), 04.07.2001 1 ос., 10.06.2005 1 ос., 12.07.2005 1 ос., 30.06.2014 1 ос. Буринський р-н. окол. с. Миколаївка – на світло (біля р. Куриця): 23.06.1995 1 ос., 08.06.2013 1 ос. Краснопільський р-н. окол. с. Великий Бобрік – 01.06.2013 1 ос.; окол. с. Запсілля – 21.06.2009 1 ос. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – 01.06.2003 1 ос. на світло. Охтирський р-н. окол. м. Охтирка – 22.06.2011 1 ос. Сумський р-н. окол. с. Битиця – 22.08.2020 1 гусінь; окол. с. Вакалівщина – на світло: 10.06.2002 1 ос. (о 00.31), 13.06.2002 1 ос. (о 23.32), 13.07.2003 7 ос., 14.07.2003 5 ос., 05.06.2008 1 ос.; м. Суми – озеро Чеха: 12.06.2000 1 ос., 09.07.2021 1 ос. жила на квітах мильнянки лікарської (*Saponaria officinalis*).

6. *Sphinx (Hyloicus) pinastri* (Linnaeus, 1758) / Бражник сосновий – широко розповсюджений і звичайний у Сумській області вид. У зоні Полісся більш чисельний, ніж в Лісостепу.

ПОЛІССЯ. *Середино-Будський р-н.* НПП «Деснянсько-Старогутський» (на світло): окол. с. Боровичі – 11.05.2004 8 ос.; окол. с. Нововасилівка – 12.06.2004 4 ос., 23.07.2004 3 ос., 24.07.2004 9 ос., 25.07.2004 2 ♂; окол. с. Очкине – 08.05.2004 4 ос., 09.05.2004 8 ос., 10.05.2004 6 ос., 13.06.2004 8 ос., 26.07.2004 12 ос., 27.07.2004 8 ос., 01.08.2004 20 ос., 08.05.2005 3 ос.; окол. с. Стара Гута – 07.06.2004 14 ос., 12.07.2004 3 ос., 13.07.2004 9 ос., 18.07.2004 2 ос., 20.07.2004 1 ос., 22.07.2004 11 ос., 04.08.2004 3 ос.; окол. с. Улиця – 23.05.2009 1 ос. *Шосткинський р-н.* окол. с. Богданка – 29.07.2009 1 ос.; окол. с. Коротченкове – 25.05.2009 1 ос.; окол. с. Островушки – 23.05.2009 1 ос. *Ямпільський р-н.* окол. м. Ямпіль – 21.05.2009 1 ос.

ЛІСОСТЕП. *Краснопільський р-н.* окол. с. Грунівка – 16.05.2011 1 ос.; окол. с. Запсілля – 04.05.2009 1 ос. *Лебединський р-н.* окол. с. Михайлівка – 11.05.2012 1 ос. *Охтирський р-н.* окол. с. Скелька – 13.05.2012 1 ос. *Путівльський р-н.* окол. м. Путивль – 21.05.2009 1 ос. *Сумський р-н.* окол. с. Бездрик – 02.06.2002 1 ос. 04.06.2017 1 ос.; окол. с. Битиця – 03.06.2010 1 ос.; окол. с. Вакалівщина – на світло: 12.06.2002 3 ос., 14.06.2002 1 ос., 13.07.2003 1 ос., 14.07.2003 2 ос., 04.06.2008 1 ос.; окол. с. Вільшанки – 03.08.2001 1 гусінь, 25.05.2012 1 ос., 17.07.2020 1 гусінь; окол. с. Зелений Гай – 06.07.2009 1 ос., окол. с. Могриця – сосновий ліс: 28.07.2001 1 гусінь, 13.05.2002 1 ос., 21.05.2008 1 ос., 10.06.2010 1 ос., 11.06.2011 1 ос., 10.05.2013 1 ос., 08.08.2020 1 гусінь, 20.06.2021 1 ос. на квітах синяка звичайного (*Echium vulgare*); окол. смт. Низи – 01.07.2007 1 ос., 06.06.2009 1 ос., 11.05.2020 1 ос.; окол. с. Радьківка 04.08.1996 1 гусінь, 14.07.2001 1 ос.; окол. с. Старе Село – 01.09.2011 1 ос.; окол. м. Суми – 25.05.2000 1 ос., 06.05.2012 (Баранівка) 1 ос. серед трави на узліссі соснового лісу (тільки-но вийшов з лялечки). *Тростянецький р-н.* окол. с. Мащанка – 31.05.2007 1 ос.; м. Тростянець – 05.06.2007 1 ос., 13.06.2007 2 ос., 12.06.2012 1 ос., 08.05.2017 1 ос., 23.05.2017 1 ос., 18.05.2018 1 ос., 13.05.2019 1 ос.

Триба *Acherontiini* Boisduval, 1875

7. *Agrius convolvuli* (Linnaeus, 1758) / Бражник беріzkовий – нерезидентний на Сумщині вид, регулярний мігрант з Півдня. Відмічений лише в Лісостепу Сумщини, де зазвичай трапляються поодинокі особини. У північних районах Сумської області не відмічений автором, оскільки восени недостатньо часто проводилися дослідження, але перебування його безсумнівно, оскільки цей вид є активним мігрантом і долітає далеко на північ.

ЛІСОСТЕП. *Білопільський р-н.* окол. с. Вирі – 26.08.1996 1 ♂, 28.08.2005 3 ♂ 1 ♀ на світло, 01.09.2007 1 ос. *Краснопільський р-н.* окол. с. Грунівка – 17.09.2020 1 ос.; окол. с. Запсілля – 02.09.2001 1 ос. *Лебединський р-н.* окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – на світло: 01.06.2003 2 ос., 30.08.2003 3 ♂ 3 ♀, 31.08.2003 1 ♀, 27.09.2003 2 ос. *Сумський р-н.* окол. с. Запсілля – 02.09.2001 1 ос.; окол. м. Суми – 06.09.1996 (біля школи № 9) 1 ос., 10.09.2000 1 ос., 20.09.2004 1 ос., 11.09.2012 1 ос., 06.09.2020 1 ос., 30.08.2023 1 ос. *Тростянецький р-н.* окол. м. Тростянець – 20.08.2019 1 ос.

8. *Acherontia atropos* (Linnaeus, 1758) / Бражник мертва голова – нерезидентний на Сумщині вид, спорадичний мігрант з Півдня, відомий за двома знахідками у Лісостеповій частині області.

ЛІСОСТЕП. *Білопільський р-н.* окол. с. Вирі (покинута приватна садиба) – 21.08.1998 1 гусінь на картоплі (*Solanum tuberosum*), вражена тахіновими мухами (Tachinidae) *Буринський р-н.* окол. с. Миколаївка – 26.09.2017 рештки 1 ос., яка загинула, пробравшись до вулику бджіл.

Підродина *Macroglossinae* Harris, 1839
Триба *Dilophonotini* Burmeister, 1878

9. *Hemaris fuciformis* (Linnaeus, 1758) / Бражник жимолостевий – рідкісний і локальний вид, відомий за поодинокими знахідками в Лісостеповій частині Сумської області. Потребує охорони на регіональному рівні.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 16.07.1993 1 ос. (заплавні луки біля р. Вир); Краснопільський р-н. окол. с. Запсілля – 21.07.2003 1 ос. Сумський р-н. окол. с. Могриця (Миропільський заказник) – 12.07.2001 1 ос. на конюшині лучній (*Trifolium pratense*); окол. м. Суми – 01.07.2000 та 18.07.2000 (ур. Острів) 1 ос. на конюшині лучній (*Trifolium pratense*).

Триба *Macroglossini* Harris, 1839

10. *Proserpinus proserpina* (Pallas, 1772) / Бражник прозерпіна – рідкісний і локально розповсюджений на півдні Сумщини вид, занесений до Червоної книги України.

ЛІСОСТЕП. Краснопільський р-н. окол. с. Запсілля – 10.06.2010 1 ос. серед заплавних лук біля р. Псел. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – 10.06.2006 2 ос. жилилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*) о 21.50 на періодично викошуваному степу. Сумський р-н. окол. с. Могриця – 21.07.2003 1 гусінь на дорозі біля русла р. Псел, збита авто; 11.06.2012 (Миропільський заказник) 1 ос. серед заплавних лук; м. Суми (гідрокар'єри, біля р. Псел) 14.06.2005 1 ос.

11. *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus, 1758) / Язикан звичайний – нерезидентний на Сумщині вид, регулярний мігрант з Півдня. Нечисельний, але відмічений у багатьох районах Лісостепу Сумської області. В північних районах Сумщини не відмічений, але перебування його безсумнівне, оскільки цей вид – активний мігрант, який долітає далеко на північ. В Україні в зоні Полісся відмічений автором у Поліському заповіднику (Житомирська обл.) 10 жовтня 2010 року. Зазначу, що попри досить теплі зими в останні роки, на Сумщині досі не відмічене вдале перезимовування імаго.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 16-24.08.1993 на собачій кропиві п'ятилопатевої (*Leonurus quinquelobatus*) ввечері та в сутінках зустрічалося 1-3 ос., 13.06.1994 1 ос., 11.08.1998 1 ос., 15.08.1998 1 ос. на конюшині лучній (*Trifolium pratense*), 20.08.1999 1 ос., 27.08.2001 1 ос., 17.08.2017 1 ос. Буринський р-н. окол. с. Миколаївка – 24.08.1992 1 ос. (літав біля будинку в пошуках укриття), 27.08.1995 1 ос., 14.08.2004 1 ос. на заплавних луках біля р. Куриця; 15.09.2010 1 ос., 30.07.2011 1 ос., 08.06.2013 1 ос. Конотопський р-н. окол. с. Феєсівка – 02.08.2005 1 ос. Краснопільський р-н. окол. с. Грунівка – 15.07.2009 1 ос.; окол. с. Запсілля – 03.08.2001 1 ос., 09.08.2001 3 ос., 25.08.2001 1 ос., 01.10.2005 1 ос. на лучно-степовому схилі балки, 15.07.2009 1 ос., 24.07.2020 1 ос.; окол. м. Миропілля – 12.08.2012 1 ос.; окол. с. Угроїди – 30.08.2006 1 ос. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – 31.05.2003 3 ос. жилилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*), 01.06.2003 7 ос. в періодично викошуваному степу літають серед трави, з них 4 ос. жилилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*), 10.06.2006 9 ос. на шавлії лучній (*Salvia pratensis*). Липово-Долинський р-н. м. Липова Долина – 01.09.2015 1 ос.; окол. с. Колядинець: заказник «Колядинецький» –

19.07.2005 1 ♀ відклала яйця серед лучно-степової ділянки в низині балки, 30.05.2016 1 ос., 05.08.2016 1 ос. *Недригайлівський р-н. окол. м. Недригайлів* – 11.09.2010 1 ос. *Роменський р-н. окол. с. Правдуки* – 05.09.2004 1 ос.; *окол. с. Сурмачівка* 15.06.2003 (заказник Сурмачівський) 1 ос. *Охтирський р-н. окол. с. Климентове* – 14.08.2009 (Литовський бір) 1 ос.. *окол. м. Охтирка* – 03.08.2000 1 ос., 14.08.2009 1 ос., 22.06.2011 1 ос. *Сумський р-н. окол. с. Бездрик* – 16.07.2001 1 ос.; *окол. с. Боромля* – 08.09.2010 1 ос.; *окол. с. Вакалівщина* – лучно-степовий схил балки біля нагірної діброви: 10.06.2002 1 ос.; *окол. с. Вільшанки* – 02.08.2001 біля струмка 1 ос.; *окол. с. Зелений Гай* – 28.08.2011 1 ос.; *окол. с. Могриця* – на лучно-степових ділянках балки («Могрицький та «Миропільський» заказник): 21.07.2001 1 ос., 03.08.2001 2 ос., 08.08.2001 1 ос., 15.08.2001 1 ос., 07.08.2002 1 ос., 13.09.2001 1 ос., 03.09.2007 1 ос., 05.08.2009 1 ос., 15.09.2011 1 ос., 21.09.2012 1 ос., 11.09.2019 1 ос., 11.07.2021 1 ос., 25.07.2021 1 ос., 15.08.2021 1 ос.; *окол. с. Радківка* – 29.07.1996 1 ос.; *м. Суми* – 11.06.1994 (біля гімназії № 2) 1 ос., 01.09.1999 1 ос. на лучній ділянці біля оз. Чеха, 08.09.2001 (9 мрн) 1 ос., 12.08.2007 (ур. Острів) 1 ос., 02.09.2011 (10 мрн) 1 ос. на ехінацеї пурпуровій (*Echinacea purpurea*), 24.09.2011 1 ос. на полум'янци гарній (*Gaillardia pulchella*), 19.09.2014 1 ос. на цинії вишуканій (*Zinnia elegans*), 03.09.2018 1 ос. на петунії аткінса (*Petunia × atkinsiana*), 29.08.2021 1 ос. серед перелогів з золотушника пізнього (*Solidago gigantea*), 20.09.2015 1 ос. на петунії аткінса (*Petunia × atkinsiana*) розміщених на підвіконні 7 поверху?; 06.10.2022 (біля оз. Чеха) 1 ос. на конюшині лучній (*Trifolium pratense*), 02.08.2023 1 ос.; на флоксі волотистому (*Phlox paniculata*) – 08.09.1992 3 ос., 18.09.1993 1 ос., 20.09.1994 (біля школи № 8) 1 ос., 11.09.1995 1 ос., 04.09.1996 2 ос., 12.10.1996 (біля школи № 9) 3 ос., 17.10.1996 (біля школи № 9) 1 ос.; *окол. с. Юнаківка* – 05.08.2009 1 ос. *Тростянецький р-н. м. Тростянець* – 17.07.2007 1 ос., 02.09.2007 1 ос., 27.09.2009 1 ос., 12.09.2014 1 ос., 14.09.2018 1 ос.

12. *Hyles euphorbiae* (Linnaeus, 1758) / Бражник молочайний – широко розповсюджений у Сумській області вид. У Поліській зоні досить рідкісний, в Лісостеповій – звичайний, місцями чисельний, зокрема в заповіднику «Михайлівська цілина».

ПОЛІССЯ. *Середино-Будський р-н. окол. с. Уралово* – 18.07.2006 3 ♂ на світло. НПП «Деснянсько-Старогутський»: *окол. с. Стара Гута* – на світло: 22.08.2004 1 ос., 12.07.2004 4 ос., 22.07.2004 1 ос., 22.08.2004 1 ос.

ЛІСОСТЕП. *Білопільський р-н. окол. с. Вирі* – 29.08.1992 1 гусінь, 31.08.2002 1 гусінь на молочаї прутяному (*Euphorbia virgata*), 01.09.2007 1 ос., 31.07.2013 1 ос., 17.08.2017 1 ос., на світло – 29.07.2003 2 ос., 30.07.2003 1 ос., 12.07.2005 1 ос., 28.08.2005 9 ос.; *окол. с. Ганнівка Вирівська* – 01.09.2002 1 гусінь. *Буринський р-н. окол. с. Миколаївка* – 20.08.1994 1 ос., 13.08.2004 2 ос. на світло. *Краснопільський р-н. окол. с. Запсілля* – 05.08.2009 1 ос., 11.06.2011 1 ос.; *окол. с. Грунівка* – 12.08.2012 1 ос. на лучно-степовому схилі балки. *Лебединський р-н. заповідник «Михайлівська цілина» окол. с. Степове* – 31.05.2003 9 ос. живилися на шавлі лучній (*Salvia pratensis*) (дослідження з 21.20 до 22.10), 7 ♂ 1 ♀ на світло; 01.06.2003 12 ♂ і 2 ♀ на світло (з 21.40 до 03.15), 2 ос. серед трави в періодично викошуваному степу, 2 ♂ 1 ♀ ос. серед трави в абсолютно заповідному степу; 29.08.2003 2 гусені, 30.08.2003 4 ♂ на світло, 31.08.2003 2 ♂ 2 ♀

7 Подібні випадки, коли ці метелики у пошуках квітів залітають на значну висоту багатопверхівок, є поширеним явищем, насамперед у містах-мегаполісах. Зокрема, досить часто відмічалось автором у м. Київ – метелики долітали до 9-15 поверху.

на світло, 10.06.2006 7 ос. на шавлії лучній (*Salvia pratensis*) в періодично викошуваному степу о 21.50. **Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець** – 02.09.2015 1 гусінь на молочаї прутяному (*Euphorbia virgata*), 13.09.2015 1 гусінь на молочаї прутяному (*Euphorbia virgata*) (04.06.2016 вийшов метелик); 30.05.2016 1 ос., 01.09.2016 1 гусінь на молочаї прутяному (*Euphorbia virgata*). **Охтирський р-н. окол. м. Охтирка** – 13.06.2012 1 ос. на лучно-степових ділянках. **Сумський р-н. окол. с. Бездрик** – 06.06.2020 1 ос. на лучно-степовому схилі балки; **окол. с. Вакалівщина** – 10.06.2002 1 ос.; **окол. с. Лифине** – 02.08.2009 1 ос.; **окол. с. Могриця** – 03.06.2001 1 ос. на лучно-степовому схилі балки, 29.08.2021 1 ос. («Могрицький заказник»), 04.06.2021 1 ос., 29.08.2021 2 ос. (заказник «Миропільський» та «Могрицький»); **окол. с. Сад** – 29.09.2002 2 гусені на молочаї прутяному (*Euphorbia virgata*); **м. Суми** – 01.06.1994 1 ос. на світло о 21.40 (біля дендропарку ім. І.О. Асмолова); 11.09.2003 (біля СДПУ) 3 гусені на молочаї прутяному (*Euphorbia virgata*); **окол. с. Юнаківка** – 05.07.2012 1 ос. збита на дорозі.

13. *Hyles gallii* (Rottemburg, 1775) / Бражник підмаренниковий – широко розповсюджений і більш-менш звичайний у Сумській області вид.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. окол. м. Середина-Буда – на світло: 10.07.2004 1 ос., 31.08.2004 1 ос.; **окол. с. Уралово** – 18.07.2006 2 ♂ на світло. НПП «Деснянсько-Старогутський»: **окол. с. Нововасилівка** – на світло: 12.06.2004 1 ос., 23.07.2004 1 ♂ 2 ♀, 24.07.2004 5 ♂ 1 ♀, 25.07.2004 2 ♂; **окол. с. Очкине** – на світло: 28.08.2004 1 ос.; **окол. с. Стара Гута** – на світло: 07.06.2004 1 ос., 15.07.2004 1 ос., 22.08.2004 6 ♂ 2 ♀. **Шосткинський р-н. окол. с. Ображіївка** – 29.07.2009 1 ос. серед заплавлених луків.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі – 11.06.1991 1 ос., 03.06.1995 1 ос., 31.07.2013 1 ос., 04.08.2017 1 ос.; на пасовищних луках серед трави – 05.08.1995 1 ос., 02.08.1998 1 ос., 12.08.1999 1 ос.; на світло – 07.08.1999 1 ос. (о 23.13); 29.07.2003 1 ос., 28.08.2005 4 ос. **Буринський р-н. окол. с. Миколаївка** – 04.08.1995 1 ос., 13.08.2004 1 ос. на світло, 09.06.2013 1 ос. **Конотопський р-н. окол. с. Великий Самбір** – 01.08.2005 1 ос. на світло. **Краснопільський р-н. окол. с. Грунівка** – 12.08.2012 1 ос. на лучно-степовому схилі балки; **окол. с. Запсілля** – 25.05.2003 1 ос. серед трави на лучно-степовому схилі балки, 05.08.2009 1 ос., 11.06.2011 1 ос.; **окол. м. Краснопілля** 18.07.2009 1 ос. **Лебединський р-н. окол. с. Степове (заповідник «Михайлівська цілина»)** – 31.05.2003 4 ос. на шавлії лучній (*Salvia pratensis*) та 3 ос. на світло; 01.06.2003 7 ос. на світло; 30.08.2003 на світло 5 ♂ 4 ♀; 10.06.2006 1 ос. на шавлії лучній (*Salvia pratensis*) о 21.50 на періодично викошуваному степу; 01.07.2006 1 ос. зловлена бджолоїдкою (*Merops apiaster*)⁸. **Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець** – 01.09.2016 1 ос. **Охтирський р-н. окол. м. Охтирка** – 03.08.2000 1 ос.; 13.06.2012 1 ос., **окол. с. Українка** – 14.08.2009 1 ос.

8 Варто зазначити, що за дослідженнями автора в 2003–2008 рр. у заповіднику «Михайлівська цілина» бджолоїдки часто полювали на комах серед степових і лучних ділянок, зависаючи над травою на височині 1–1,5 метри й видивляючись комах, а потім, пікіруючи, ловили жертву (зазвичай великих метеликів і джмелів). Натомість, після викошування трави ці птахи майже переставали реєструватись у заповіднику. В інших районах Сумщини бджолоїдки зазвичай ловили комах в повітрі – різних перетинчастокрилих (Hymenoptera, насамперед представників роду *Vespa*, зокрема *V. vulgaris*), бабок (Odonata – наприклад *Gomphus vulgatissimus*) та метеликів (Lepidoptera). Зазначу, що в низці випадків ці птахи ловили комах в повітрі з присад (на висоті 2–5 метрів) – як це роблять різні мухоловові родів *Muscisara* та *Ficedula*. Також, в трав'яних біотопах (насамперед на самофільних і сінокісних луках) ловили саранових (Acrididae), швидко приземляючись на землю з висоти 1–5 метрів, з метою розлякати сарану, а потім ловили її на землі або в польоті (якщо ці коники мали значну чисельність).

Путивльський р-н. окол. с. Пересипки – 07.08.2009 1 ос. *Сумський р-н. окол. с. Бездрик* – 06.06.2002 1 ос., 08.06.2010 1 ос., 08.06.2020 1 ос. на лучно-степовому схилі балки; *окол. с. Вакалівщина* – 03.07.2002 1 ос. в сутінках, 31.05.2006 1 ос., 04.06.2008 1 ос., 20.06.2009 1 ос. на лучно-степовому схилі балки; *окол. с. Вільшанки* – 23.08.2021 (заказник «Вільшанківський») 1 гусінь; *окол. с. Могриця* – 12.06.2010 2 ос. на лучно-степовому схилі балки; 15.09.2003 1 гусінь; 03.09.2007 1 ос., 15.07.2009 1 ос., 13.09.2009 1 ос., 26.06.2010 (заказник «Могрицький») 1 гусінь на підмареннику справжньому (*Galium verum*), 12.06.2012 1 ос., 04.07.2021 1 лялечка (заказник «Миропільський»), 12.09.2021 1 ос. серед заплавних лук біля р. Псел; *окол. с. Радьківка* – 29.08.1996 1 ос.; *окол. с. Северинівка* 12.06.2011 1 ос.; *м. Суми* – 01.09.1998 1 ос. на флоксі волотистому (*Phlox paniculata*), 17.07.2000 (урочище Березняки) серед трави на лучній ділянці, 18.07.2000 (ур. Острів) 1 ос. серед трави на лучній ділянці, 31.05.2002 та 06.06.2003 (ур. Сонцевиків) 1 ос. серед трави на лучній ділянці, 24.07.2003 (Баси) 1 ос. серед трави на лучній ділянці, 28.05.2004 1 ос. *Тростянецький р-н. окол. с. Боромля* – 09.09.2009 1 ос. на лучно-степових схилах балки, 12.06.2012 1 ос.

14. *Hyles livornica* / Бражник ліворнський – нерезидентний на Сумщині вид, спорадичний мігрант з Півдня, відомий за двома знахідками у Лісостеповій частині області.

ЛІСОСТЕП. *Білопільський р-н. окол. с. Вирі* – 26.08.1997 1 ос. на світло. *Лебединський р-н. с. Степове* – 31.08.2003 1 ос. на світло.

15. *Deilephila elpenor* (Linnaeus, 1758) / Бражник винний середній – широко розповсюджений у Сумській області вид. Як правило нечисельний, місцями – звичайний.

ПОЛІССЯ. *Середино-Будський р-н. м. Середина-Буда* – 15.06.2004 3 ос., 10.07.2004 12 ос., 11.07.2004 6 ос., 05.08.2004 1 ос.; *окол. с. Уралово* – 18.07.2006 7 ♂ на світло; НПП «Деснянсько-Старогутський» (на світло): *окол. с. Боровичі* – 02.08.2004 4 ос., 29.08.2004 4 ос.; *окол. с. Нововасилівка* – 12.06.2004 3 ос., 23.07.2004 9 ос., 24.07.2004 5 ♂; *окол. с. Очкине* – 13.06.2004 7 ос., 26.07.2004 19 ос., 28.07.2004 2 ос., 29.07.2004 2 ос., 03.08.2004 2 ос.; *окол. с. Стара Гута* – 08.06.2004 1 ос., 12.07.2004 4 ос., 13.07.2004 17 ос., 22.07.2004 8 ос., 04.08.2004 3 ос. *Шосткинський р-н. окол. с. Ображіївка* – 29.07.2009 1 ос. на заплавних луках.

ЛІСОСТЕП. *Білопільський р-н. окол. с. Вирі* – 11.08.1991 1 гусінь на винограді, 08.08.1993 2 гусені посеред зарослого меліоративного каналу, 28.07.1994 1 ос., 13.08.1994 1 гусінь; 19.07.1995 1 ос. посеред пасовищних лук, 11.06.1997 1 ос., 06.08.1998 1 гусінь; на світло – 22-23.07.2000 2 ос., 14.07.2003 1 ос., 26.07.2003 1 ос., 29.07.2003 2 ос., 30.07.2003 1 ос., 28.08.2005 1 ос., 12.06.2008 1 ос., 31.07.2013 1 ос. *Буринський р-н. окол. с. Миколаївка* – 28.07.1994 1 ос., 30.07.2011 1 ос., 15.06.2013 1 ос. *Краснопільський р-н. окол. с. Запсілля* – 21.06.2009 1 ос. *Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець* – 14.06.2016 1 ос. *Охтирський р-н. окол. м. Охтирка* – 13.06.2012 1 ос. *Сумський р-н. окол. с. Бездрик* – 18.06.2002 1 ос. на світло; *окол. с. Вакалівщина* – 20.06.2009 1 ос., на світло: 12.06.2002 1 ос., 13.06.2002 2 ос., 13.07.2003 4 ос., 14.07.2003 1 ос.; *окол. с. Могриця* – 22.07.2011 1 ос., 26.06.2011 1 ос.; *м. Суми (трав'янисті біотопи біля озера Чеха)* – 24.07.2001 1 ос. на світло, 09.07.2021 3 ос. на квітах мильнянки лікарської (*Saponaria officinalis*). *Тростянецький р-н. окол. м. Тростянець* 04.08.2014 1 ос.

16. *Deilephila porcellus* (Linnaeus, 1758) / Бражник винний малий – широко розповсюджений у Сумській області вид. Утім, у зоні Полісся зазвичай нечисельний, а в Лісостеповій зоні – звичайний, місцями чисельний, особливо на степових ділянках.

ПОЛІССЯ. Середино-Будський р-н. окол. м. Середина-Буда – 11.07.2004 1 ос. на світло. НПП «Деснянсько-Старогутський» (на світло): окол. с. Очкине – 13.06.2004 3 ос., 26.07.2004 4 ос.; окол. с. Стара Гута – 13.07.2004 6 ос.

ЛІСОСТЕП. Білопільський р-н. окол. с. Вирі 11.06.1996 1 ос.; на світло – 29.07.2003 2 ос., 30.07.2003 1 ос. Краснопільський р-н. окол. с. Грунівка 15.07.2009 1 ос.; окол. с. Запсілля 25.05.2003 4 ос., 21.05.2008 2 ос., 30.05.2009 1 ос., 11.06.2011 1 ос., 04.06.2021 1 ос. Лебединський р-н. окол. с. Степове: заповідник «Михайлівська цілина» – 31.05.2003 4 ос. о 21.18 живилися на шавлії лучній (*Salvia pratensis*), 01.06.2003 2 ос. на шавлії лучній (*Salvia pratensis*) та пониклій (*S. nutans*), 3 ♂ на світло (21.55 та 00.30); 10.06.2006 2 ос. в південній частині сінокісної зони живилися о 21.50 на шавлії лучній (*Salvia pratensis*). Липово-Долинський р-н. окол. с. Колядинець – 30.05.2016 1 ос. вдень сидів серед квітів анемони лісової (*Anemone sylvestris*), 14.06.2016 1 ос. Охтирський р-н. окол. м. Охтирка – 28.07.1997 1 ос. (збитий машиною), 13.06.2012 1 ос. Роменський р-н. окол. с. Голубці – 13.06.2006 1 ос. на лучно-степовій ділянці. Сумський р-н. окол. с. Бездрик – 02.06.2002 1 ос., 08.06.2010 1 ос., 04.06.2017 1 ос.; окол. с. Вакалівщина – 10.06.2002 1 ос. на лучно-степовому схилі балки; 12.06.2003 1 ос. на лучно-степовому схилі, 14.07.2003 1 ос. на світло, 31.05.2006 2 ос., 05.06.2008 1 ос., 20.06.2009 1 ос., 03.06.2010 1 ос., 09.06.2012 1 ос.; окол. с. Кардашівка – 24-30.05.2000 3 ос.; окол. с. Могриця – 27.05.2001 8 ос. на лучно-степовому схилі балки (Миропільський заказник); 12.07.2001 2 ос. там-само, 24.05.2002 11 ос. літали в сутінках (з 20.40 до 21.20) серед лучно-степових схилів балки; 25.05.2003 6 ос., 21.06.2009 1 ос., 11.06.2012 1 ос., 04.06.2021 1 ос.; м. Суми – 28.05.1998 1 ос. на світло, 23-26.05.1999 1 ос. Тростянецький р-н. окол. с. Боромля – 12.06.2012 1 ос., 23.05.2018 1 ос. на лучно-степовому схилі балки.

Висновки

Всього, у 1991–2023 рр. (за понад 1800 польових днів) на Сумщині мною виявлені 16 видів бражників. Серед них 12 видів – резидентні у Сумській області, а 4 – мігранти з Півдня. При цьому, з них 2 види (*Acherontia atropos* та *Hyles livornica*) – спорадичні мігранти, що лише зрідка залітають на територію регіону, а 2 (*Agrius convolvuli* та *Macroglossum stellatarum*) – регулярні мігранти, що з року в рік прилітають на Сумщину, де закладають тимчасові популяції – колонії, які проте не здатні перезимувати і восени відлітають назад на Південь, або гинуть з настанням морозів.

Найбільш звичайними і широко розповсюдженими в області є *Laothoe populi*, *Smerinthus ocellatus*, *Sphinx pinastri*, *Hyles gallii* та *Deilephila elpenor*. Дещо менш чисельні *Mimas tiliae* та *Sphinx ligustri*. Здебільшого у Лісостеповій частині області трапляються *Deilephila porcellus* та *Hyles euphorbiae* (на відкритих лучно-степових ділянках зазвичай досить чисельні). Також часто трапляються мігруючі особини *Agrius convolvuli* та *Macroglossum stellatarum*, а особливо їхні тутешні нащадки, які у значній кількості з'являються влітку й восени.

Рідкісними та локально поширеними в області є *Laothoe amurensis*, *Hemaris fuciformis* та *Proserpinus proserpina*, які потребують охорони на регіональному рівні.

Зазначу, що в останні роки кількість бражників, як і взагалі всіх комах, значно зменшилася, насамперед через занепад тваринництва (спричинило заростання трав'яних біотопів деревами й чагарниками) і тотальне варварське розорання лучних і степових ділянок, яке у 2019–2021 роках набуло просто катастрофічних масштабів. Водночас, природа Сумщини вже зазнала і продовжує зазнавати страшного впливу бойових дій спричинених агресією окупантів рф.

Подяки: Ю.М. Геряку – за редагування рукопису; О.В. Василюку та С.Г. Вітеру – за цінні зауваження.

Список літератури:

1. Геряк Ю., Валліані А., Вітюк А. 2024. *Бражники України*. [online] Available at: <<https://www.sphingidae.com.ua>> [Accessed 01 September 2024]
2. Воробійов Є.О. 2005. Комахи Поліського природного заповідника, що потребують охорони. *Рідкісні та зникаючі види комах та концепції Червоної книги України*. Київ, 16–20.
3. Пархоменко В. 2000. Наші друзі – комахи: бражник мертва голова. *Акорди юності*. Суми, 12 (16), 2.
4. Пархоменко В.В. 2006. До фауни деяких родин Різновусих Лускокрилих (Lepidoptera: Heterocera) НПП «Деснянсько-Старогутський» та його околиць. *Літопис природи національного природного парку «Деснянсько-Старогутський»*, 5, 342–345.
5. Пархоменко В.В. 2008. Раритетні комахи (Insecta) заповідника «Михайлівська цілина» *Відділенню Українського степового природного заповідника «Михайлівська цілина» 80 років – сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку*. Суми, 43–44.
6. Пархоменко В.В. 2020. Загибель тварин від зіткнення з автотранспортом: аналіз факторів впливу (на основі 21-річних досліджень в Україні). *Українська ентомофауністика*, 11 (4), 5–42.
7. Пархоменко В.В. 2023. Матеріали до створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Запсілля». *Сучасні підходи до оцінки та збереження біорізноманіття; проблеми природно-заповідної справи в Україні*, Чернівці, 81–102.
8. Czernay A. 1854. Verzeichniss der Lepidopteren des Charkowschen, Poltawschen und Ekaterinoslawschen gouvernements. *Bull. Soc. Natur*, 27 (7), 212–225.
9. Parkhomenko V. 2021a. *Animals of Ukrainian Slobozhanshchina and Polissia*. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/84cs3r> accessed via GBIF.org on 2021-05-02.
10. Parkhomenko V. 2021b. *Fauna and flora of Sumskiy district in Sumy region of Ukraine*. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/tndu8x> accessed via GBIF.org on 2021-12-30.
11. Parkhomenko V. 2023. *Records of fauna and flora of Sumskiy district of Sumy region in 2022*. Version 1.1. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/dcrg7q> accessed via GBIF.org on 2023-03-03.

Пархоменко В.В.,

† Грама В.М.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3206-3199>

fullmetalekolog@gmail.com

КЛОПИ (НЕТЕРОПТЕРА) НПП «ДЕСНЯНСЬКО-СТАРОГУТСЬКИЙ» ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ (СЕРЕДИНО-БУДСЬКИЙ РАЙОН, СУМСЬКА ОБЛАСТЬ, УКРАЇНА)

Вступ¹. Деснянсько-Старогутський національний природний парк (далі – НППДС), розташований у крайній північно-східній частині України (Середино-Будський район Сумської області), займає площу 16215,1 га. За особливостями ландшафтів та рослинності територія парку поділяється на дві ділянки: західну – Придеснянську (площею 8942,5 га: сформована під дією р. Десна, включає заплаву та прилеглу окраїну першої надзаплавної тераси, представлених зазвичай комплексами заплавної лучної, болотної та водної рослинності Десни та її приток, а також лісів борової тераси) та східну – Старогутську (7232,3 га: займає зандрові та морено-зандрові ландшафти, переважають соснові ліси з купиново-осоковими болотами в улоговинах давніх та луками в заплавах сучасних річок) (Андрієнко, Прядко, 1998; Заповідники..., 1999; Пархоменко, 2006; Природно..., 1999).

Дослідження клопів (Heteroptera) в НППДС були розпочаті в середині ХХ ст. українським вченим-ентомологом С.І. Медведевим у Старо-Гутському лісництві (Медведев, 1963), але потім тривалий час не проводилися. Отже, представники підряду Heteroptera є малодослідженими в НППДС і є актуальним їх вивчення.

Матеріал і методи. Польові дослідження проведені одноосібно В. Пархоменком упродовж 87 днів у різні сезони 2004–2009 рр., переважно в 2004 році (4–13 травня, 4–16 червня, 10 липня–6 серпня, 21 серпня–1 вересня). Епізодично проводилися виїзди й у інші роки: 2005 р. (15–19 квітня, 5–10 травня); 2006 (13–17 квітня) та 2009 р. (22–24 травня). Окрім того, 15–19 липня 2006 р. досліджувалися околиці НППДС в складі експедиції по створенню нових об'єктів ПЗФ Сумщини. Для збору матеріалу були використані обліки на маршрутах (у 2004–2009 рр. їх загальна довжина склала 1410 км) та пробних площах (на територіях 0,5–

1 *До історії написання цієї публікації.* Майже 20 років тому (в 2006 році) я запропонував Віктору Микитовичу Грамі (на той час – зав. лабораторією екології комах ХНАУ) опрацювати мої колекції по клопам НПП «Деснянсько-Старогутський» (на основі досліджень 2004–2006 років). Планувалося через 1–2 роки написати спільну публікацію, але робота йшла повільно, оскільки В.М. Грама не лише навчав визначати клопів, а й передавав досвід від його вчителів – В.Б. Захаренна та С.І. Медведева. На жаль вся робота зупинилася в 2008 році – оскільки В.М. Грама багато сил і часу присвятив збереженню лабораторії, приміщення якої керівництво університету вирішило приватизувати, а згодом продати. В 2024 році взявся завершити цю працю, оскільки через війну в Україні, розпочату росіянами, стає все більш актуальним опублікування всіх рукописів. Результати цих досліджень клопів у НППДС до цього часу ніде не були надруковані. Але варто зазначити, що наведені матеріали неповні, оскільки частина рукописів і колекцій зникли або вкрадені. Ця праця є лише частиною запланованої роботи, оскільки наводить список видів клопів без біотопічної інформації та порівняння з фауною клопів інших областей України, оскільки це потребує значно більшого часу. Пархоменко В. (15.08.2024).

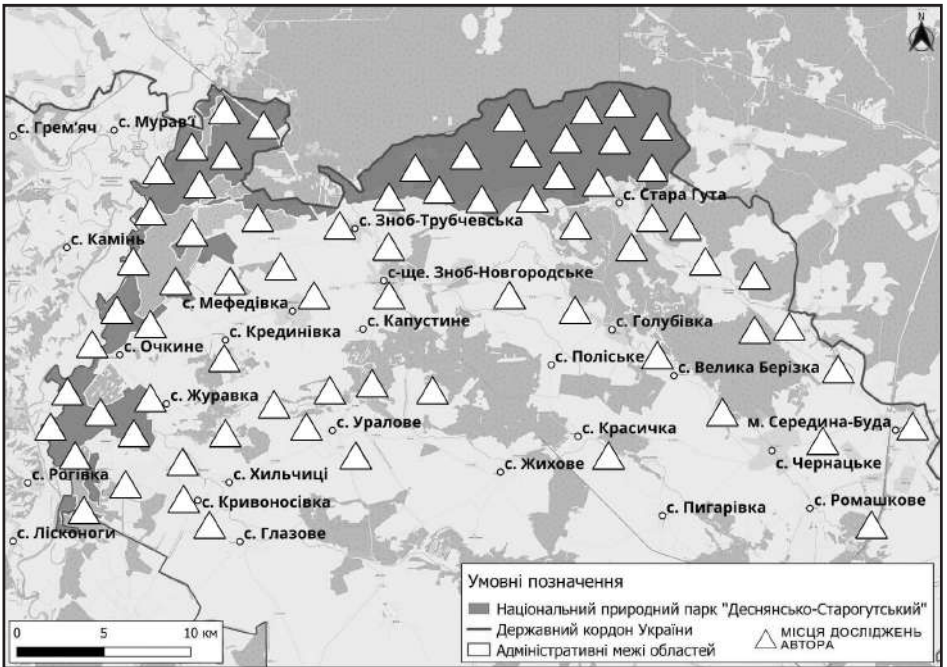

Схема території НПП «Деснянсько-Староутський» та його околиць з місцями досліджень В. Пархоменка в 2004-2009 рр.

1 га). Окрім того, застосовувався лов на світло вночі за допомогою ламп ДРЛ (переважно потужністю 250 W, а іноді – 400 і 1000 W). Зазначу, що водойми досліджувалися вкрай епізодично, а водні види клопів здебільшого реєструвалися вночі під час зборів на світло, тому їх реальну чисельність неможливо встановити. Пункти зборів зазначені на рисунку.

В низці випадків визначення клопів проведені в природі В. Пархоменком (після документування знахідок комахи були повернуті у відповідні біотопи), а в деяких випадках відловлювалися імаго. Зібрані колекції передані в 2006 році † В.М. Грамі (1937-2020) й у 2006-2008 рр. ним визначені більшість видів. Згодом, у 2022-2024 рр. окремі види були визначені В. Пархоменком, а для підтвердження та визначення деяких видів були залучені спеціалісти – Andre Miquet та Nicolas Orliac (Франція). В ході роботи використовувалася спеціальна література: визначники (Определитель..., 1964; Пучков, 1969; Bantock, Botting, 2018; Charlot, Claerebout, 2016; Dolling, 1991; Lupoli, Dusoulier, 2015; Strauß, 2012) та каталоги (Aukema, Rieger, 1999; Schuh, Slater, 1995).

Результати. На території та в околицях НППДС у 2004-2009 рр. виявлено 174 видів клопів (2345 екз.)². Нижче наведено їх список з переліком знахідок.

2 Зазначу, що в серпні 2024 року, коли публікація була написана, з ініціатииви О.В. Василюка, було зроблено каталог клопів з координатами знахідок, який внесли до бази GBIF (Parkhomenko, Vasyliuk, †Gram, 2024).

Adelphocoris ticinensis
НППДС, окол. с. Очкине
28 липня 2004

Alydus calcaratus
Сумська обл., окол. с. Могриця
25 липня 2021

Aneurus avenius
НППДС, окол. с. Очкине
8 травня 2005

Arma custos
НППДС, окол. с. Очкине
29 серпня 2004

Dicranocephalus agilis
НППДС, окол. с. Стара Гута
22 серпня 2004

Gastrodes grossipes
окол. м. Тростянець
21 грудня 2006

Nithecus jacobaeae
НППДС, с. Стара Гута
31 серпня 2004

Rhynocoris annulatus
Сумська обл., окол. с. Могриця
20 червня 2021

Syromastus rhombeus
Сумська обл., с. Могриця
8 серпня 2021

Ілюстрації клопів, які зустрічаються в НПП «Деснянсько-Старогутський»
Фото – В. Пархоменка 2004-2021 рр. з різних районів Сумської області

СПИСОК ВИДІВ

Скорочення: НППДС – Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський», кв. – лісовий квартал, ур. – урочище.

1. *Adelphocoris lineolatus* – звичайний вид у НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 2 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 1 екз.), заплавні луки біля р. Десна (12.06.2004 – 4 екз., 27.08.2004 – 18 екз.), субір та лучні ділянки (на світло: 24.07.2004 – 3 екз., 27.08.2004 – 5 екз.), сосновий ліс (27.08.2004 – 1 екз.); окол. с. **Очкине** – ур. Очкинська Дача (28.07.2004 – на світло 1 екз., 3.08.2004 – на світло 1 екз.), заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 6 екз., 29.08.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Білоусівка** (27.08.2004 – 1 екз.), окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 5.08.2004 – 1 екз., 22.07.2004 – 3 екз., 22.08.2004 – 8 екз., 23.08.2004 – 7 екз., 24.08.2004 – 1 екз., 25.08.2004 – 4 екз., 26.08.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – просіка кв. 110-111 до 34-35 (31.08.2004 – 1 екз.), кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 14 екз., 31.08.2004 – 8 екз.); окол. кв. 125, 126, 109 (31.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. **Середина-Буда** – заплавні луки біля р. Бобрик (на світло: 10.07.2004 – 12 екз., 11.07.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 5 екз., 5.08.2004 – 4 екз., 21.08.2004 – 4 екз.), ур. Мирщина (22.08.2004 – 6 екз.).

2. *Adelphocoris quadripunctatus* – по всій території НППДС, нечисельний (майже всі відмічені особини прилетіли на світло).

Придеснянська ділянка: окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз., 27.07.2004 – 1 екз.); ур. Очкинська Дача (28.07.2004 – на світло 3 екз., 1.08.2004 – на світло 1 екз.); ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 4 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 22.08.2004 – 3 екз., 23.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. **Середина-Буда** – заплавні луки біля р. Бобрик (на світло: 21.08.2004 – 4 екз.; 31.08.2004 – 1 екз.).

3. *Adelphocoris reicheli* – в НППДС локально: одиничні знахідки в Придеснянській ділянці.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – на світло 2 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – субір та лучні ділянки (23.07.2004 – на світло 1 екз.).

4. *Adelphocoris seticornis* – локально по всій території НППДС, нечисельний (переважно відмічався вночі під час ловів на світло).

Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки та сосновий ліс біля р. Десна (29.08.2004 – на світло 2 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 2 екз.); заплавні луки біля р. Уличка (23.08.2004 – на світло 2 екз.).

Околиці НППДС: м. **Середина-Буда** – заплавні луки біля р. Бобрик (11.07.2004 – на світло 1 екз.; 1.08.2004 – на світло 1 екз.; 21.08.2004 – на світло 1 екз.).

5. *Adelphocoris ticinensis* – зрідка в Придеснянській частині НППДС (переважно на заплавлених луках).

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (28.07.2004 – на світло 2 екз., 1.08.2004 – на світло 1 екз.), заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 2 екз., 27.07.2004 – 1 екз.; 30.07.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 3 екз.), ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 3 екз.); окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 2 екз.).

6. *Aelia acuminata* – звичайний вид по всій території НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 6 екз., 30.08.2004 – 5 екз.); окол. с. Нововасилівка – меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.) сосновий ліс (24.07.2004 – 1 екз., 27.08.2004 – 5 екз.,); ур. Острів (28.08.2004 – 1 екз.), заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 5 екз.), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 2 екз.), сфагнове болото (12.06.2004 – 2 екз.); окол. с. Очкине – ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача – сосновий ліс (6.05.2005 – 1 екз., 8.05.2005 – 2 екз., 9.05.2004 – 6 екз.), заплавні луки біля р. Десна (10.05.2004 – 2 екз., 14.06.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 8 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (7.05.2004 – 2 екз.); Старогутське л-во: кв. 4, 5, 6 (7.06.2004 – 1 екз.), кв. 6 – сфагнове болото (6.05.2004 – 1 екз.), кв. 7 – діл. 27 (6.05.2004 – 1 екз.), кв. 35 – ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 4 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (6.06.2004 – 4 екз., 10.06.2004 – 2 екз., 5.08.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 2 екз., 24.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 2 екз.), кв. 119, 123, 104, 130 (25.08.2004 – 2 екз.), кв. 125, 126, 109 та їх окол. (24.08.2004 – 8 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), ур. Каланча (25.08.2004 – 2 екз.); окол. с. Улиця – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 5 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – 5.06.2004 1 екз., 12.07.2004 1 екз., 22.08.2004 1 екз.); окол. с. Люте – 15.06.2004 2 екз.; м. Середина-Буда – ур. Мирщина (22.08.2004 – 2 екз. 5.06.2004 – 3 екз.); окол. с. Уралове – заплавні луки біля р. Свига (16.07.2006 – 1 екз.).

7. *Agnocoris rubicundus* – одна знахідка в Старогутській частині НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 125 (17.04.2005 – 1 екз.).

8. *Alloeotomus gothicus* – одна знахідка в Придеснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (28.08.2004 – 3 екз. на світло).

9. *Alydus calcaratus* – одна знахідка в Старогутській частині НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.).

10. *Aneurus avenius* – одна знахідка в Придеснянській частині НППДС. Через приховане життя може зустрічатися значно частіше.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (8.05.2005 – 3 екз.).

11. *Anthocoris nemorum* – локальні знахідки в Старогутській та Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 2 екз. та 1 на світло).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (16.04.2005 – 1 екз. на світло); **Старогутське л-во** – кв. 125-126 (17.04.2005 – 3 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мищина (16.04.2005 – 4 екз.).

12. *Arma custos* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз.).

13. *Apolygus lucorum* – одиничні знахідки в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 1 екз.), ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 2 екз.), ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 3 екз. на узліссі субору).

Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 125-126 та 109 (24.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (7.05.2004 – 1 екз. на світло ДРЛ 1 кВт).

14. *Apolygus spinolae* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 125 (24.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (3.07.2004 – 3 екз. на світло).

15. *Berytinus minor* – одна знахідка в околицях НППДС.

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (на світло: 1.08.2004 – 1 екз.).

16. *Blepharidopterus angulatus* – одиничні знахідки в Придеснянській та Старогутській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз. на світло).

Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 125, 126, 104 та їх окол. (26.08.2004 – 1 екз.).

17. *Brachycarenum tigrinus* – низка знахідок по всій території НППДС, нечисельний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (10.05.2004 – 1 екз. під час косіння), ур. Очкинська дача – субір (9.05.2004 – 1 екз., 10.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – субір (11.06.2004 – 1 екз. на світло; 24.07.2004 – 3 екз.), меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 1 екз.), покинута залізна дорога (25.07.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 65, 66, 47, 48 (6.05.2004 – 1 екз.), кв. 123-126, 104 та їх окол. (26.08.2004 – 1 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 1 екз.).

18. *Callicorixa praeusta* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 2.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – р. Десна (1.08.2004 – 1 екз.), субір (на світло: 3.08.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 6.06.2004 – 3 екз., 20.07.2004 – 1 екз., 4.08.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 1 екз., 30.08.2004 – 1 екз.).

19. *Campylomma verbasci* – одна знахідка на мезофітних луках у Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 1 екз.).

20. *Capsodes gothicus* – одна знахідка на мезофітних луках у Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 110, 95, 68, 50, 34 (18.07.2004 – 1 екз.).

21. *Capsus ater* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** (5.08.2004 – 1 екз.).

22. *Carpocoris fuscispinus* – нечисельний вид, місцями – звичайний; поширений по всьому НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 2 екз.), лучні ділянки біля стариць р. Десна (27.07.2004 – 1 екз.), ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 2 екз.); окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз., 3.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Білоусівка** – субір (27.08.2004 – 1 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 7 екз.), покинута залізна дорога (25.07.2004 – 2 екз.), субір (27.08.2004 – 20 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 7 екз.; 31.08.2004 – 3 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (5.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 2 екз.), кв. 111-112 (24.08.2004 – 2 екз.), кв. 125-126 та лучні ділянки біля р. Уличка (7.06.2004 – 1 екз., 19.07.2004 – 1 екз.), ур. Землянка Ковпака (6.05.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. **Винторівка** – субір (22.08.2004 – 1 екз.).

23. *Carpocoris purpureipennis* – поширений по всьому НППДС. Нечисельний, місцями – звичайний вид.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 4 екз., 30.08.2004 – 2 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – сфагнове болото (12.06.2004 – 4 екз.); окол. с. **Очкине** – ур. Очкинська Дача (6.05.2005 – 2 екз., 8.05.2005 – 1 екз.), заплавні луки біля р. Десна (10.05.2004 – 12 екз., 10.05.2004 – 1 екз. під час косіння, 14.06.2004 – 7 екз., 27.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 3 екз.), покинута залізна дорога (25.07.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 51, 68, 95, 111 (6.05.2004 – 4 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (6.05.2004 – 6 екз., 6.06.2004 – 3 екз., 23.08.2004 – 2 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), кв. 111-112 (17.07.2004 – 1 екз., 17.04.2005 – 1 екз.), кв. 125, 126, 109 (20.07.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 6 екз.), кв. 125-126 та лучні ділянки біля р. Уличка (7.06.2004 – 3 екз., 24.08.2004 – 6 екз., 25.08.2004 – 9 екз.), екологічна тропка (23.08.2004 – 3 екз.), ур. Землянка Ковпака (6.05.2004 – 1 екз.); окол. с. **Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 14 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. **Винторівка** – субір (5.06.2004 – 1 екз.); м. **Середина-Буда** – ур. Мирщина (22.08.2004 – 8 екз.); окол. с. **Уралове** – заплавні луки біля р. Свіга (16.07.2006 – 1 екз.).

24. *Ceraleptus gracilicornis* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 110, 95, 68, 50 (6.06.2004 – 1 екз.).

25. *Charagochilus gyllenhalii* – дві знахідки в Придеснянській ділянці та околицях НППДС.
 Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 1 екз. серед суборі).
 Околиці НППДС: **м. Середина-Буда** – заплавні луки біля р. Бобрік (1.08.2004 – 1 екз. на світло).
26. *Chlorochroa pinicola* – одиничні знахідки в НППДС.
 Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – ур. Очкинська Дача (субір: 6.05.2005 – 1 екз., 8.05.2005 – 1 екз.).
 Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 110, 95, 36, 19 (17.04.2005 – 1 екз.).
27. *Coptosoma scutellatum* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.
 Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – покинута залізної дорога (25.07.2004 – 1 екз.).
28. *Coreus marginatus* – звичайний вид по всій території НППДС.
 Придеснянська ділянка: **окол. с. Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 3 екз., 3.08.2004 – 3 екз. /1 lagum/, 30.08.2004 – 9 екз.); **окол. с. Журавка** – узлісся субора (12.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 1 екз.), меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.), окол. ур. Острів (28.08.2004 – 3 екз.), покинута залізної дорога (25.07.2004 – 1 екз.), субір (27.08.2004 – 6 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Острів (10.05.2004 – 1 екз.), заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз., 9.05.2004 – 1 екз., 27.07.2004 – 1 lagum, 1.08.2004 – 1 екз., 28.08.2004 – 2 екз., 29.08.2004 – 2 екз.), ур. Очкинська Дача (8.05.2005 – 3 екз.), ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 2 екз., 14.06.2004 – 1 екз.), ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 1 екз.).
 Старогутська ділянка: **с. Стара Гута** – псамофітні луки (5.08.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 7, діл. 27 (6.05.2004 – 1 екз.), кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 4 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (6.06.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 4 екз.), кв. 125-126 та лучні ділянки біля р. Уличка (19.07.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 7 екз., 25.08.2004 – 2 екз., 31.08.2004 – 2 екз.), екологічна тропка (23.08.2004 – 3 екз.); **окол. с. Улиця** – 25.08.2004 ур. Жиховщина (1 екз.).
 Околиці НППДС: **окол. с. Винторівка** – субір (22.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Голубівка** – узлісся субору (15.06.2004 – 1 екз.); **м. Середина-Буда** – ур. Мирщина (5.06.2004 – 4 екз., 22.08.2004 – 1 екз. /lagum/); **окол. с. Уралове** – заплавні луки біля р. Свига (16.07.2006 – 2 екз.); **окол. с. Хлібороб** – заболочені луки (5.05.2004 – 2 екз.), зарості вереску (5.05.2004 – 2 екз.).
29. *Corixa dentipes* – відмічені одиничні знахідки в різних частинах НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
 Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – на світло 1 екз.).
 Старогутська ділянка: **окол. с. Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 30.08.2004 – 1 екз., 4.08.2004 – 1 екз.).
30. *Corizus hyoscyami* – нечисельний, відмічений в низці місць НППДС.
 Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – від кв. 110-111 до 34-35 (31.08.2004 – 1 екз.), кв. 123-126, 104 та їх окол. (25.08.2004 – 1 екз., 26.08.2004 – 1 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз.).

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 1 екз., 11.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – покинута залізна дорога (25.07.2004 – 1 екз.).

31. *Cymus glandicolor* – Відмічені одиничні знахідки в різних частинах НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (28.07.2004 – 1 екз. на світло, 1.08.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 114 (26.08.2004 – 12 екз.).

32. *Cymus melanocephalus* – одиничні знахідки в Старогутській ділянці НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 114 (26.08.2004 – 3 екз.).

33. *Deraeocoris morio* – одна знахідка в околицях НППДС.

Околиці НППДС: окол. м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (21.08.2004 – 1 екз. на світло).

34. *Deraeocoris punctulatus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (26.07.2004 – 1 екз. на світло).

35. *Deraeocoris ruber* – відмічені одиничні особини майже по всій території та в околицях НППДС, переважно в Старогутській частині.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 2 екз. на світло); **окол. с. Нововасилівка** – покинута залізна дорога (25.07.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – просіка від кв. 110-111 до 19-35 (18.07.2004 – 6 екз., 5.08.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 2 екз.), узлісся кв. 124-126 (20.07.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 1 екз.), кв. 130 (19.07.2004 – 1 екз.), ур. «Землянка Ковпака» (21.07.2004 – 2 екз.); **окол. с. Стара Гута** – псамофітні луки (5.08.2004 – 5 екз.), заплавні луки біля р. Уличка (22.07.2004 – 1 екз. на світло); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (20.07.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – псамофітні луки (22.08.2004 – 1 екз.).

36. *Dicranocephalus agilis* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (22.08.2004 3 екз. на світло).

37. *Dicyphus globulifer* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача, субір (9.05.2004 – 2 екз.).

38. *Dolycoris baccarum* – нечисельний, по всій території НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз., 3.08.2004 – 2 екз., 30.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 1 екз.), субір (27.08.2004 – 2 екз.), субір (11.06.2004 – 2 екз. на світло, 12.06.2004 – 1 екз.), меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.), сфагнове болото (12.06.2004 –

1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (10.05.2004 – 6 екз., 1.08.2004 – 1 екз.), заплавні луки біля ур. Острів (10.05.2004 – 1 екз.), субір (9.05.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Білоусівка – субір (27.08.2004 – 1 екз.); **с. Стара Гута** – псамофітні луки (7.05.2004 – 1 екз., 5.08.2004 – 1 екз.), заплавні луки біля р. Уличка (17.04.2005 – 7 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 6 сфагнове болото (8.05.2004 – 2 екз., 6.06.2004 – 1 екз.), кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 1 екз.), кв. 65-66, 47-48 (6.05.2004 – 1 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (6.06.2004 – 2 екз., 5.08.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 3 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 1 екз.), кв. 125-126 та 109 (24.08.2004 – 5 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (20.07.2004 – 1 екз., 25.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 2 екз., 22.08.2004 – 6 екз.); **окол. с. Хлібороб** – заболочені луки (5.05.2004 – 2 екз.), зарості вереску (5.05.2004 – 2 екз.).

39. *Drymus sylvaticus* – одна знахідка в околицях НППДС.

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (16.04.2005 – 1 екз.).

40. *Dryophilocoris flavoquadrimaculatus* – одна знахідка в Старогутській частині НППДС.

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (22.07.2004 – 1 екз. на світло).

41. *Elasmostethus interstinctus* – по всій території НППДС, відмічався переважно вночі під час ловів на світло, нечисельний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 11.05.2004 – 2 екз., 2.08.2004 – 5 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (12.06.2004 – 3 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 29.07.2004 – 1 екз., 3.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 6.05.2004 – 4 екз. (ДРЛ 1 кВт), 7.05.2004 – 1 екз. (ДРЛ 1 кВт), 6.06.2004 – 1 екз., 8.06.2004 – 4 екз., 22.07.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 125, 126 та заплавні луки біля р. Уличка (7.06.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 1 екз.).

42. *Elasmostethus minor* – одиничні знахідки в Старогутській і Деснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (12.06.2004 – 1 екз., 27.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (22.08.2004 – 1 екз. на світло); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 2 екз.).

43. *Elasmucha grisea* – по всій території НППДС, нечисельний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 11.05.2004 – 2 екз., 2.08.2004 – 5 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – субір (27.08.2004 – 1 екз. на світло, 12.06.2004 – 2 екз.), **окол. ур. Острів** (28.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (31.07.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 8 екз. на світло, 3.08.2004 – 1 екз. на світло, 29.08.2004 – 2 екз. на світло, 7.05.2005 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (5.08.2004 – 2 екз.);

Старогутське л-во – просіка від кв. 110-111 до 19-35 (5.08.2004 – 3 екз., 23.08.2004 – 2 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 1 екз.), кв. 125-126 та 109 (24.08.2004 – 2 екз., 17.04.2005 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрік (3.07.2004 – 2 екз. на світло, 21.08.2004 – 1 екз. на світло, 31.08.2004 – 2 екз. на світло).

44. *Eurydema dominulus* – Дві знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (24.07.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 1 екз. на узліссі суборі).

45. *Eurydema oleracea* – зустрічається майже по всій території НППДС. Нечисельний, але місцями звичайний вид.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз., 3.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 5 (2 larum), меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 2 екз.), субір (11.06.2004 – 1 екз. на світло, 24.07.2004 – 2 екз., 27.08.2004 – 6 екз.), сфагнове болото (12.06.2004 – 3 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 1 екз., 10.05.2004 – 3 екз. (під час косіння), окол. ур. Остров (10.05.2004 – 2 екз.), ур. Очкинська Дача (8.05.2004 – 1 екз. на світло, 9.05.2004 – 11 екз. серед заплавних лук біля суборі).

Старогутська ділянка: окол. с. Білоусівка – псамофітні луки (27.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Стара Гута** – псамофітні луки (7.05.2004 – 1 екз., 12.05.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.), околиці кв. 125-126: заплавні луки біля р. Уличка (7.06.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (22.08.2004 – 1 екз.).

46. *Eurydema ornata* – Одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 2 екз.), субір (24.07.2004 – 2 екз.).

47. *Eurydema ventralis* – Одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз.).

48. *Eurygaster integriceps* – Одиничні знахідки в Старогутській ділянці та в околицях НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (22.08.2004 – 1 екз.).

49. *Eurygaster maura* – одиничні особини по всій території та в окол. НППДС, місцями – звичайний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.06.2004 – 2 екз., 3.08.2004 – 1 екз., 30.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 1 екз.), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 1 екз.), субір (12.06.2004 – 3 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (14.06.2004 – 2 екз., 1.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 5 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 6, 7 (6.06.2004 – 1 екз.), кв. 125-126 та їх околиці (24.08.2004 – 2 екз., 31.08.2004 – 2 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (6.06.2004 – 2 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 4 екз.), кв. 123 (7.06.2004 – 1 екз.), екологічна тропка (23.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 4 екз.).

Околиці НППДС: **окол. с. Винторівка** – субір (22.08.2004 – 1 екз.); **м. Середина-Буда** – ур. Мирщина (5.06.2004 – 4 екз., 22.08.2004 – 13 екз.).

50. *Eurygaster testudinaria* – локально зустрічається в НППДС, місцями звичайний.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 4 екз., 30.08.2004 – 9 екз.); **окол. с. Очкине** – ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 4 екз.)

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 125 (24.08.2004 – 2 екз.), екологічна тропка (23.08.2004 – 5 екз.).

51. *Eysarcoris aeneus* – локально в різних частинах НППДС, переважно в Старогутській ділянці.

Старогутська ділянка: **с. Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (22.07.2004 – 1 екз. на світло); **Старогутське л-во** – кв. 114 (26.08.2004 – 4 екз.), кв. 125-126 та 109 (31.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 1 екз.).

Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – покинута залізна дорога (12.06.2004 – 1 екз.).

52. *Gastrodes grossipes* – Одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС. Можливо звичайний вид, оскільки зазвичай живе на деревах на значній висоті.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – ур. Очкинська Дача (7.05.2005 – 1 екз. на шишках *Pinus sylvestris*).

53. *Gerris argentatus* – одиничні знахідки в Старогутській частині НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Старогутська ділянка: **окол. с. Стара Гута** – р. Уличка (17.04.2005 – 4 екз.).

54. *Gerris lacustris* – одна знахідка в Старогутській частині НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Старогутська ділянка: **окол. с. Стара Гута** – р. Уличка (8.06.2004 – 1 екз.).

55. *Gerris paludum* – одна знахідка в Придеснянській частині НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – р. Десна (9.05.2004 – 1 екз.).

56. *Globiceps flavomaculatus* – одиничні знахідки в НППДС.

Старогутська ділянка: **окол. с. Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (22.07.2004 – 1 екз. на світло).

Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – субір (на світло: 12.06.2004 – 1 екз., 23.07.2004 – 1 екз.).

57. *Gonocerus acuteangulatus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – окол. соснового лісу (12.06.2004 – 1 екз.).
58. *Graphosoma italicum* – нечисельний, відмічений по всій території НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (24.07.2004 – 3 екз., 27.08.2004 – 5 екз.), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 2 екз.).
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 4 екз.).
59. *Graptopeltus lynceus* – одиничні особини відмічені в Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (15.04.2005 – 1 екз., 5.06.2004 – 1 екз.).
60. *Halticus apterus* – одна особина відмічена в Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – ур. «Землянка Ковпака» (21.07.2004 – 1 екз.).
61. *Himacerus apterus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло).
62. *Himacerus boops* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 130 (19.07.2004 – 1 екз.).
63. *Ilyocoris cimicoides* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС. Оскільки водоїми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – р. Десна (6.05.2005 – 2 екз., 7.05.2005 – 1 екз.).
64. *Ischnodemus sabuleti* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 1 екз. серед субору).
65. *Kleidocerys resedae* – нечисельний, місцями звичайний вид по всій території НППДС, зокрема серед заростей вереску.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.); окол. с. Нововасилівка – субір (12.06.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (8.05.2005 – 3 екз. на узліссі субору), заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз., 28.08.2004 – 1 екз.).
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 7 (6.05.2004 – 3 екз. на вереску), кв. 15 (17.04.2005 – 2 екз.), кв. 35 ур. Скляна Гута (5.08.2004 – 1 екз.), кв. 110-111 (10.06.2004 – 3 екз.), просіка кв. 110-111 до 34-35 (6.06.2004 – 4 екз., 5.08.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 –

2 екз., 17.04.2005 – 4 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 3 екз.), кв. 125-126 (17.04.2005 – 1 екз.), ур. Каланча (25.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Стара Гута** – псамофітні луки (16.04.2005 – 5 екз.).

Околиці НППДС: окол. смт. Зноб-Новгородське – лучні ділянки (8.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Мефодівка** – лучні ділянки (8.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Хлібороб** – псамофітні луки (5.05.2004 – 3 екз.), зарості вереску (5.05.2004 – 48 екз.); **м. Середина-Буда** – заплавні луки біля р. Бобрик (21.08.2004 – 1 екз. на світло), ур. Мирщина (5.06.2004 – 3 екз.).

66. *Leptopterna dolabrata* – одиничні знахідки в різних частинах НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (14.06.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – біля кв. 109-110 та 126 (20.07.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (20.07.2004 – 1 екз.).

67. *Leptopterna ferrugata* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (27.07.2004 1 екз.).

68. *Ligyrocoris sylvestris* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 1 екз. на узліссі субору).

69. *Limnopus rufoscutellatus* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС. Оскільки водійми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може зустрічатися значно частіше в НППДС.

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – р. Уличка (17.04.2005 – 2 екз.).

70. *Liocoris tripustulatus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз.).

71. *Liorhysus hyalinus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 1 екз.).

72. *Lyctocoris campestris* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло).

73. *Lygocoris pabulinus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 1 екз.).

74. *Lygus pratensis* – звичайний вид у НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз., 2.08.2004 – 3 екз. на світло, 3.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 2 екз. на світло, 30.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – субір (11.06.2004 – 3 екз. на світло, 23.07.2004 – 15 екз., 25.07.2004 – 4 екз., 27.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (27.07.2004 – 1 екз. на світ-

ло, 28.07.2004 – 7 екз. на світло, 30.07.2004 – 2 екз., 1.08.2004 – 2 екз. на світло, 1.08.2004 – 3 екз., 3.08.2004 – 4 екз. на світло, 28.08.2004 – 3 екз., 28.08.2004 – 5 екз. на світло, 29.08.2004 – 4 екз.).

Старогутська ділянка: **окол. с. Білоусівка** – субір (27.08.2004 – 1 екз.); **с. Стара Гута** – заплavnі луки біля р. Уличка (на світло: 22.08.2004 – 1 екз., 4.08.2004 – 1 екз., 26.08.2004 – 2 екз., 30.08.2004 – 2 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 2 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (23.08.2004 – 2 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 5 екз.), кв. 123-126 та 104 (25.08.2004 – 4 екз.), кв. 125-126 та 109 (31.08.2004 – 2 екз., 17.04.2005 – 2 екз.), кв. 130 (19.07.2004 – 2 екз.), екологічна тропка (23.08.2004 – 1 екз.), ур. Землянка Ковпака (6.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – псамофітні луки (27.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: **окол. с. Винторівка** – субір (22.08.2004 – 1 екз., 16.04.2005 – 3 екз.); **м. Середина-Буда** – заплavnі луки біля р. Бобрік (на світло: 10.07.2004 – 1 екз., 10.07.2004 – 5 екз., 5.08.2004 – 1 екз., 21.08.2004 – 1 екз.), ур. Мирщина (22.08.2004 – 11 екз., 15.04.2005 – 1 екз.); **окол. с. Стара Гута** – Голубівське л-во (18.04.2005 – 2 екз.); **окол. с. Уралове** – заплavnі луки біля р. Свиґа (16.07.2006 – 1 екз.); **окол. с. Хлібороб** – псамофітні луки (5.05.2004 – 1 екз.).

75. *Lygus punctatus* – звичайний вид у НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Боровичі** – заплavnі луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз., 2.08.2004 – 4 екз. на світло, 29.08.2004 – 2 екз. на світло); **окол. с. Нововасилівка** – субір (12.06.2004 – 2 екз.); **окол. с. Очкине** – заплavnі луки біля р. Десна (8.05.2004 – 11 екз., 9.05.2004 – 10 екз., 10.05.2004 – 1 екз. (під час косіння), 14.06.2004 – 1 екз., 28.07.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 5 екз. (3 – на світло), 3.08.2004 – 1 екз. на світло).

Старогутська ділянка: **с. Стара Гута** – заплavnі луки біля р. Уличка (на світло: 22.08.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 2 екз.), кв. 65, 66, 47, 48 (6.05.2004 – 1 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (6.06.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 2 екз., 17.04.2005 – 2 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 4 екз.), кв. 123-126, 104 та їх окол. (26.08.2004 – 7 екз.), кв. 125-126 та 109 (24.08.2004 – 4 екз.), екологічна стежка (23.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: **окол. с. Винторівка** – субір (22.08.2004 – 1 екз.); **м. Середина-Буда** – ур. Мирщина (22.08.2004 – 7 екз.).

76. *Lygus rugulipennis* – звичайний вид у НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Боровичі** – заплavnі луки біля р. Десна (2.08.2004 – 8 екз. на світло, 29.08.2004 – 1 екз. на світло, 30.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – субір (23.07.2004 – 1 екз. на світло, 24.07.2004 – 1 екз. на світло, 25.07.2004 – 1 екз. на світло, 27.08.2004 – 13 екз. та 2 на світло), меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 2 екз.), покинута залізна дорога (25.07.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – заплavnі луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз., 8.05.2004 – 1 екз., 9.05.2004 – 1 екз., 27.07.2004 – 1 екз., 28.07.2004 – 1 екз. та 2 на світло, 31.07.2004 – 1 екз. на світло), ур. Очкинська Дача (9.05.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: **с. Стара Гута** – заплavnі луки біля р. Уличка (на світло: 22.07.2004 – 8 екз., 4.08.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: **м. Середина-Буда** – заплavnі луки біля р. Бобрік (на світло: 10.07.2004 – 3 екз., 1.08.2004 – 24 екз. та 3 на світло, 21.08.2004 3 екз. та 4 на світло, 31.08.2004 – 1 екз.).

77. *Megaloceroea recticornis* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях.
Придеснянська ділянка: окол. с. **Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (24.07.2004 – 1 екз.); окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (28.08.2004 – 1 екз.).
Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 125-126 та 109 (24.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. **Середина-Буда** – ур. **Мирщина** (12.07.2004 – 1 екз.).
78. *Megalocoleus molliculus* – локально поширений в НППДС, часто прилітає на світло.
Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 3 екз. на світло); окол. с. **Нововасилівка** – субір (24.07.2004 – 1 екз., 25.07.2004 – 2 екз. на світло); окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 26.07.2004 – 10 екз., 27.07.2004 – 3 екз., 28.07.2004 – 16 екз.).
Старогутська ділянка: с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (22.07.2004 – 5 екз. на світло).
79. *Megalonotus chiragra* – одиничні знахідки в Старогутській частині НППДС.
Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 65, 66, 47, 48 (6.05.2004 – 2 екз.), кв. 110, 95, 68, 50 (6.06.2004 – 1 екз.).
80. *Myrmus miriformis* – одиничні знахідки в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 1 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 2 екз.), субір (27.08.2004 – 1 екз.).
Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 35 ур. **Скляна Гута** (31.08.2004 – 1 екз.), ур. **Землянка Ковпака** (21.07.2004 – 1 екз.).
81. *Nabis ferus* – нечисельний, але поширений по всьому НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – меліоративні канали р. **Знобівка** (24.07.2004 – 2 екз. та 3 на світло), субір (12.06.2004 – 1 екз., 24.07.2004 – 2 екз., 25.07.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 2 екз., 10.05.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 2 екз., 7.05.2005 – 1 екз.), ур. **Очкинська Дача** (субір: 9.05.2004 – 3 екз.).
Старогутська ділянка: с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (5.08.2004 – 2 екз., 16.04.2005 – 3 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 7, 18 (6.06.2004 – 1 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (31.08.2004 – 4 екз.), кв. 125-126 (17.04.2005 – 1 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 8 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 1 екз.); окол. с. **Улиця** – ур. **Жиховщина** (25.08.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. **Середина-Буда** – **Мирщина** (22.08.2004 – 1 екз.).
82. *Nabis flavomarginatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 2 екз.); окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 1 екз. на світло).

83. *Nabis limbatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 2 екз.).
84. *Nabis pseudoferus* – знахідки в одному локалітеті в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 2 екз.).
85. *Nabis rugosus* – відмічений в одній локалітеті в Старогутській частині НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 4 екз.).
86. *Neides tipularius* – одиничні знахідки в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Нововасилівка – меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 1 екз.), покинута залізниця (25.07.2004 – 1 екз.), субір (11.06.2004 – 1 екз. на світло, 25.07.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (26.07.2004 – 1 екз. на світло).
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз.), ур. Землянка Ковпака (21.07.2004 – 1 екз.).
87. *Nepa cinerea* – рідкісний, але оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – р. Десна (28.08.2004 – 2 екз.).
88. *Neolygus viridis* – відмічений в одній локалітеті в Старогутській частині НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 110, 95, 68, 50 (6.06.2004 – 2 екз.).
89. *Neottiglossa leporina* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – покинута залізниця (12.06.2004 – 1 екз.).
90. *Neottiglossa pusilla* – відмічений локально в Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача (субір: 9.05.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрік (15.04.2005 – 1 екз.), ур. Мирщина (5.06.2004 – 2 екз., 15.04.2005 – 1 екз.).
91. *Nithecus jacobaeae* – локально по всій території НППДС, місцями звичайний.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 3 екз.).
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 12 екз.); окол. с. Стара Гута – псамофітні луки (5.08.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (22.08.2004 – 1 екз.).
92. *Notonecta glauca* – рідкісний, але оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид є значно поширенішим в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – р. Десна (4.06.2004 – 1 екз.).

93. *Notostira elongata* – нечисельний, відмічений по всій території НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (25.07.2004 – 2 екз. на світло, 27.08.2004 – 3 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз.).
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – просіка кв. 110-111 до 34-35 (23.08.2004 – 1 екз.), кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 7 екз.).
94. *Nysius helveticus* – локально по всій території НППДС, місцями звичайний.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 12 екз.).
Старогутська ділянка: окол. с. Білоусівка – псамофітні луки (27.08.2004 – 1 екз.); Старогутське л-во – кв. 111, 112 (24.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Стара Гута – узлісся субору (5.08.2004 – 1 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 6 екз.).
Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – серед заростей вереску (22.08.2004 – 12 екз.).
95. *Nysius thymi* – нечисельний, відмічений по всій території НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (11.06.2004 – 2 екз. на світло), меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 3 екз., 24.07.2004 – 3 екз.), субір (12.06.2004 – 1 екз., 24.07.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 7 екз.).
Старогутська ділянка: окол. с. Улиця – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 2 екз.).
96. *Oncotylus setulosus* – одиничні знахідки в Придеснянській частині та околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – субір (28.07.2004 – 2 екз. на світло); окол. с. Нововасилівка – субір (23.07.2004 – 3 екз. на світло).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (22.08.2004 – 1 екз.).
97. *Oncotylus viridiflavus* – одиничні знахідки в НППДС, всі виявлені особини прилетіли вночі на світло.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 2 екз. на світло).
Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (23.08.2004 – 1 екз. на світло).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (1.08.2004 – 1 екз. на світло).
98. *Orius niger* – дві знахідки в Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (21.08.2004 – 1 екз. на світло).
99. *Orthocephalus brevis* – одна знахідка в околицях НППДС.
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (21.08.2004 – 1 екз. на світло).

100. *Orthocephalus saltator* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.).

101. *Orthops basalıs* – одиничні знахідки в НППДС та околицях. Всі вивлені клопи прилетіли на світло.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – субір (28.07.2004 – 2 екз. на світло).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (22.08.2004 – 1 екз. на світло).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (1.08.2004 – 1 екз. на світло).

102. *Orthops campestrıs* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (24.07.2004 – 1 екз. на світло).

103. *Orthops kalmii* – одиничні знахідки в НППДС та околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – субір (26.07.2004 – 1 екз. на світло).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (21.08.2004 – 1 екз. на світло).

104. *Orthotylus flavosparsus* – по всій території НППДС, нечисельний. Майже всі виявлені клопи прилетіли на світло.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 2.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Нововасилівка – субір (на світло: 25.07.2004 – 6 екз., 27.08.2004 – 5 екз.), заплавні луки біля р. Десна (12.06.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (22.08.2004 – 1 екз. на світло).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (на світло: 10.07.2004 – 14 екз., 1.08.2004 – 3 екз., 21.08.2004 – 24 екз.).

105. *Pachybrachius fracticollıs* – дві знахідки в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 4, 5, 6 (6.06.2004 – 1 екз.).

106. *Palomena prasina* – нечисельний, зустрічається по всій території НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (27.08.2004 – 4 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (28.08.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача (субір: 6.05.2005 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.), просіка від кв. 110-111 до 19-35 (23.08.2004 – 2 екз., 17.04.2005 – 2 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 2 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Хлібороб – псамофітні луки (5.05.2004 – 1 екз.).

107. *Palomena viridissima* – нечисельний, зустрічається по всій території НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 4 екз.); окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 2 екз.), покинута залізниця (12.06.2004 – 2 екз.), субір (12.06.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (28.08.2004 – 2 екз., 29.08.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача (субір: 8.05.2005 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – просіка від кв. 110-111 до 19-35 (18.07.2004 – 1 екз.), узлісся кв. 110, 109, 126 (20.07.2004 – 1 екз., 22.07.2004 – 1 екз.), кв. 123-126, 104 та їх окол. (7.06.2004 – 1 екз., 25.08.2004 – 2 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз.), кв. 125-126 та заплавні луки біля р. Уличка (7.06.2004 – 1 екз., 24.08.2004 – 5 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Зноб-Трубчевська – заплавні луки біля р. Знобівка (30.08.2004 – 1 екз.); м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 2 екз., 22.08.2004 – 1 екз.).

108. *Paracorixa concinna* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях. Всі відмічені клопи прилетіли на світло. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 2.08.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 22.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрик (на світло: 5.08.2004 – 1 екз.).

109. *Paredrocoris pectoralis* – одна знахідка в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – субір (на світло: 26.07.2004 – 1 екз.).

110. *Pentatoma rufipes* – одиничні знахідки в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. Очкине – субір (на світло: 29.07.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 1 екз., 3.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (22.08.2004 – 1 екз. на світло); Старогутське л-во – кв. 126 та узлісся (19.07.2004 – 1 екз.).

111. *Peribalus strictus* – одиничні знахідки в різних частинах НППДС та в його околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз., 29.08.2004 – 3 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 123 (7.06.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 2 екз.).

112. *Peritrechus geniculatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 4 екз.), меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 1 екз.).

113. *Peritrechus gracilicornis* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (14.06.2004 – 2 екз.), субір (10.05.2004 – 1 екз.).
114. *Phytocoris longipennis* – одиничні знахідки на території та в околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз. на світло).
Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (26.08.2004 – 1 екз. на світло).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрік (10.07.2004 – 1 екз., 5.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 1 екз.).
115. *Phytocoris pini* – нечисельний, в Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (27.08.2004 – 2 екз.); окол. с. Очкине – субір (28.08.2004 – 6 екз.).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрік (1.08.2004 – 1 екз. на світло).
116. *Phytocoris tiliae* – одна знахідка в околицях НППДС.
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрік (5.08.2004 – 1 екз. на світло).
117. *Picromerus bidens* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (5.08.2004 – 1 екз.).
118. *Piezodorus lituratus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – покинута залізна дорога (12.06.2004 – 1 екз., 25.07.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (субір: 6.05.2005 – 1 екз., 8.05.2005 – 1 екз.).
119. *Pilophorus clavatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (10.05.2004 – 1 екз.).
120. *Pilophorus perplexus* – одна одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.
Старогутська ділянка: Старогутське л-во – просіка від кв. 110-111 до 19-35 (18.07.2004 – 2 екз.).
121. *Plagiognathus arbustorum* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. Нововасилівка – субір (на світло: 23.07.2004 – 4 екз., 24.07.2004 – 5 екз.).
122. *Plagiognathus bipunctatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (27.07.2004 – 1 екз. на світло).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (1.08.2004 – 1 екз. на світло).

123. *Plagiognathus chrysanthemi* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці та в околицях НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – субір (2.08.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (27.07.2004 – 2 екз. (1 екз. – на світло)).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (1.08.2004 – 1 екз. на світло).

124. *Plagiognathus fulvipennis* – одна знахідка в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – субір (27.07.2004 – 1 екз. на світло).

125. *Plesiodema pinetella* – одна знахідка в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (на світло: 27.08.2004 – 1 екз. на світло).

126. *Podops inunctus* – одна знахідка в НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 123 (7.06.2004 – 1 екз.).

127. *Polymerus cognatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці та околицях НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (12.06.2004 – 2 екз.), меліоративні канали р. Знобівка (24.07.2004 – 2 екз.), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (на світло: 21.08.2004 – 2 екз.).

128. *Polymerus palustris* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 4 екз.); окол. с. Нововасилівка – покинута залізна дорога (12.06.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (31.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (на світло: 21.08.2004 – 1 екз.).

129. *Polymerus unifasciatus* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (5.08.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 1 екз. на світло); Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 2 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (5.08.2004 – 1 екз.), ур. Мирщина (10.07.2004 – 2 екз., 22.08.2004 – 1 екз.).

130. *Polymerus vulneratus* – по всій території НППДС, нечисельний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 3 екз. на світло); окол. с. Нововасилівка – субір (11.06.2004 – 5 екз. на світло, 23.07.2004 – 1 екз. на світло, 24.07.2004 – 1 екз., 25.07.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (28.07.2004 – 1 екз. на світло).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 10.06.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (22.08.2004 – 3 екз.).

131. *Psallus falleni* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло).

132. *Pygolampis bidentata* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 3 екз., 7.05.2005 – 1 екз., 9.05.2005 – 1 екз.).

133. *Pyrhocoris apterus* – рідкісний в природних біотопах, натомість на півдні Сумщини в містах і селах може бути звичайний і масовий (понад 500 екз./1 га).

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Білоусівка – псамофітні луки (27.08.2004 – 5 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (22.08.2004 – 3 екз., 15.04.2005 1 екз.).

134. *Ranatra linearis* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – р. Десна (28.08.2004 – 1 екз.).

135. *Reduvius personatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці НППДС. Відмічався зазвичай вночі – прилітав на світло і полював на метеликів і різних комах.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 1 екз. на світло); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 28.07.2004 – 1 екз., 30.07.2004 – 1 екз., 31.07.2004 – 1 екз.), ур. Заповідні Баги (28.07.2004 – 1 larum).

136. *Rhodomiris striatellus* – рідкісний, відмічений в Старогутській ділянці та в околицях НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – р. Уличка біля кв. 125, 126 (7.06.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 1 екз.).

137. *Rhacognathus punctatus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (3.08.2004 – 1 екз.).

138. *Rhopalus conspersus* – одна знахідка в Старогутській ділянці НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (22.08.2004 – 1 екз.).

139. *Rhopalus maculatus* – нечисельний, знахідки по всій території НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (27.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 125 (24.08.2004 – 1 екз.), ур. Каланча (25.08.2004 – 1 екз.), кв. 123-126 та їх окол. (25.08.2004 – 2 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 3 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 2 екз.).

140. *Rhopalus parumpunctatus* – зустрічається по всій території НППДС, місцями звичайний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз., 30.08.2004 – 5 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 9 екз.), субір (11.06.2004 – 2 екз. на світло, 27.08.2004 – 6 екз.), меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.), окол. ур. Острів (28.08.2004 – 2 екз.), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 2 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 1 екз., 28.08.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача (субір: 9.05.2004 – 4 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 6 (сфагнове болото: 6.05.2004 – 1 екз.), кв. 7 діл. 27 (6.05.2004 – 1 екз.), кв. 35 ур. Скляна Гута (23.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), просіка кв. 110-111 до 34-35 (5.08.2004 – 2 екз., 23.08.2004 – 5 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), кв. 95-110 (6.05.2004 – 2 екз.), кв. 111, 112 (24.08.2004 – 1 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 13 екз.), кв. 123-126, 104 та їх окол. (25.08.2004 – 1 екз., 26.08.2004 – 1 екз.), кв. 123 (7.06.2004 – 1 екз.), кв. 125 (24.08.2004 – 3 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 8 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), ур. Землянка Ковпака (6.05.2004 – 1 екз.), екологічна стежка (23.08.2004 – 6 екз.), ур. Каланча (25.08.2004 – 3 екз.); **окол. с. Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (5.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 6 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (5.06.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 11 екз.); **м. Середина-Буда** – ур. Мирщина (22.08.2004 – 1 екз.).

141. *Rhopalus subrufus* – одна знахідка в НППДС.

Старогутська ділянка: окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 1 екз.).

142. *Rhynocoris annulatus* – дві знахідки в Старогутській НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 110, 95, 68, 50, 34 (6.06.2004 – 1 екз., 18.07.2004 – 1 екз.).

143. *Rhyarochromus pini* – нечисельний, відмічений в низці місць НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (30.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – субір (24.07.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 35 ур. Скляна Гута (5.08.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 2 екз.).

144. *Rhyarochromus vulgaris* – дві знахідки в Придеснянській ділянці НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Нововасилівка** – субір (12.06.2004 – 1 екз.).

145. *Saldula saltatoria* – одна знахідка в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (24.07.2004 – 1 екз. на світло).

146. *Sciocoris cursitans* – рідкісний, відмічений в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – ур. Очкинська Дача (субір: 9.05.2004 – 1 екз.).
147. *Sciocoris distinctus* – одна знахідка в Придеснянській ділянці НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.).
148. *Scolopostethus affinis* – дві знахідки в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (12.06.2004 – 1 екз.).
Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло ДРЛ 1 КВт: 6.05.2004 – 1 екз.).
149. *Sigara distincta* – одиничні знахідки в Старогутській ділянці та околицях НППДС. Всі відмічені клопи прилетіли на світло. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 19.07.2004 – 1 екз., 4.08.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 1 екз., 25.08.2004 – 1 екз.).
Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрин (на світло: 10.07.2004 – 1 екз.).
150. *Sigara falleni* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – р. Десна (30.07.2004 – 1 екз.), субір (на світло: 26.07.2004 – 1 екз., 29.07.04 – 2 екз., 28.08.2004 – 3 екз.).
Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 30.08.2004 – 1 екз.).
151. *Sigara fossarum* – одиничні знахідки в Старогутській ділянці НППДС. Всі відмічені клопи прилетіли на світло. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 8.06.2004 – 1 екз., 13.07.2004 – 1 екз.).
152. *Sigara lateralis* – дві знахідки в НППДС, прилетіли на світло. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Очкине – субір (на світло: 1.08.2004 – 1 екз.).
Старогутська ділянка: с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 30.08.2004 – 2 екз.).
153. *Sigara limitata* – одиничні знахідки в НППДС. Всі відмічені клопи прилетіли на світло. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.
Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (на світло: 2.08.2004 – 3 екз.); окол. с. Очкине – субір (на світло: 3.08.2004 – 3 екз., 28.08.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 19.07.2004 – 1 екз.).

154. *Sigara nigrolineata* – одна знахідка в НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Старогутська ділянка: с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 22.08.2004 – 1 екз.).

155. *Sigara semistriata* – одиничні знахідки в Старогутській ділянці НППДС. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 30.08.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 125, 126, 104 та їх окол. (26.08.2004 – 1 екз.).

156. *Sigara stagnalis* – одиничні знахідки в НППДС. Всі відмічені клопи прилетіли на світло. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Нововасилівка** – субір (на світло: 23.07.2004 – 1 екз.); окол. с. **Очкине** – субір (на світло: 27.07.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 4.08.2004 – 1 екз.).

157. *Sigara striata* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях. Оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, цей вид може значно частіше зустрічатися в НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Нововасилівка** – субір (на світло: 24.07.2004 – 3 екз.); окол. с. **Очкине** – субір (на світло: 26.07.2004 – 3 екз. (1♀), 27.07.2004 – 1 екз., 1.08.2004 – 1 екз.), р. **Десна** (27.07.2004 – 1♀, 30.07.2004 – 2 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 22.07.2004 – 2 екз., 4.08.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 16 екз., 23.08.2004 – 1 екз., 30.08.2004 – 2 екз.).

158. *Spathocera laticornis* – одна знахідка цього виду в Старогутській частині НППДС.

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – Старогутське л-во: кв. 123 (7.06.2004 – 1 екз.).

159. *Sphragisticus nebulosus* – одна знахідка цього виду в Придеснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Нововасилівка** – меліоративні канали р. **Знобівка** (24.07.2004 – 1 екз.).

160. *Stenodema calcarata* – нечисельний по всій території та в околицях НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Боровичі** – заплавні луки біля р. **Десна** (на світло: 2.08.2004 – 1 екз.), р. **Десна** (3.08.2004 – 1 екз., 30.08.2004 – 1 екз.); окол. с. **Нововасилівка** – субір (на світло: 23.07.2004 – 3 екз., 25.07.2004 – 1 екз.); окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. **Десна** (9.05.2004 – 3 екз., 27.07.2004 – 2 екз., 1.08.2004 – 2 екз., 28.08.2004 – 2 екз., 29.08.2004 – 1 екз., 7.05.2005 – 1 екз.), субір (10.05.2004 – 1 екз., 31.07.2004 – 1 екз. на світло, 3.08.2004 – 2 екз. на світло).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – просіка від кв. 110-111 до 19-35 (5.08.2004 – 1 екз., 6.06.2004 – 1 екз., 17.04.2005 – 1 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 2 екз.), екологічна стежка (23.08.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (22.08.2004 – 1 екз.); м. Середина-Буда – ур. Мирщина (22.08.2004 – 1 екз.).

161. *Stenodema laevigata* – нечисельний, зустрічається по всій території та в околицях НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (2.08.2004 – 4 екз на світло); окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (12.06.2004 – 1 екз., 24.07.2004 – 1 екз.), субір (12.06.2004 – 1 екз. та 2 екз. на світло, 25.07.2004 – 4 екз. на світло), покинута залізна дорога (12.06.2004 – 1 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (1.08.2004 – 1 екз., 29.08.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача (субір: 9.05.2004 – 8 екз., 6.05.2005 – 5 екз.), субір (на світло: 26.07.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. Стара Гута – заплавні луки біля р. Уличка (7.05.2004 – 1 екз., 12.05.2004 – 2 екз., 5.08.2004 – 3 екз., 22.08.2004 – 1 екз. на світло, 16.04.2005 – 1 екз. на світло); **Старогутське л-во** – кв. 110, 95, 36, 19 (6.06.2004 – 1 екз., 17.04.2005 – 1 екз.), кв. 114 (26.08.2004 – 4 екз.), кв. 119, 123, 104, 130 (25.08.2004 – 1 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 1 екз., 31.08.2004 – 1 екз.), кв. 126 та заплавні луки біля р. Уличка (17.07.2004 – 1 екз.), екологічна стежка (23.08.2004 – 2 екз.), ур. Каланча (25.08.2004 – 1 екз.); окол. с. Улиця – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 2 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – заплавні луки біля р. Бобрік (1.08.2004 – 1 екз. на світло), ур. Мирщина (5.06.2004 – 5 екз.).

162. *Stenodema virens* – одиничні знахідки в Старогутській ділянці НППДС.

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – просіка від кв. 110-111 до 19-35 (23.08.2004 – 1 екз.), кв. 110-111 (10.06.2004 – 1 екз.).

163. *Stenotus binotatus* – одиничні знахідки в Придеснянській ділянці та околицях НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. Боровичі – заплавні луки біля р. Десна (12.05.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 1 екз.).

164. *Stictopleurus crassicornis* – одиничні знахідки в НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – субір (27.08.2004 – 2 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (7.05.2005 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: Старогутське л-во – кв. 110, 109, 126 (20.07.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: окол. с. Винторівка – субір (22.08.2004 – 1 екз.); м. Середина-Буда – ур. Мирщина (5.06.2004 – 1 екз., 22.08.2004 – 1 екз.).

165. *Stictopleurus punctatonervosus* – відмічений по всій території НППДС та в його околицях, місцями звичайний.

Придеснянська ділянка: окол. с. Нововасилівка – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 12 екз.), субір (24.07.2004 – 1 екз., 27.08.2004 – 2 екз.); окол. с. Очкине – заплавні луки біля р. Десна (29.08.2004 – 1 екз.), окол. ур. Острів (10.05.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача (субір: 9.05.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (12.05.2004 – 1 екз., 16.04.2005 – 10 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 110, 95, 36, 19 (17.04.2005 – 4 екз.), кв. 110, 111 (10.06.2004 – 1 екз.), кв. 123-126, 104 та їх окол. (25.08.2004 – 1 екз., 26.08.2004 – 2 екз.), кв. 125, 126, 109 (24.08.2004 – 4 екз.), кв. 125 (17.04.2005 – 8 екз.), ур. Землянка Ковпака (6.05.2004 – 1 екз.); **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (25.08.2004 – 3 екз.).

Околиці НППДС: **окол. с. Винторівка** – субір (12.07.2004 – 1 екз., 16.04.2005 – 5 екз.), **окол. с. Стара Гута** – Голубівське л-во (18.04.2005 – 1 екз.); **м. Середина-Буда** – ур. Мирщина (22.08.2004 – 1 екз.).

166. *Strongylocoris leucocephalus* – одиничні знахідки в НППДС.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (14.06.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: **окол. с. Улиця** – ур. Жиховщина (20.07.2004 – 1 екз.).

167. *Stygnocoris rusticus* – одиничні знахідки в НППДС.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (9.05.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (25.08.2004 – 1 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 114 (26.08.2004 – 1 екз.).

168. *Syromastus rhombeus* – дві знахідки в Придеснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – субір (на світло: 11.06.2004 – 1 екз.); **окол. с. Очкине** – ур. Очкинська Дача (субір: 9.05.2004 – 1 екз.).

169. *Thyreocoris scarabaeoides* – одиничні знахідки по всій території НППДС та в його околицях.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – покинута залізна дорога (25.07.2004 – 1 екз.).

Старогутська ділянка: **Старогутське л-во** – кв. 125-126 (17.04.2005 – 1 екз.); кв. 126 та заплавні луки біля р. Уличка (19.07.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: **м. Середина-Буда** – ур. Мирщина (5.06.2004 – 2 екз.).

170. *Tingis pilosa* – одна знахідка в Придеснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – меліоративні канали р. Знобівка (12.06.2004 – 1 екз.).

171. *Trapezonotus arenarius* – дві знахідки в НППДС та в його околицях.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Очкине** – ур. Очкинська Дача (субір: 10.05.2004 – 1 екз.).

Околиці НППДС: **окол. с. Стара Гута** – Голубівське л-во (18.04.2005 – 1 екз.).

172. *Trigonotylus caelestialium* – нечисельний, місцями звичайний вид у НППДС та його околицях.

Придеснянська ділянка: **окол. с. Нововасилівка** – заплавні луки біля р. Десна (27.08.2004 – 3 екз.), субір (на світло: 25.07.2004 – 15 екз., 27.08.2004 – 2 екз.); **окол. с. Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (28.08.2004 – 1 екз.), ур. Очкинська Дача субір (на світло: 26.07.2004 – 7 екз., 28.07.2004 – 3 екз., 1.08.2004 – 4 екз., 3.08.2004 – 3 екз.).

Старогутська ділянка: окол. с. **Стара Гута** – заплавні луки біля р. Уличка (на світло: 4.08.2004 – 10 екз., 22.08.2004 – 1 екз., 23.08.2004 – 5 екз., 30.08.2004 – 5 екз.); **Старогутське л-во** – кв. 125 та узлісся (20.07.2004 – 1 екз.), екологічна стежка (23.08.2004 – 2 екз.).

Околиці НППДС: м. **Середина-Буда** – заплавні луки біля р. Бобрин (на світло: 10.07.2004 – 20 екз., 1.08.2004 – 13 екз., 21.08.2004 – 37 екз.).

173. *Tritomegas bicolor* – одна знахідка в Придеснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (22.05.2009 – 1 екз.).

174. *Zicrona caerulea* – одна знахідка в Придеснянській частині НППДС.

Придеснянська ділянка: окол. с. **Очкине** – заплавні луки біля р. Десна (10.05.2004 – 1 екз.).

Обговорення.

В публікації С.І. Медведєва (1963) матеріал наводиться загальною для Сумської та Харківської областей, тому, на основі нових даних, не можна порівняти зміни видового складу клопів в НППДС за понад 40 років. Можна лише відмітити, що в НППДС та його околицях не знайдені *Aradus cinnatomeus*, *Dictyla humuli*, *Orthotylus viridinervis*, *Piesma maculatum* та ін. (Медведєв, 1963).

Порівнюючи з матеріалами, зібраними В. Пархоменком у інших районах Сумської області (донині ці дані опубліковані лише частково – Пархоменко, 2023; Parkhomenko, 2021), доцільно навести поверховий аналіз поширення клопів у НППДС та Сумщини в цілому.

Серед видів які звичайні в НППДС і по всій Сумській області зазначу *Adelphocoris lineolatus*, *A. seticornis*, *Aelia acuminata*, *Carpocoris fuscispinus*, *C. purpureipennis*, *Coreus marginatus*, *Deraeocoris ruber*, *Dolycoris baccarum*, *Elasmucha grisea*, *Eurydema oleracea*, *Eurygaster maura*, *E. testudinaria*, *Graphosoma italicum*, *Lygus pratensis*, *L. rugulipennis*, *Palomena prasina*, *Rhopalus parumpunctatus*, *Stenodema laevigata*, *Stictopleurus punctatonevrosus* та *Trigonotylus caelestialium*.

Досить звичайні види в НППДС, проте на півдні Сумщини менш чисельні: *Adelphocoris quadripunctatus*, *Elasmostethus interstinctus*, *Kleidocerys resedae*, *Lygus punctatus*, *Nabis ferus*, *Palomena viridissima*, *Rhyarochromus pini* та *Stenodema calcarata*. Натомість, звичайні види на півдні Сумщини, відмічалися в НППДС одинично або нечисельні – *Myrmus miriformis*, *Pyr-rhocolis apterus* та *Rhyarochromus vulgaris*.

Нечисельні види, відмічені в НППДС і в інших районах Полісся й Лісостепу Сумщини: *Adelphocoris reicheli*, *Anthocoris nemorum*, *Apolygus spinolae*, *Arma custos*, *Alydus calcaratus*, *Blepharidopterus angulatus*, *Brachycarenum tigrinus*, *Campylomma verbasci*, *Capsodes gothicus*, *Capsus ater*, *Ceraleptus gracilicornis*, *Coptosoma scutellatum*, *Corizus hyoscyami*, *Dicranocephalus agilis*, *Dryophilocoris flavoquadrimaculatus*, *Eurydema dominulus*, *E. ventralis*, *Eurygaster integriceps*, *Eysarcoris aeneus*, *Gonocerus acuteangulatus*, *Graptopeltus lynceus*, *Halticus apterus*, *Himacerus apterus*, *Ischnodemus sabuleti*, *Leptopterna dolabrata*, *Liocoris tripustulatus*, *Liorhyssus hyalinus*, *Lygocoris pabulinus*, *Megaloceroea recticornis*, *Neides tipularius*, *Neottiglossa leporina*, *N. pusilla*, *Nithecus jacobaeae*, *Notostira elongata*, *Oncotylus setulosus*, *O. viridiflavus*, *Orthops kalmii*, *Orthotylus flavosparsus* (більшість відмічених особин прилетіли на світло), *Peribalus strictus*, *Pentatoma*

rufipes, *Phytocoris longipennis*, *P. tiliae*, *Piezodorus lituratus*, *Podops inunctus*, *Polymerus unifasciatus*, *P. vulneratus*, *Pygolampis bidentata*, *Reduvius personatus*, *Rhabdomiris striatellus*, *Rhopalus maculatus*, *R. subrufus*, *Rhynocoris annulatus*, *Sciocoris cursitans*, *Scolopostethus affinis*, *Spathocera laticornis*, *Sphragisticus nebulosus*, *Stenotus binotatus*, *Syromastus rhombeus*, *Thyreocoris scarabaeoides*, *Tingis pilosa*, *Tritomegas bicolor* та *Zicrona caerulea*.

Нечисельні види, відмічені в Сумській області лише в НППДС: *Adelphocoris ticinensis*, *Agnocoris rubicundus*, *Alloeotomus gothicus*, *Apolygus lucorum*, *Berytinus minor*, *Charagochilus gyllenhalii*, *Cymus glandicolor*, *C. melanocephalus*, *Deraeocoris punctulatus*, *Dicyphus globulifer*, *Drymus sylvaticus*, *Elasmostethus minor*, *Globiceps flavomaculatus*, *Himacerus boops*, *Leptopterna ferrugata*, *Ligyrocoris sylvestris*, *Lyctocoris campestris*, *Megalocoleus molliculus*, *Megalonotus chiragra*, *Nabis flavomarginatus*, *N. limbatus*, *N. pseudoferus*, *N. rugosus*, *Neolygus viridis*, *Nysius helveticus*, *N. thymi*, *Orius niger*, *Orthocephalus brevis*, *O. saltator*, *Orthops basalis*, *O. campestris*, *Pachybrachius fracticollis*, *Paredrocoris pectoralis*, *Peritrechus geniculatus*, *P. gracilicornis*, *Phytocoris pini*, *Picromerus bidens*, *Pilophorus clavatus*, *P. perplexus*, *Plagiognathus arbustorum*, *P. bipunctatus*, *P. chrysanthemii*, *P. fulvipennis*, *Polymerus cognatus*, *P. palustris*, *Psallus falleni*, *Rhacognathus punctatus*, *Rhopalus conspersus*, *Saldula saltatoria*, *Sciocoris cursitans*, *Stenodema virens*, *Stictopleurus crassicornis*, *Strongylocoris leucocephalus*, *Stygnocoris rusticus* та *Trapezonotus arenarius*. Зазначу, що *Eurydema ornata* більш звичайна на півдні України в Степовій зоні.

Серед водних видів клопів варто зазначити, що оскільки водойми досліджувалися вкрай епізодично, не можна точно сказати яка чисельність для виявлених видів (*Callicorixa praeusta*, *Corixa dentipes*, *Gerris* spp., *Ilyocoris cimicoides*, *Limnoporus rufoscutellatus*, *Nepa cinerea*, *Notonecta glauca*, *Paracorixa concinna*, *Ranatra linearis*, *Sigara* spp.). Зокрема, *Nepa cinerea* та *Notonecta glauca* зустрічаються у водоймах впродовж всього року в багатьох місцях, але в НППДС реєструвалися в одиничних випадках. Варто зазначити, що низка видів водних клопів прилетіли лише на світло (*Sigara distincta*, *Sigara fossarum*, *Sigara lateralis*, *Sigara limitata*, *Sigara stagnalis*).

Окрім того, деякі види клопів ведуть прихований спосіб життя (зустрічаються під корою) або живуть в кронах дерев (живляться шишками тощо), тому віднайти їх не завжди виходить, хоча вони можуть бути досить чисельними. Це наприклад такі види як *Aneurus avenius*, *Chlorochroa pinicola* та *Gastrodes grossipes*.

Відсутні види в НППДС. Серед видів клопів, які не відмічені в НППДС, але постійно зустрічаються на півдні Сумської області за дослідженнями В. Пархоменка, варто зазначити наступні види: представники роду *Lygaeus* (*L. equestris* та *L. simulans*) – є досить звичайними на лучних і степових ділянках. Зазначу, що ці види через зміни клімату активно просуваються на північ, й нині можуть вже зустрічатися й у НППДС. З нечисельних на півдні Сумщини клопів, які постійно зустрічаються зазначу наступні види: *Acanthosoma haemorrhoidale*, *Chartoscirta cincta*, *Drymus brunneus*, *Eremocoris podagricus*, *Microporus nigrita* та *Raglius alboacuminatus*. В останні роки розширив ареал *Tritomegas sextmaculatus*, який тепер може зустрічатися й у НППДС. Серед видів, які часто зустрічаються в містах згадаю насамперед *Rhaphigaster nebulosa*, а також в садах – *Stephanitis pyri*. З інвазійних видів зазначу *Oxycarenus lavatae* та *Leptoglossus occidentalis*, які в останні роки інтенсивно поширюють ареал.

Висновки. Наведені 174 види клопів, виявлених у НПП «Деснянсько-Старогутський». Зазначені місця знахідок та порівняно видовий склад і чисельність з іншими районами Сумської області.

Acanthosoma haemorrhoidale
Сумський р-н, окол. с. Могриця
4 червня 2021

Chartoscirta cincta
Красн. р-н, окол. с. Барилівка
3 жовтня 2021

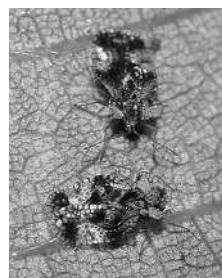
Lygaeus equestris
Сумський р-н, окол. с. Могриця
17 жовтня 2021

Raglius alboacuminatus
Сумський р-н, окол. с. Могриця
1 жовтня 2021

Rhaphigaster nebulosa
м. Тростянець
15 вересня 2018

Stephanitis pyri
Сумщина, окол. с. Могриця
22 травня 2021

*Види клопів, які не відмічені на території НППДС, але зустрічаються на півдні Сумщини
Фото – В. Пархоменко 2018-2021 рр. з південних районів Сумської області.*

Подяки: А.В. Ніколенко та О.В. Василюку за цінні поради, О.І. Шиндеру за важливі зауваження при написанні публікації, В.М. Скоробогатову за надану схему НППДС та Ю.М. Геряку за окремі зауваження.

Список літератури:

1. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І. Рослинний світ проєктованого Деснянсько-Старогутського національного природного парку // Актуальні проблеми створення Деснянсько-Старогутського національного природного парку та шляхи їх вирішення. Київ, 1998. С. 62-69.
2. Заповідники і національні природні парки України. Київ, 1999. 232 с.
3. Медведев С.И. Краткие сведения по энтомофауне болот Северо-Восточной Украины // Ученые записки Харьковского университета. 1963. Т. 140: Тр. биол. ф-та по генетике и зоологии. Т. 36. С. 75-81.
4. Определитель насекомых европейской части СССР. Низшие, равнокрылые, с неполным превращением. Том I. М.-Л., 1964. 935 с.
5. Пархоменко В.В. Фауна та екологія булавовусих лускокрилих (Lepidoptera, Rhopalocera) Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» та його околів (Сумська обл.) // Вісті Харківського ентомологічного товариства. Т.14, вип. 1-2. Харків, 2006. С. 129-136.
6. Пархоменко В.В. Матеріали до створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Запсілля» // Сучасні підходи до оцінки та збереження біорізноманіття; проблеми природно-заповідної справи в Україні. Чернівці: Друк Арт, 2023. С. 81-102.

7. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: Довідник. Київ, 1999. 240 с.
8. Пучков В.Г. Лігеїди. Фауна України. Київ, 1969. Т. 21 (3). 388 с.
9. Aukema B., Rieger C. Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. Volume 3. Cimicomorpha II. 1999. 591 p.
10. Bantock T., Botting J. British bugs: an online identification guide to UK Hemiptera. 2018. <https://www.britishbugs.org.uk/index.html> / accessed on 2023-05-13/.
11. Charlot M.-È., Claerebout S., Clé de détermination photographique des «punaises des bois» ou Pentatomoïdes de Belgique. Vierves-sur-Viroin: Cercle des naturalistes de Belgique, 2016. 112 p.
12. Corisa. Wanzenabbildungen. Biberach: Gerhard Strauß (ed.). CD-ROM. 2012. 2186 espèces.
13. Dolling W.R. The Hemiptera. London: Oxford University Press. 1991. 283 p.
14. Lupoli R., Dusoulie F. Les punaises Pentatomoidea de France. Fontenay-sous-Bois: Éditions Ancyrosoma. 2015. 429 p.
15. Parkhomenko V. Fauna and flora of Sumskyi district in Sumy region of Ukraine. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). 2021. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/tndu8x> accessed via GBIF.org on 2021-12-30.
16. Parkhomenko V., Vasyliuk O., †Grama V. Typical bugs (Heteroptera) of the Desniansko-Starohutskyi National Nature Park and its vicinities (Seredyno-Budskyi district, Sumy region). Version 1.1. Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). 2024. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/4pabk3> accessed via GBIF.org on 2024-08-20.
17. Schuh R.T., Slater J.A. True bugs of the world (Hemiptera: Heteroptera): classification and natural history. Cornell University press. 1995. 337 p.

Редінов К.О.

Регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»,
Національний природний парк «Білобережжя Святослава»,
м. Очаків, Миколаївська обл.
brufinus@gmail.com

ПТАХИ ГРАНІТНО-СТЕПОВОГО ПОБУЖЖЯ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ В.П. СКАРЖИНСЬКОГО

Інтелектуальна спадщина господарника, лісівника, громадського діяча, військового В.П. Скаржинського (1787–1861), уродженця с. Трикрати Вознесенського району Миколаївської області, цікава та різноманітна (Дорошенко, Дорошенко, 2013).

В деяких його працях містяться згадки про птахів, що стосуються початку XIX ст. Ці дані цікаві для орнітологів, краєзнавців як перші згадки про птахів Нижнього Побужжя та Миколаївщини загалом. Розглянемо їх детальніше.

Під час чергового нашестя сарани в 1823–1929 рр. на південь України В.П. Скаржинський активно боровся з нею на землях свого маєтку в Трикратах (Скаржинський, 1853б). Він звернув увагу на те, що сарану активно поїдали рожеві шпаки (*Pastor roseus*), які з'являлись вслід за нею величезними зграями. Саранчу також знищували білі лелеки (*Ciconia ciconia*). У 1826 р. звідкілясь з'явилась величезна зграя лелек та харчувалась цими комахами. Певно, мова йде про зустріч зграї кочуючих молодих птахів (прим. автора). Також він пише, що лелеки інколи приносять в гнізда великих живих змій. Це свідчить про те, що птахи раніше гніздилися в цій місцині. До ворогів сарани він відносив і ворон, які гніздилися на високих деревах і пошкоджували їх. Він навіть просив поради, як боротися з воронами (Скаржинський, 1853а). Ми вважаємо, що воронами він називав граків (*Corvus frugilegus*). Ці птахи, певно, утворювали колонії в його лісонасадженнях і своїм послідом шкодили деревам. Зазначимо, що круки (*Corvus corax*) і сірі ворони (*Corvus cornix*), яких теж інколи називають воронами, гніздяться поодинокими парами, тому про шкоду від них для лісонасаджень говорити не доводиться. Тим паче, що раніше в степовій зоні вони були рідкісними.

Серед масових винищувачів сарани згадується і гострокрилка. Судячи з опису, мова йде про куликів – степових дерихвостів (*Glareola nordmanni*). Саме вони охоче поїдають сарану та слідує за нею зграями (Гладков, 1951). У XIX – на початку XX ст. цей вид у степах півдня України зустрічався великими зграями та подекуди гніздився (Гладков, 1951 та ін.).

Отже, завдяки працям В.П. Скаржинського ми дізналися, що близько 200 років назад у Гранітно-степовому Побужжі гніздилися білі лелеки та граки, а під час інвазії сарани з'являлись масово степові дерихвости та рожеві шпаки.

Зазначимо, що всі ці види, крім степового дерихвоста, присутні в сучасній орнітофауні РЛП «Гранітно-степове Побужжя» та НПП «Бузький Гард» (Домашевський, 2001; Стригунов и др., 2003). Зокрема, близько 50 особин пролетіло 23.05.2021 р. над р. Мертвовод в околицях с. Актове Вознесенського району (Galya Dokshina)¹. Степовий дерихвіст загалом став рідкісним в Україні (Кинда, 2009), а в Миколаївській області має статус залітного виду (наші дані).

1 <https://ebird.org/checklist/S89071917>

Список літератури:

1. Гладков А.Н. Отряд Кулики // Птицы Советского Союза / Под общ. ред. Г.П. Дементьева и Н.А. Гладкова. – М.: Советская наука, 1951. – Т. 3. – С. 4-372.
2. Домашевский С.В. Орнитофауна регионального ландшафтного парка «Гранитно-Степное Побужье» // Заповідна справа в Україні. – 2001. – Т. 7. Вип. 2. – С. 23-29.
3. Дорошенко О.М., Дорошенко Н.М. (упоряд.). Скаржинський Віктор Петрович. – К.: Вид-во ТОВ «Спринт-Сервіс», 2013. – 144 с.
4. Кінда В.В. Степовий дерихвіст // Червона книга України. Тваринний світ / Під ред. І.А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – С. 458.
5. Стригунов В.И., Ветров В.В., Милобог Ю.В. Миграция розового скворца (*Pastor roseus*) в Правобережной степи Украины // Птицы Азово-Черноморского региона (Мат. II съезда и научной конф. АЧОРГ), Николаев, 21-23.02.2003 г.). – Николаев, 2003. – С. 102.
6. Скаржинський В.П. Подяка за повідомлення про засоби боротьби з воронами, що наносять шкоду лісу // Записки ТСГПР. 1853а. № 1. – С. 60.
7. Скаржинський В.П. Сказання про сарану // Записки ТСГПР. 1853б. № 2. – С. 132-146.

Романенко М.М.¹,
Куценко С.В.²,
Шепель О.В.²

1. Управління екології та природних ресурсів
Миколаївської обласної військової адміністрації,
м. Миколаїв, Миколаївська область
romanenko1marina@gmail.com

2. Регіональний ландшафтний парк «Приінгульський»,
Баштанський район, Миколаївська область,
pryingul@gmail.com

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СМАРАГДОВІ ОБ'ЄКТИ НА ТЕРИТОРІЇ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Повномасштабна російська агресія, активні бойові дії завдають непоправної шкоди до-вкіллю, зокрема природоохоронним територіям, що мають важливе значення для збереження біотичного та ландшафтного різноманіття на європейському та міжнародному рівнях. Одними з таких є об'єкти Смарагдової мережі.

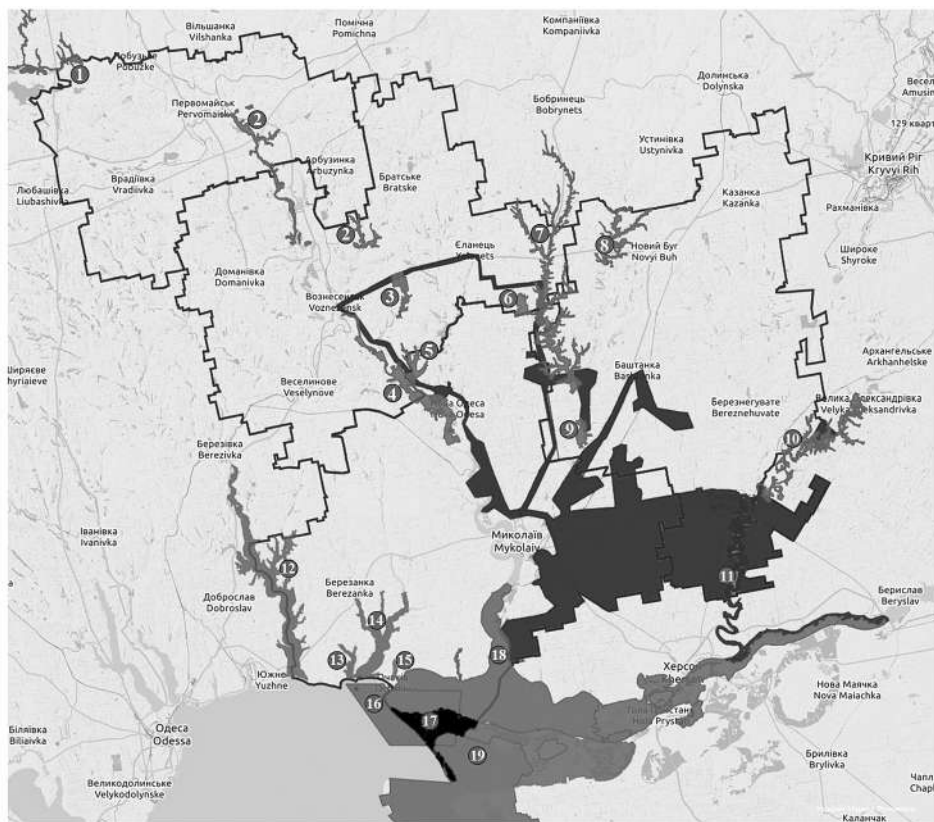
Смарагдова мережа – мережа територій, які становлять особливий інтерес з точки зору охорони європейського біорізноманіття на міжнародному рівні. Вона проектується в держа-вах, які є сторонами Бернської конвенції (зокрема, Україна). В країнах Європейського Союзу, на виконання цієї ж конвенції, створюється мережа «Натура 2000». Обидві мережі територій особ-ливого природоохоронного значення проектується за подібними принципами, але «Натура 2000» використовує юридичні та фінансові інструменти Європейського Союзу. Після підписа-ння та набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом Україна взяла зобов'язання наблизити своє законодавство до законодавства ЄС, зокрема, що стосовно природоохоронних територій.

Наразі в Україні статус смарагдових об'єктів надано 377 територіям, з них 30 % торкну-лась війна чи окупація, серед них об'єкти унікального степового біорегіону [1]. 19 смарагдових об'єктів розташовані у Миколаївській області.

Визначаючи об'єкти Смарагдової мережі країна бере на себе відповідальність щодо їх збе-реження, а інші європейські країни розраховують, що ці території будуть виконувати свою роль у збереженні європейської природи.

Враховуючи, що бойові дії та окупація частково охопили територію Миколаївської області, впливу зазнали та продовжують зазнавати об'єкти Смарагдової мережі (рис. 1).

Загальна площа смарагдових об'єктів на Миколаївщині становить 145,16 тис. га, або 5,9 % від площі області. Нині 3 об'єкти Смарагдової мережі окуповані: UA0000017 – Чорноморський біосфер-ний заповідник (115873 га разом з ділянками в Херсонській області); UA0000097 – Національний природний парк «Білобережжя Святослава» (35242 га); UA0000215 – Кінбурнська коса (46588 га разом з ділянками в Херсонській області). Частково окупований чи заблокований UA0000109 – Дніпровсько-Бузький лиман (71276 га разом з ділянками в Херсонській області).

Умовні позначення:

- адміністративні райони

- території, де велись бойові дії, звільнені з окупації

- тимчасово окуповані території

- об'єкти Смарагдової мережі:

1. UA0000341 - Nyzhniopodilskyi
2. UA0000040 - Bugzkyi Gard National Nature Park
3. UA0000217 - Ratsynska Dacha
4. UA0000181 - Nyzhnie Pobuzhzhia
5. UA0000203 - Myhailivskyyi Steppe
6. UA0000015 - Yelanetskyi Steppe Nature Reserve
7. UA0000037 - Gromoklia river valley
8. UA0000166 - Pryinhulskyyi Regional Landscape Park
9. UA0000216 - Khrystoforivski Plavni

10. UA0000321 - Lower Inhulets river valley
11. UA0000192 - Lower Dniipro
12. UA0000138 - Tyligulskyyi Lyman
13. UA0000206 - Tuzly
14. UA0000207 - Berezanskyi
15. UA0000253 - Ochakivskyyi
16. UA0000097 - Biloberezhzhia Sviatoslava National Nature Park
17. UA0000215 - Kinburnska Kosa
18. UA0000109 - Dniprovsko-Buzkyi Lyman
19. UA0000017 - Black Sea Biosphere Reserve

Рис. 1. Об'єкти Смарагдової мережі у Миколаївській області.

Вздовж 5 об'єктів, таких як: UA0000015 – природний заповідник «Єланецький степ» (1677 га), UA0000203 – Михайлівський степ (1733 га), UA0000216 – Христофорівські плавні (1538 га), UA0000217 – Рацинська дача (2246 га), UA0000181 – Нижнє Побужжя (9706 га) проходили колони російської військової техніки. Можна припустити ризики мінувань, залишки вибухонебезпечних предметів. Наприклад, у Христофорівських плавнях деякий час стояли окупанти.

UA0000192 – Нижнє Дніпро та UA0000321 – Долина нижньої течії річки Інгулець майже з початку повномасштабного вторгнення частково були окуповані, звільнені після деокупації м. Снігурівка та м. Херсон (10–11.11.2022). Наслідками воєнних дій на їх території є забруднення вибухонебезпечними предметами, пошкодження природних екосистем через пожежі, зведення фортифікаційних споруд, ущільнення та забруднення ґрунту на ділянках дислокації військової техніки та в місцях розриву снарядів.

Кінбурнський півострів, на якому розташовані три смарагдові об'єкти: UA0000017, UA0000097, UA0000215 перебуває в окупації та на лінії бойових дій. У період з 24.02.2022 до 26.10.2023 на території півострову в межах його миколаївської частини зафіксовано 323 пожежі та загорання, які загалом вразили 7214 га (59 % від загальної площі) – дані дистанційного моніторингу науковців Національного природного парку «Білобережжя Святослава», зокрема Є. Касьянова. Частина пожеж носить повторний характер, вражаючи одну й ту саму ділянку декілька разів. Активні бойові дії призводять до знищення та пошкодження цінних оселищ, місць існування рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин. Птахи постійно страждають від потужного фактору турбування (вибухи, світлові спалахи, проїзд важкої техніки, перебування військових, суттєвого шумового навантаження та ін.).

До інших факторів впливу належать зведення фортифікаційних споруд, проїзд важкої військової техніки, мінування території, утворення відходів руйнації.

Вагомим фактором впливу на стан смарагдових об'єктів стало затоплення унаслідок підризу Каховської ГЕС. Були підтоплені озерні комплекси, степо-лучні та деревно-чагарникові ділянки Кінбурнського півострова, прилеглі до узбережжя Дніпровсько-Бузького лиману. У гирловій ділянці р. Інгулець зазнав впливу смарагдовий об'єкт UA0000321 – Долина нижньої течії річки Інгулець, а також UA0000192 – Нижнє Дніпро. Спостерігалось затоплення, підтоплення, забруднення вод та ґрунтів, пошкодження природних екосистем.

Смарагдовий об'єкт «Дніпровсько-Бузький лиман», зокрема біля узбережжя Очаківської, Куцурубської територіальних громад, постійно зазнає артилерійських обстрілів.

На сьогодні науковці Національного природного парку «Білобережжя Святослава» з використанням дистанційних методів збирають відомості про пожежі, затоплення, спільно із представниками Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу роблять розрахунки шкоди, завданої унаслідок забруднення атмосферного повітря відповідно до наявних методик.

Оцінити в грошовому еквіваленті завдані шкоди та збитки буде можливим після припинення бойових дій та натурних обстежень територій.

Список літератури:

1. <https://uwecworkgroup.info/uk/emerald-network-in-ukraine>

Сагайдак В.Р.,
асистент кафедри ботаніки, екології
та методики навчання біології.
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
v_sahaidak@gsuite.pnpu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-4623-6399

ЗАКАЗНИК МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «СТУПКИ-ГОЛУБОВСЬКІ-2»: ПРИРОДООХОРОННА ЦІННІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВКЛЮЧЕННЯ ДО СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

The article highlights the results of the analysis of the species composition of higher vascular plants of the local nature reserve 'Stupky-Golubovski-2' listed in the Red Book of Ukraine. The territory of the reserve is rich in calciferous communities of rare plant species, and therefore is a promising candidate for inclusion in the Emerald Network of Donetsk region. Within the boundaries of this territory, 15 species of endangered steppe and calciferous plants were identified. They belong to 13 genera, 11 families, 2 classes and 1 division. Among the plant families, Poaceae dominates (3 species or 20%). The second place by the number of species is occupied by Fabaceae and Brassicaceae (2 species or 26.6% each). The remaining 8 families (Boraginaceae, Asparagaceae, Liliaceae, Caryophyllaceae, Plantaginaceae, Paeoniaceae, Lamiaceae, Iridaceae) are represented by one species (53.4%). Among the identified genera, only Stipa L. has as many as 3 species, which is 20% of the total number of species. Other 11 genera have 1 species each (80%).

Key words: Stupky Golubovski-2, Red Book of Ukraine, Emerald Network, rare species, nature conservation

Вступ. Збереження флористичного різноманіття і рослинного покриву – запорука стабільного існування як природних, так і штучних екосистем [6]. Значним досягненням у сфері збереження біорізноманіття є надання охоронного статусу цінним природним територіям. Відповідно до законодавства України, такі території отримують статус природоохоронних об'єктів, є національним надбанням та підлягають особливому контролю. Як результат, вони захищені від будь-яких зовнішніх втручань, спрямованих на знищення або порушення їхнього природного балансу.

Аналіз даних Державного кадастру природно-заповідного фонду України показав чітку динаміку в напрямку збільшення кількості природних об'єктів зі статусом «охоронний». Станом на 1 січня 2024 року в Україні нараховується 9002 території природно-заповідного фонду загальною площею 4,569 млн га (фактична площа 4,185 млн га), а також морський заказник «Філофорне поле Зернова» площею 402,5 тис. га. Відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі держави («показник заповідності») становить 6,93% [7].

В умовах сьогодення біоценози України зазнають значного негативного впливу низки факторів, серед яких особливої шкоди завдають воєнні дії. Вони призводять до руйнації природних ландшафтів, забруднення ґрунтів і вод, деградації екосистем, втрати біорізноманіття. Загалом впливу воєнних дій зазнали 17 із 55 українських національних природних парків, 10 із 19 природних заповідників та 3 із 5 біосферних заповідників. Більшість з цих установ перебу-

вають на окупованих територіях [15]. Найбільш ефективний та, водночас, економічно вигідний спосіб забезпечити наше майбутнє із функціональними та процвітаючими екосистемами – створення нових та розширення існуючих природоохоронних територій.

Як зазначалось раніше, в Україні захист видів дикої флори та фауни забезпечується через функціонування природно-заповідного фонду, що є частиною національної екологічної мережі. Проте на міжнародному рівні існує більш гнучка та ефективна система збереження біорізноманіття – мережа Емеральд (Смарагдова мережа). Її запровадження пов'язане з виконанням вимог Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) від 1979 року. Восени 2016 року на засіданні Постійного комітету Бернської конвенції було затверджено перелік об'єктів Смарагдової мережі від України, який налічує 271 природоохоронну територію загальною площею 6,2 млн га та з відсотком покриття – 10 % [12].

У цій статті особлива увага надається природоохоронним об'єктам Донецької області, а отже, проаналізувавши літературні джерела, нами з'ясовано, що до Смарагдової мережі було прийнято 10 територій, розміщених у межах названого регіону [12]. Серед них: український степовий природний заповідник, національний природний парк «Святі Гори», регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж», регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик», національний природний парк «Меотида», ботанічний заказник місцевого значення «Пристенське», заповідне урочище «Никанорівський ліс», заказника загальнодержавного значення «Урочище Грабове», лісовий заказник загальнодержавного значення «Великоанадольський», об'єднана територія заказників «Крейдяна рослинність біля с. Свято Покровське» та «Ділянка Різниківська». Перераховані території становлять 3,2% від площі Донецької області.

На теперішній час триває розробка описів додаткових територій для включення до Смарагдової мережі. На нашу думку, одним із перспективних кандидатів є заказник місцевого значення «Ступки-Голубовські-2».

Матеріали і методи дослідження. Основою для написання статті слугували польові (маршрутно-експедиційний, флористичний) методи дослідження, що проводились в межах заказника місцевого значення «Ступки-Голубовські», та теоретичні (аналіз і синтез інформаційних джерел). Ідентифікація видів здійснювалась за «Визначником вищих рослин України» [5]. Латинські назви видів зазначені за «Чеклістом судинних рослин флори України» [1]. Порядок родин судинних рослин прийнято за системою А.Л. Тахтаджяна [2].

Результати та їх обговорення. Площа ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Ступки-Голубовські» становить понад 31,33 га. Рішення про присвоєння статусу пам'ятки природи ухвалили на 29 сесії Донецької обласної ради 1 липня 2010 року, за клопотанням Красненської сільської ради Бахмутського району (нині Іванівська сільської ради Бахмутського району) за науковим обґрунтуванням співробітників Донецького ботанічного саду НАН України. Природоохоронний статус було присвоєно для збереження і відтворення у природному стані природних комплексів та окремих компонентів різнотравно-ковиливих і петрофітних степів. Ендемічні види, що зростають тут, виявлені на південних кордонах їхнього поширення. Велика кількість видів занесена до Червоної книги України [9].

Задля розширення охоронної території району, у 2018 році було створено заказник місцевого значення «Ступки-Голубовські-2», площа – 385,5 га. На його території представлені чисельні популяції багатьох видів судинних рослин, у тому числі рідкісних. Заказник розташо-

вуеться в межах степової зони України. У флористичному складі домінують кальцефітні угруповання, що простягнулись у напрямку із заходу на схід [11].

Оскільки ми розглядаємо заказник місцевого значення «Ступки-Голубовські-2» як перспективного кандидата для включення до мережі Емеральд, то особлива увага під час дослідження території приділялась саме аналізу видового складу вищих судинних рослин, що перебувають під загрозою зникнення.

Огляд інформаційних джерел показав, що детальний аналіз флористичного складу рослинності проводився у 1990 році науковцями Донецького ботанічного саду. У результаті було видано методичний посібник з організації охорони рослин Донецької області [3]. У посібнику було зазначено про наявність 37-ми видів рослин, занесених до Червоної книги України. Авторами рекомендовано виявляти місця, де зустрічаються ці рослини, та спостерігати за динамікою популяції.

Під час польових експедиційних досліджень флори заказника місцевого значення «Ступки-Голубовські-2» нами було виявлено 15 видів степових та кальцефітних рослин, занесених до затверджених переліків Червоної книги України, які належать до 13 родів, 11 родин, 2 класів та 1 відділу (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісний розподіл таксонів рослин Червоної книги України
заказника місцевого значення «Ступки-Голубовські-2»

Відділ, клас	Кількість					
	родин		родів		видів	
	абс., шт	відн., %	абс., шт	відн., %	абс., шт	відн., %
<i>Magnoliophyta, Liliopsida</i>	4	36,3	4	30,8	6	40
<i>Magnoliophyta, Magnoliopsida</i>	7	63,7	9	69,2	9	60
Разом:	11	100	13	100	15	100

Розподіл червонокнижних видів рослин за їхньою систематичною приналежністю свідчить про те, що на дослідженій території поширені представники одного відділу – *Magnoliophyta* (15 видів або 100%). У його межах виявлено два класи – *Liliopsida* (6 видів або 40%) і *Magnoliopsida* (9 видів або 60%).

Аналіз отриманих результатів дослідження показав, що серед родин рослин, занесених до Червоної книги України, домінує *Poaceae* (3 види або 20%). Друге місце за кількістю видів займають родини *Fabaceae*, *Brassicaceae* (по 2 види або 26,6%). Решта 8 родин (*Boraginaceae*, *Asparagaceae*, *Liliaceae*, *Caryophyllaceae*, *Plantaginaceae*, *Paeoniaceae*, *Lamiaceae*, *Iridaceae*) представлені одним видом (53,4%).

Серед виявлених родів лише *Stipa* L. має аж 3 види, що від загальної кількості видів становить 20%. Інші 11 родів мають по 1 виду (80%).

Нижче подаємо анотований список виявлених на території дослідження видів рослин Червоної книги України із зазначенням природоохоронного статусу виду, з науковим значенням та причинами зміни чисельності.

Конспект рослин заказника місцевого значення «Ступки-Голубовські-2», занесених до затверджених переліків Червоної книги України

Alyssum gymnapodum P. Smirn. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: ендемік. Причини зміни чисельності: порушення природних екотопів внаслідок господарського освоєння територій, видобування крейди, випасання худоби [13].

Diplotaxis cretacea Kotov. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: стенотопний ендемічний вид. Причини зміни чисельності: господарське освоєння території: видобування крейди, випасання худоби, заліснення схилів [13].

Onosma tanaitica Klokov. Природоохоронний статус виду: зникаючий. Наукове значення: ендемічний вид з диз'юнктивним ареалом. Причини зміни чисельності: стенотопність та низька конкурентна спроможність особин на ранніх етапах онтогенетичного розвитку, послаблене поновлення популяцій, високий рівень антропогенного навантаження (надмірний випас, пали та рекреаційні навантаження) [13].

Caragana scythica (Kom.) Pojark. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: південнопричорноморський ендемік. Причини зміни чисельності: вузька еколого-ценотична амплітуда, слабка конкурентна здатність, пошкодження насіння комахами. Висока чутливість до антропогенних впливів: розорювання, забудови та гірничих розробок, надмірних пасовищних навантажень. Заростання чагарниковостепових угруповань під впливом абсолютно заповідного режиму в заповідниках, степових пожеж [13].

Hedysarum cretaceum Fisch. Природоохоронний статус виду: зникаючий. Наукове значення: палеоендемік. Причини зміни чисельності: порушення природних екотопів внаслідок господарського освоєння територій, випасання худоби, терасування схилів [13].

Stipa tirsia Steven. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: європейсько-західносибірсько-середньоазійський вид. Причини зміни чисельності: надмірне випасання худоби, розорювання земель [14].

Stipa capillata L. Природоохоронний статус виду: неоцінений. Наукове значення: центрально-євразійський степовий вид. Причини зміни чисельності: розорювання степових ділянок, забудова, терасування та заліснення степових схилів, надмірний випас худоби [14].

Stipa lessingiana Trin. et Rupr. Природоохоронний статус виду: неоцінений. Наукове значення: центральноєвразійський вид. Один з найхарактерніших компонентів (еdifікатор) типчаково-ковилових та полиновотипчакових степів України. Причини зміни чисельності: розорювання земель, терасування та заліснення схилів, надмірні пасовищні навантаження [13].

Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. Природоохоронний статус виду: неоцінений. Наукове значення: диз'юнктивноареальний вид. Причини зміни чисельності: пряме знищення місцезростань виду при проведенні земляних, сільськогосподарських та меліоративних робіт, освоєння та трансформація територій, рекреаційне навантаження, випас, зривання на букети [13].

Tulipa quercetorum Klokov et Zoz. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: ендемічний вид, представник складного видового комплексу *T. biebersteiniana* s.l. Причини зміни чисельності: порушення природних екотопів внаслідок господарського освоєння територій, зведення лісів, випасання худоби, витоптування у місцях рекреації, збирання на букети [14].

Silene cretacea Fisch. ex Spreng. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: локальний ендемік. Причини зміни чисельності: освоєння територій, терасування, заліснення схилів, видобування крейди, випасання, вузькі екологічна та ценологічна амплітуди, слабка конкурентна здатність виду [14].

Linaria cretacea Fisch. ex Spreng. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: ендемік. Причини зміни чисельності: природно-історична рідкісність, порушення екологічних умов внаслідок господарського освоєння територій, видобування крейди, випасання худоби [14].

Paeonia tenuifolia L. Природоохоронний статус виду: вразливий. Наукове значення: понтійсько-кавказький вид. Причини зміни чисельності: розорювання і забудова степових решток, ненормований випас, викопування кореневих, збирання букетів, заготівля лікарської сировини [14].

Scutellaria cretica Juz. Природоохоронний статус виду: неоцінений. Наукове значення: східнопонтійський (східнопричорноморський) ендемічний вид, споріднений з *S. supina*. Причини зміни чисельності: рекреаційні навантаження, інтенсивне випасання худоби, заростання крейдяних відслонень, видобування крейди [14].

Crocus reticulatus Steven ex Adams. Природоохоронний статус виду: неоцінений. Наукове значення: субсередземноморсько-малоазійський вид. Причини зміни чисельності: розорювання земель, надмірне випасання, рекреаційне навантаження, зривання на букети, весняне випалювання степів, вирубування лісів [14].

Висновки. Отже, за результатами досліджень нами було встановлено, що заказник місцевого значення «Ступки-Голубовські-2» – цінний природний об'єкт, що є перспективним кандидатом для включення до Смарагдової мережі Донецької області. Він є еталонним степовим та кальцефітним угрупованням. У складі рослинного покриву значну частину площі займають види, занесені до Червоної книги України. Загалом було нараховано 15 видів рідкісних рослин, які належать до 13 родів, 11 родин, 2 класів та 1 відділу. Домінуюча родина – Роacea, а саме рід – *Stipa* L.. Він налічує 3 види: *Stipa tirsia* Steven, *Stipa capillata* L., *Stipa lessingiana* Trin. et Rupr. Друге місце за кількістю видів займають родини *Fabaceae*, *Brassicaceae* (по 2 види або 26,6%). Решта 8 родин (*Boraginaceae*, *Asparagaceae*, *Liliaceae*, *Caryophyllaceae*, *Plantaginaceae*, *Paeoniaceae*, *Lamiaceae*, *Iridaceae*) представлені 1 видом (53,4%).

Список літератури:

1. Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist. Kyiv : M. G. Kholodny Institute of Botany, 1999.
2. Takhtajan A. L. Diversity and classification of flowering plants. New York: Columbia University Press, 1997. 663 p.
3. Бурда Р. Организация охраны растений Донецкой области, занесенных в Красную книгу Украинской ССР. Метод. рекоменд. Донецк: Донецкий ботанический сад. – 1990. – С. 52.
4. Василюк, О., Спінова, Ю., Садогурська, С., Бронскова, О., Казарінова, Г., Бронсков, О., ... & Залевський, В. Смарагдова мережа Донецької області. – 2018.
5. Визначник вищих рослин України / уклад. Д. М. Доброчаєва. Київ : Наукова думка, 1987.
6. Гапон С. Природно-заповідні об'єкти як осередки збереження біорізноманіття в умовах Лісостепу України // Біологія та екологія. – 2017. – Т. 3, № 1-2. – С. 14–19.

7. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. URL:https://data.gov.ua/dataset/mepg_05
8. Золкіна І., Бак В. Рослини Червоної книги України в природному угрупованні заказника місцевого значення «Ступки Голубувські» Бахмутського району Донецької області // Шлях у науку: перші кроки : матеріали II Всеукраїнської конференції. (06 квітня 2023 р., м. Тернопіль). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 52-54.
9. Історична довідка – Іванівська сільська рада. URL: <https://ivanivske.rada.arhiv.org.ua/istorichna-dovidka-22-05-31-04-04-2019/>
10. Розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації № 5115-18 від 18.01.2018 «Про оголошення ботанічного заказника місцевого значення «Ступки-Голубувські 2» на території Бахмутського району».
11. Спинова, Ю., Василюк, А. Новые степные заказники в Донецкой области. 2019.
12. Статівка О. Актуальні виклики заповідної справи: до питання про перспективи створення об'єктів Смарагдової мережі в Україні // Розвиток аграрного, земельного та екологічного права на зламі тисячоліть: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18–19 травня 2018 р.). – 2018 – С. 407-412.
13. Червона книга України. URL: <https://redbook-ua.org/>
14. Червона книга України. Рослинний світ. URL: <https://redbook-flora.land.kiev.ua/>
15. Як війна впливає на природу України та чому збереження й відновлення природних екосистем є важливим у повоєнному відновленні. URL: <https://ecoaction.org.ua/iak-vijna-vplyvaie-na-pryrodu.html>

Скоробогатов В.М.¹,
Василюк О.В.^{1,2},

1. Українська природоохоронна група
2. Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України
viktorskorbogotov1979@gmail.com

ЗНАХІДКИ РІДКІСНИХ ВИДІВ ФЛОРИ В МЕЖАХ ЛІСНИЦТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Охорона рідкісних видів рослинного та тваринного світу, а також біотопів, характерних для степового природного комплексу, – є обов'язковою умовою при плануванні лісорозведення. Згідно з ч. 2 п. 6 ст. 19 Лісового Кодексу України визначено, що постійні лісокористувачі зобов'язані забезпечувати охорону типових та унікальних природних комплексів і об'єктів, рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, рослинних угруповань, сприяти формуванню екологічної мережі відповідно до природоохоронного законодавства. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів» від 20.06.2022 року № 2321-IX внесені зміни до ст. 82 Лісового кодексу України, згідно з якими забороняється лісорозведення на степових ділянках. Ця заборона є важливою саме для областей, які розташовані в степовій зоні України, оскільки протягом багатьох десятиліть саме степові ділянки на півдні та сході України є основою для «збільшення» лісистості.

З метою запобігання таким випадкам, в областях у 2022 році були створені відповідні робочі групи для обстеження степових ділянок, до складу яких мали бути залучені професійні біологи та незалежні представники громадськості.

Розпорядженням голови Миколаївської обласної державної адміністрації від 20.12.2023 року № 556-р було внесено зміни до складу робочої групи з питання проведення аналізу фонду лісорозведення Миколаївської області. До оновленої робочої групи входять Єфіменко О. В. (голова робочої групи, начальник управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОДА), Мац Д. А. (заступник начальника управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОДА), Артамонов В. А. (в. о. директора національного природного парку «Бузький Гард»), Валковський В. І. (провідний інженер лісового господарства Південного лісового офісу ДП «Ліси України»), Дьяченко О. В. (в. о. директора регіонального ландшафтного парку «Тигігульський»), Заворотня І. К. (заступник начальника управління-начальник управління надання адміністративних послуг Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області), Куценко С. В. (в. о. регіонального ландшафтного парку «Приінгульський»), Молдованов (в. о. директора Регіонального ландшафтного парку «Гранітно-Степове Побужжя»), Пісцун О. В. (директор департаменту агропромислового розвитку Миколаївської ОДА), Сатановська Л. М. (начальник відділу лісового господарства та відтворення лісів Південного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства) та Скоробогатов В. М. (експерт громадської організації «Українська природоохоронна група»).

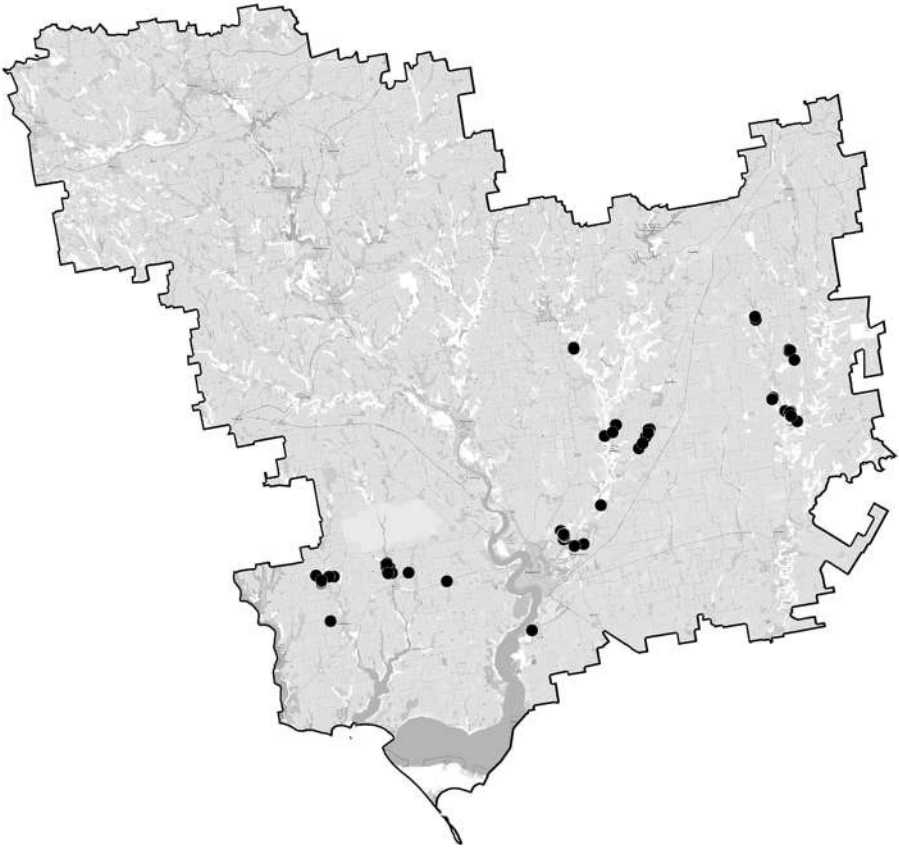

Фото. Точки зафіксованих місцезростань рідкісних видів у межах лісництв Миколаївської області

20–24 березня 2024 року за участі деяких представників робочої групи з питання проведення аналізу фонду лісорозведення Миколаївської області було здійснено обстеження ділянок, які були заплановані для лісорозведення навесні 2024 року. За результатом цих та попередніх обстежень було проаналізовано 246 земельних ділянок загальною площею 2405,2 га в межах Миколаївського, Березанського, Новоодеського, Христофорівського, Привільненського, Березнегуватського, Маліївського, Мурахівського та Володимирівського лісництв у межах земель Південного лісового офісу ДП «Ліси України».

В процесі аналізу та обстежень визначено, що 195 земельних ділянок загальною площею 1800,7 га можуть використовуватися для лісорозведення. На 12 земельних ділянках площею 253,8 га мозаїчно розташовані степові ділянки. 34 ділянки площею 299,4 га є степовими з наявністю видів, які підлягають особливій охороні та занесені до Червоної книги України, регіонального Червоного списку Миколаївської області. Також 61 га земель у межах деяких лісництв потребують детальних обстежень у травні. (Додаток)

У процесі обстежень земельних ділянок нами вносились до додатка iNaturalist детальна інформація про зустрічі видів, які занесені до Червоної книги України та регіонального Червоного списку Миколаївської області. Загалом до iNaturalist було внесено відомості про 459 (Додаток) знахідок рідкісних 18 видів флори. Серед них 14 видів занесено до Червоної книги України, а саме горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), горицвіт волзький (*Adonis wolgensis* Steven ex DC.), ковила волосиста (*Stipa capillata* L.), шафран сітчастий (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams), дрік скіфський (*Genista scythica* Pасз.), волошка первинноперлинка (*Centaurea protomargaritacea* Klokov), зіновать гранітна (*Chamaecytisus graniticus* (Rehmann) Rothm), брандушка різнобарвна (*Bulbocodium versicolor* (Ker Gawl.) Spreng.), астрагал одеський (*Astragalus odessanus* Besser), тюльпан південнобузький (*Tulipa hypanica* Klokov et Zoz), шоломниця весняна (*Scutellaria verna* Besser), півники понтичні (*Iris pontica* Zapal.), оставник одеський (*Gymnospermium odessanum* (DC.) Takht.), сон лучний (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. s.l.). 4 види, які були відмічені на ділянках, занесені до регіонального Червоного списку Миколаївської області, а саме півники карликові (*Iris pumila* L.), півники солелюбні (*Iris halophila* Pall.), ефедра двоколоскова (*Ephedra distachya* L.), мигдаль степовий (*Prunus tenella* Batsch).

Додатки:

- Додаток 1. Інформація про зафіксовані місцезростання рідкісних видів рослин у межах лісництв Миколаївської області під час обстежень 20-24 березня 2024 року
- Додаток 2. Відомість обстежених ділянок щодо віднесення їх до степових та наявності на них видів рослин, занесених до Червоної книги України
- Додаток 3. Протокол засідання робочої групи з питання проведення аналізу фонду лісо-розведення Миколаївської області від 5.04.2024 року

Інформація про зафіксовані місцезростання рідкісних видів рослин

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
	Миколаївське лісництво (20.03.2024)				
1	<i>Iris pumila</i>	45	21	47.0491606506	32.0955222845
2	<i>Adonis vernalis</i>	45	8	47.0602323416	32.0910466835
3	<i>Adonis vernalis</i>	45	8	47.0602273168	32.091047354
4	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0607245411	32.0923334733
5	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0610616551	32.0927398279
6	<i>Iris pumila</i>	45	6	47.0608163569	32.0914513618
7	<i>Stipa capillata</i>	45	6	47.0349535	32.129519
8	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0600055401	32.0924390852
9	<i>Gypsophila collina</i>	45	6	47.0395244997	32.1591713997
10	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0604221416	32.0933238789
11	<i>Adonis wolgensis</i>	45	8	47.0599212601	32.0920119435
12	<i>Crocus reticulatus</i>	45	8	47.0349534493	32.1295189485
13	<i>Genista scythica</i>	45	6	47.0605530141	32.0932869986
14	<i>Centaurea protomargaritacea</i>	17	19	46.8454751574	31.9944737479
15	<i>Adonis vernalis</i>	45	21	47.0495873884	32.0954857394
16	<i>Adonis vernalis</i>	45	21	47.0494030326	32.096799016
17	<i>Adonis vernalis</i>	45	16	47.049422679	32.0935552195
18	<i>Stipa capillata</i>	12	24	47.1265457835	32.2141523659
19	<i>Crocus reticulatus</i>	45	6	47.0606277003	32.0922888815
20	<i>Crocus reticulatus</i>	45	1	47.068322108	32.0840028673
21	<i>Crocus reticulatus</i>	45	1	47.0681907978	32.0840102434
22	<i>Crocus reticulatus</i>	45	1	47.0681679612	32.0840360597
23	<i>Crocus reticulatus</i>	45	1	47.0682010743	32.0839673281
24	<i>Crocus reticulatus</i>	45	1	47.0681535742	32.0839314535
25	<i>Iris halophila</i>	45	6	47.0606185644	32.093856968
26	<i>Crocus reticulatus</i>	45	6	47.0606409474	32.0922365785
27	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0567411353	32.095980607
28	<i>Crocus reticulatus</i>	45	6	47.0597529281	32.090479061
29	<i>Adonis vernalis</i>	45	6	47.0602273168	32.091047354
30	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0607245411	32.0923334733
31	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0610616551	32.0927398279
32	<i>Iris pumila</i>	45	6	47.0608163569	32.0914513618
33	<i>Adonis wolgensis</i>	45	4	47.0613852917	32.0938137174
34	<i>Adonis wolgensis</i>	45	4	47.0615154767	32.0941278711
35	<i>Adonis wolgensis</i>	45	4	47.0615154767	32.0941278711
36	<i>Adonis wolgensis</i>	45	8	47.0596282205	32.0921504125
37	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0602604348	32.0929041132

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
38	<i>Crocus reticulatus</i>	45	4	47.0613108349	32.0944480598
39	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0607896344	32.0917896554
40	<i>Crocus reticulatus</i>	45	4	47.0612197051	32.0941982791
41	<i>Crocus reticulatus</i>	45	4	47.0613201991	32.0942475647
42	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	45	6	47.0606980469	32.0933416486
43	<i>Genista scythica</i>	45	6	47.0605564401	32.093286328
44	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0558969074	32.0965961739
45	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0558525943	32.0965187252
46	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0560853523	32.096613273
47	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0561451977	32.0966310427
48	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0563272461	32.0964023843
49	<i>Adonis wolgensis</i>	45	11	47.0571193889	32.0967168733
50	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0562530106	32.0965022966
51	<i>Adonis vernalis</i>	45	10	47.0562530106	32.0965022966
52	<i>Adonis wolgensis</i>	45	11	47.056356255	32.0967725292
53	<i>Adonis wolgensis</i>	45	11	47.055986219	32.0970541611
54	<i>Adonis wolgensis</i>	45	11	47.0562664872	32.0967718586
55	<i>Adonis wolgensis</i>	45	11	47.0563864059	32.0967148617
56	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0564124454	32.0967403427
57	<i>Iris pumila</i>	45	10	47.0564393985	32.0966079086
58	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.056354656	32.0966206491
59	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0563546997	32.0966206
60	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0560769009	32.0964144543
61	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0560769009	32.0964144543
62	<i>Stipa capillata</i>	45	10	47.0566680425	32.096128799
63	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.05694214	32.0968838409
64	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0571390325	32.0960282162
65	<i>Ephedra distachya</i>	45	10	47.0571513668	32.0959447324
66	<i>Iris pumila</i>	45	10	47.0569295772	32.0960211754
67	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0574594951	32.0955363661
68	<i>Adonis wolgensis</i>	45	10	47.0574594951	32.0955363661
69	<i>Stipa capillata</i>	45	10	47.057441679	32.0955856517
70	<i>Crocus reticulatus</i>	45	6	47.0599201181	32.0935572311
71	<i>Crocus reticulatus</i>	45	6	47.0601567412	32.0936336741
72	<i>Adonis wolgensis</i>	45	6	47.0602928676	32.0927723497
73	<i>Genista scythica</i>	45	6	47.0604194008	32.0929104835
74	<i>Genista scythica</i>	45	6	47.0604429259	32.0931129903
	Христофорівське лісництво (21.03.2024)				
75	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2545793307	32.3366163298
76	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.254675591	32.3372667655

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
77	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2548358	32.3371084997
78	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2550712	32.3371618997
79	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2551722997	32.337161
80	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2551954997	32.3371082997
81	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2550717	32.3371416997
82	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2550375	32.3373154
83	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2550043	32.3371635
84	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2549087	32.3371658
85	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2549087	32.3371658
86	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2549659	32.3374329997
87	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2549082997	32.3371066997
88	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2546341997	32.3369349997
89	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2547862997	32.337035
90	<i>Crocus reticulatus</i>	26	7	47.2544455	32.3363239997
91	<i>Crocus reticulatus</i>	26	7	47.2544669997	32.3362651997
92	<i>Crocus reticulatus</i>	26	7	47.2544974997	32.3362077
93	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2544646997	32.3362009
94	<i>Crocus reticulatus</i>	26	7	47.2544821997	32.3362896
95	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2544404	32.3364301
96	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2543183	32.3364827997
97	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2543183	32.3364827997
98	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2544126	32.3362714
99	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2540464	32.3356992
100	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2543076997	32.3362620997
101	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2543767	32.3361893
102	<i>Crocus reticulatus</i>	26	7	47.2541713	32.3363385997
103	<i>Bulbocodium versicolor</i>	26	7	47.2542577997	32.3362793
104	<i>Adonis wolgensis</i>	26	7	47.2542171997	32.3364092997
105	<i>Adonis wolgensis</i>	26	7	47.2542171997	32.3364092997
106	<i>Adonis wolgensis</i>	26	7	47.2542747	32.3360103997
107	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2541443	32.3361777
108	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2541855997	32.3361025997
109	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2541974	32.3360552997
110	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2540637997	32.3365074
111	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2541136997	32.3363854997
112	<i>Adonis vernalis</i>	26	7	47.2541171	32.3363659997
113	<i>Crocus reticulatus</i>	11	16	47.3057892127	32.2615372762
114	<i>Crocus reticulatus</i>	11	17	47.3066686	32.2599494
115	<i>Crocus reticulatus</i>	11	17	47.3064421997	32.2600353997
116	<i>Crocus reticulatus</i>	11	14	47.3070812034	32.2604496405

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
117	<i>Crocus reticulatus</i>	11	14	47.3067426926	32.2594545409
118	<i>Stipa capillata</i>	11	16	47.3061202272	32.2612754256
119	<i>Stipa capillata</i>	12	17	47.2894847997	32.2502106997
120	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
121	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2932641	32.3670637997
122	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
123	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2930454997	32.3671671
124	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2932641	32.3670637997
125	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2868337	32.3651764
126	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2930454997	32.3671671
127	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2868337	32.3651764
128	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2976778	32.3717956997
129	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2930603	32.3672044997
130	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2930151997	32.3673008997
131	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.29303	32.3673094997
132	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2930648997	32.3673654997
133	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2930367	32.3672533
134	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2929754997	32.3673768997
135	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2929547997	32.3672412
136	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
137	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
138	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2928053997	32.3673143997
139	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2928532997	32.3675476
140	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2927724997	32.3674761997
141	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2928238	32.3675205997
142	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2928532997	32.3675476
143	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2923852997	32.3676766
144	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
145	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2925766997	32.3672881
146	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
147	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2926867997	32.3673506
148	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
149	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
150	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2924959997	32.3670578997
151	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2927156	32.3674725997
152	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
153	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
154	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2926943	32.3675289997
155	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2926943	32.3675289997
156	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2927947	32.3677539997

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
157	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2934770997	32.3673785
158	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2933322	32.3674612
159	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2935042	32.3673441997
160	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2935042	32.3673441997
161	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.29346313	32.3673655093
162	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.2936091199	32.3674731329
163	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
164	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
165	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
166	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
167	<i>Crocus reticulatus</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
168	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2941244	32.3667007997
169	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2884463997	32.3665337997
170	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2955165997	32.3668782
171	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2955165997	32.3668782
172	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2955165997	32.3668782
173	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2800122	32.3587540997
174	<i>Adonis wolgensis</i>	24	2	47.2959946	32.3669702997
175	<i>Stipa capillata</i>	26	4	47.2655293997	32.3485860997
	Березанське лісництво (22.03.2024)				
176	<i>Stipa capillata</i>	2	12	46.9859802122	31.513203308
177	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9857407	31.5130267997
178	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9686031	31.5358803997
179	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9686031	31.5358803997
180	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9859051997	31.5129249
181	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9856028	31.5129012997
182	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9686031	31.5358803997
183	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9856003	31.5131003997
184	<i>Crocus reticulatus</i>	2	12	46.9856003	31.5131003997
185	<i>Astragalus odessanus</i>	2	12	46.9891056	31.5189410997
186	<i>Astragalus odessanus</i>	2	12	46.9855931	31.5133384997
187	<i>Astragalus odessanus</i>	2	12	46.9907711997	31.519469
188	<i>Astragalus odessanus</i>	2	12	46.9857371	31.5133377997
189	<i>Astragalus odessanus</i>	2	12	46.9891056	31.5189410997
190	<i>Astragalus odessanus</i>	2	12	46.9857928997	31.5135138997
191	<i>Crocus reticulatus</i>	2	19	46.9848872997	31.5151256997
192	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9832869997	31.5154235
193	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9832644	31.5153421997
194	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9833313997	31.5155005997
195	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9831320997	31.5153646

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
196	<i>Stipa capillata</i>	3	2	46.983187	31.5152411997
197	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9828357	31.5154049
198	<i>Stipa capillata</i>	3	2	46.982764	31.5154451
199	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9829152	31.5155427997
200	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9828967997	31.5155548
201	<i>Crocus reticulatus</i>	3	2	46.9828168	31.5157066
202	<i>Stipa capillata</i>	3	2	46.9825913997	31.5159565
203	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9810591997	31.516828
204	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9811953	31.5168679
205	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9522714	31.7149767
206	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9813559997	31.5168522997
207	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9812938997	31.5169329
208	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9812198997	31.5171771997
209	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9812008997	31.5172415
210	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9812391	31.517244
211	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9812391	31.517244
212	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9812938	31.5173319997
213	<i>Adonis wolgensis</i>	3	2	46.9811631997	31.5173017997
214	<i>Stipa capillata</i>	3	2	46.9686031	31.5358803997
215	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9809035997	31.5172443997
216	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9808893	31.5172652
217	<i>Astragalus odessanus</i>	3	2	46.9808396997	31.5174584997
218	<i>Crocus reticulatus</i>	3	12	46.9716925	31.5217646
219	<i>Crocus reticulatus</i>	3	12	46.9716337997	31.5223362997
220	<i>Crocus reticulatus</i>	3	12	46.9713977997	31.5220313997
221	<i>Crocus reticulatus</i>	3	13	46.9710716	31.5218725
222	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9707257	31.5216251
223	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9707429997	31.5212347
224	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9706088	31.5210301
225	<i>Crocus reticulatus</i>	3	13	46.9708126	31.5213402997
226	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9706392	31.5211824997
227	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9708453	31.521336
228	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9707433	31.5214795
229	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9707578	31.5214883997
230	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9708165997	31.5214795
231	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9706680997	31.5215302997
232	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9706058	31.5213396
233	<i>Adonis wolgensis</i>	3	13	46.9706479997	31.5213375997
234	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9690348997	31.5241314
235	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9686031	31.5358803997

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
236	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9690125997	31.5240515997
237	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9691264	31.5243742
238	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9688759	31.5241460997
239	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9689375997	31.5241232997
240	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9685154	31.5243232
241	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9687249997	31.5241669997
242	<i>Crocus reticulatus</i>	3	15	46.9686874	31.5242535
243	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9677219	31.5233787997
244	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9673469997	31.523368
245	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9673469997	31.523368
246	<i>Adonis vernalis</i>	3	17	46.9677221997	31.5235362997
247	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9677079	31.5237085
248	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9677079	31.5237085
249	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9677690997	31.5237282
250	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9677324997	31.5239453997
251	<i>Astragalus odessanus</i>	3	17	46.9678948	31.5240016997
252	<i>Adonis wolgensis</i>	3	17	46.9677182	31.5239016997
253	<i>Adonis wolgensis</i>	3	17	46.967584	31.5239593
254	<i>Adonis wolgensis</i>	3	17	46.9675419	31.5239359997
255	<i>Adonis wolgensis</i>	3	17	46.9676390997	31.5241
256	<i>Stipa capillata</i>	3	17	46.9676103997	31.523979
257	<i>Iris pumila</i>	3	17	46.9673939997	31.5233963997
258	<i>Stipa capillata</i>	3	17	46.9677263341	31.5235066786
259	<i>Crocus reticulatus</i>	7	2	46.9579094997	31.3464628997
260	<i>Crocus reticulatus</i>	7	2	46.9578924997	31.3465428
261	<i>Crocus reticulatus</i>	7	2	46.9578924997	31.3465428
262	<i>Crocus reticulatus</i>	7	2	46.9577796	31.3465625
263	<i>Iris pumila</i>	7	2	46.9578817	31.3464288997
264	<i>Crocus reticulatus</i>	7	2	46.9578778997	31.3463917
265	<i>Iris pumila</i>	7	2	46.9578696	31.3468194997
266	<i>Adonis wolgensis</i>	5	2	46.9486655997	31.3057526997
267	<i>Stipa capillata</i>	5	2	46.9488501	31.3055711997
268	<i>Crocus reticulatus</i>	5	2	46.948314	31.3065214997
269	<i>Crocus reticulatus</i>	5	2	46.9482015997	31.3063967
270	<i>Iris pumila</i>	5	2	46.9482803	31.3062749997
271	<i>Crocus reticulatus</i>	5	2	46.9477357997	31.3062834
272	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9472286	31.3062851
273	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9472619	31.3061714
274	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9471271	31.3061000997
275	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9471271	31.3061000997

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
276	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9472682997	31.30618
277	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9472039997	31.3059322
278	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9469935997	31.3061846
279	<i>Adonis wolgensis</i>	5	3	46.9468405	31.3060593997
280	<i>Crocus reticulatus</i>	5	3	46.9469648	31.3061730997
281	<i>Crocus reticulatus</i>	5	3	46.9469265997	31.3061329997
282	<i>Crocus reticulatus</i>	5	3	46.9469192	31.3061982
283	<i>Crocus reticulatus</i>	5	6	46.9460961997	31.3058113997
284	<i>Crocus reticulatus</i>	5	3	46.9468851	31.3061341997
285	<i>Adonis wolgensis</i>	5	6	46.9448721997	31.3060486
286	<i>Adonis wolgensis</i>	5	6	46.9450320997	31.306048
287	<i>Crocus reticulatus</i>	5	6	46.9453608	31.3062015
288	<i>Crocus reticulatus</i>	5	6	46.9453608	31.3062015
289	<i>Adonis wolgensis</i>	5	6	46.9452901	31.306222
290	<i>Adonis wolgensis</i>	5	6	46.9453285	31.3062561997
291	<i>Adonis wolgensis</i>	5	6	46.9453552	31.3063120997
292	<i>Adonis wolgensis</i>	5	6	46.9454216	31.3063295
293	<i>Crocus reticulatus</i>	5	6	46.9453837	31.306172
294	<i>Crocus reticulatus</i>	5	6	46.9454954997	31.3062851
295	<i>Adonis wolgensis</i>		6	46.9455707997	31.3062831997
296	<i>Crocus reticulatus</i>	5	5	46.9463968	31.3066834
297	<i>Crocus reticulatus</i>	5	5	46.9465793	31.3068653997
298	<i>Adonis wolgensis</i>	5	5	46.9465695	31.3067674997
299	<i>Adonis wolgensis</i>	5	5	46.9465567	31.3071777
300	<i>Adonis wolgensis</i>	5	5	46.9464887997	31.3069097997
301	<i>Crocus reticulatus</i>	5	5	46.9465752997	31.3069662
302	<i>Crocus reticulatus</i>	5	4	46.9468026997	31.3068296
303	<i>Crocus reticulatus</i>	5	4	46.9468883997	31.306937
304	<i>Crocus reticulatus</i>	5	4	46.9469216	31.3069449
305	<i>Crocus reticulatus</i>	5	4	46.9469317	31.3068956
306	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9596512	31.288312
307	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9596070997	31.2883953
308	<i>Adonis vernalis</i>	4	8	46.9595982	31.2884081997
309	<i>Adonis vernalis</i>	4	8	46.9595185	31.2884068997
310	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9594586997	31.2883925
311	<i>Adonis vernalis</i>	4	8	46.9593543	31.2884686
312	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9594671997	31.2886868997
313	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9595922997	31.2885424997
314	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9595922997	31.2885424997
315	<i>Adonis wolgensis</i>	4	8	46.9595922997	31.2885424997

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
316	<i>Stipa capillata</i>	4	8	46.9594185997	31.2888741
317	<i>Prunus tenella</i>	4	8	46.9597734855	31.2891141325
318	<i>Adonis vernalis</i>	4	8	46.9598231	31.2891991997
319	<i>Stipa capillata</i>	4	8	46.9594185997	31.2888741
320	<i>Stipa capillata</i>	5	2	46.949233917	31.3065256923
	Привільненське лісництво (23.03.2024)				
321	<i>Genista albida</i>	43	1	47.4787451902	32.1192786098
322	<i>Adonis wolgensis</i>	43	1	47.477604242	32.1193540469
323	<i>Tulipa hypanica</i>	43	1	47.4778759417	32.1193798631
324	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4763751174	32.1196336672
325	<i>Scutellaria verna</i>	43	1	47.4785698008	32.1192095429
326	<i>Genista scythica</i>	43	1	47.4785358105	32.1193014085
327	<i>Genista scythica</i>	43	1	47.4766141916	32.1195796877
328	<i>Genista scythica</i>	43	1	47.4759388891	32.1198707074
329	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4752370637	32.1198737249
330	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	43	1	47.4748486423	32.120625414
331	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	43	1	47.4746877435	32.1207652241
332	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	43	1	47.4743158613	32.1208849177
333	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4738827886	32.1208698303
334	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.47411105431	32.1211789548
335	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4739537212	32.1210475266
336	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4745839521	32.1208785474
337	<i>Adonis wolgensis</i>	43	1	47.4778995086	32.1193500236
338	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	43	1	47.4739521348	32.1207588539
339	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4748617862	32.1206733584
340	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	43	1	47.4755828787	32.1201972663
341	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	43	1	47.4753213649	32.1203179657
342	<i>Adonis vernalis</i>	43	1	47.4752792143	32.1199572086
343	<i>Genista scythica</i>	43	1	47.4776470705	32.1192759275
344	<i>Adonis vernalis</i>	10	8	47.50931	32.16578
345	<i>Adonis vernalis</i>	10	8	47.50931	32.16629
346	<i>Astragalus odessanus</i>	10	8	47.50918	32.1647
347	<i>Astragalus odessanus</i>	10	4	47.50979	32.16.257
348	<i>Adonis wolgensis</i>	10	4	47.50918	32.16461
349	<i>Bulbocodium versicolor</i>	10	5	47.52116	32.15425
350	<i>Bulbocodium versicolor</i>	10	5	47.52245	32.1546
351	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.57017	32.13551
352	<i>Stipa capillata</i>	2	1	47.57297	32.13491
353	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	2	1	47.57185	32.13463
354	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	2	1	47.57143	32.13425

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
355	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	2	1	47.56547	32.13153
356	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	4	3	47.56564	32.13125
357	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	4	3	47.56518	32.13123
358	<i>Genista scythica</i>	4	3	47.56545	32.13163
359	<i>Astragalus odessanus</i>	4	3	47.56557	32.13141
360	<i>Caragana scythica</i>	4	3	47.56535	32.13115
361	<i>Pulsatilla pratensis</i>	4	2	47.56535	32.13115
362	<i>Genista scythica</i>	4	2	47.56535	32.13115
363	<i>Stipa capillata</i>	4	2	47.56535	32.13115
364	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	4	2	47.56535	32.13115
365	<i>Adonis wolgensis</i>	4	10	47.5636	32.1305
366	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	10	47.5636	32.1305
367	<i>Chamaecytisus graniticus</i>	4	10	47.5636	32.1305
368	<i>Crocus reticulatus</i>	4	10	47.5636	32.1305
369	<i>Adonis wolgensis</i>	43	1	47.4752128158	32.1198780835
	Маліївське лісництво				
370	<i>Adonis wolgensis</i>	1	13	47.5425906014	32.717814222
371	<i>Stipa capillata</i>	1	12	47.5499515463	32.7150508761
372	<i>Iris pontica</i>	1	12	47.5499477997	32.7150491
373	<i>Adonis wolgensis</i>	1	12	47.5499829997	32.7151580997
374	<i>Iris pontica</i>	1	12	47.5499829997	32.7151580997
375	<i>Iris pontica</i>	1	12	47.5498655	32.7150050997
376	<i>Iris pontica</i>	1	12	47.5498655	32.7150050997
377	<i>Adonis wolgensis</i>	1	12	47.5497068997	32.7152817997
378	<i>Adonis wolgensis</i>	8	1	47.4767285	32.8278863997
379	<i>Prunus tenella</i>	8	1	47.474793121	32.8318895772
380	<i>Astragalus odessanus</i>	8	1	47.4751473237	32.8317494318
381	<i>Astragalus odessanus</i>	8	1	47.4752862394	32.8316619247
382	<i>Astragalus odessanus</i>	8	1	47.4748785559	32.8315358609
383	<i>Astragalus odessanus</i>	8	1	47.4748941925	32.8314523771
384	<i>Adonis wolgensis</i>	5	5	47.3395824587	32.8155086562
385	<i>Bulbocodium versicolor</i>	5	5	47.3395633738	32.8150996193
386	<i>Bulbocodium versicolor</i>	5	5	47.3400632127	32.814812623
387	<i>Bulbocodium versicolor</i>	5	5	47.3396603884	32.8152357414
388	<i>Adonis vernalis</i>	5	5	47.3396465292	32.8153698519
	Березнегуватське лісництво (24.03.2024)				
389	<i>Adonis vernalis</i>	2	1	47.3659547524	32.7727109939
390	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.368902713	32.7756148204
391	<i>Adonis vernalis</i>	2	3	47.3660133408	32.7728212997
392	<i>Adonis vernalis</i>	2	3	47.3661486843	32.7731595933

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
393	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.366176843	32.7732776105
394	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.3663367113	32.772850804
395	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.3663410259	32.773187086
396	<i>Adonis vernalis</i>	2	3	47.3663328	32.7731034997
397	<i>Adonis vernalis</i>	2	3	47.3662223997	32.7728944997
398	<i>Colchicum bulbocodium</i>	2	1	47.3664158997	32.7728205
399	<i>Adonis wolgensis</i>	2	3	47.3661689997	32.7729454997
400	<i>Colchicum bulbocodium</i>	2	1	47.366146	32.7728553997
401	<i>Adonis wolgensis</i>	2	1	47.3661852997	32.7730297
402	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3661616997	32.772807
403	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.3683856623	32.775375098
404	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3705467051	32.7767681703
405	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3662047746	32.7726972476
406	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3661335997	32.7726974997
407	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.3661333	32.7726327
408	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.3659802997	32.7727715997
409	<i>Crocus reticulatus</i>	2	1	47.3676848996	32.7744007856
410	<i>Adonis volgensis</i>	2	1	47.3700487444	32.7763443813
411	<i>Adonis volgensis</i>	2	3	47.3669259944	32.7738130465
412	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.3664234578	32.7737003937
413	<i>Tulipa hypanica</i>	2	3	47.3657889787	32.7725899592
414	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.3664158997	32.7728205
415	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.3658591	32.7725391997
416	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	3	47.3656734997	32.7724838997
417	<i>Adonis volgensis</i>	2	3	47.3657903	32.7727209
418	<i>Tulipa hypanica</i>	2	3	47.3657888997	32.7725901
419	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.3658047997	32.7723463
420	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.3656969997	32.7723261
421	<i>Bulbocodium versicolor</i>	2	1	47.3656713	32.7723083997
422	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3684610517	32.7751538157
423	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.369662498	32.7759071812
424	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3656813997	32.7721638
425	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.3686740487	32.7756708115
426	<i>Gymnospermium odessanum</i>	2	1	47.365706	32.7720877
427	<i>Adonis vernalis</i>	2	3	47.3660367308	32.773036547
428	<i>Adonis vernalis</i>	2	3	47.3660265119	32.7729839087
429	<i>Adonis wolgensis</i>	2	3	47.3666864215	32.7744021267
430	<i>Adonis vernalis</i>	2	1	47.3655864997	32.7722624997
431	<i>Adonis vernalis</i>	2	1	47.3656402	32.7722663997
432	<i>Adonis wolgensis</i>	2	3	47.3654904997	32.7725286

№ з/п	Наукова назва виду	Квартал	Виділ	latitude	longitude
433	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3374496848	32.8314617649
434	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3383526082	32.8323586285
435	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3382268	32.8333542
436	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3368014517	32.830661796
437	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3368769	32.8307094
438	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3368752957	32.8307154402
439	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3367523	32.8305869
440	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3367531	32.8305859997
441	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3365713	32.8304587
442	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3365088997	32.8304186
443	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3365178997	32.8302929997
444	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3363197997	32.8300746997
445	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3363987997	32.8300178
446	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3363472997	32.8299992
447	<i>Adonis wolgensis</i>	4	21	47.3363179997	32.8299499997
448	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3362252378	32.8297800198
449	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3360959997	32.8297134997
450	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3361872997	32.8297085997
451	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3361293	32.8296789997
452	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3361293	32.8296789997
453	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3361816	32.8296673997
454	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3359201997	32.8292537997
455	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3358771434	32.829708606
456	<i>Bulbocodium versicolor</i>	4	21	47.3366024132	32.8304643184
457	<i>Adonis wolgensis</i>	6	7	47.3286482129	32.8352715075
458	<i>Adonis wolgensis</i>	6	7	47.3286550997	32.8352401
459	<i>Adonis wolgensis</i>	6	7	47.3363179997	32.8299499997

Відомість обстежених ділянок щодо віднесення їх до степових та наявності на них видів рослин, занесених до Червоної книги України

№ з/п	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
1	Миколаївське	45	16	2,5	можна садити			
2	- // -	45	21	6	- // -			
3	- // -	45	14	3,5	- // -			
4	- // -	45	10	9,2	лісові культури, є степові рідкісні види на ділянці	Широта 47.064517 Довгота 32.100602		
5	- // -	45	11	4	степова			
6	- // -	45	8	3	- // -		голицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), голицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>)	
7	- // -	45	6	12,2	- // -	Широта 47.067060 Довгота 32.101772	дрік скіфський (<i>Genista scythica</i>), зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniticus</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), лециця пагорбокова (<i>Gypsophila colina</i>), півники карликові (<i>Iris pumilla</i>), мигдаль степовий (<i>Amygdalus nana</i>), півники солелюбні (<i>Iris halophilla</i>)	
8	- // -	45	4	7	- // -		ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), <i>Scilla siberica</i> Haw (Проліска сибірська)	низ (тальвер) можливо
9	- // -	45	2	2,4	- // -		голицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	
10	- // -	45	1	8,5	степова (7,4), крім 1.1 га		ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)	1,1 га лк
11	- // -	12	23	2	можна садити			
12	- // -	12	24	6,5	- // -			
13	- // -	12	29	1,5	- // -			
14	- // -	12	23	3,6	- // -			

№ з/п	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
15	- // -	12	27	0,7	- // -			
16	- // -	17	19	3,2	Псамофітна ділянка, треба дообстеження		волошка первинноперлинна (<i>Centaurea protomargaritacea</i> Klokov)	
17	- // -	20	10	12,1	можна садити			
18	- // -	21	15	0,7	- // -			
19	- // -	23	22,1	4,7	не степова	Широта 46.821906 Довгота 31.971054		зняти заказник
20	- // -	23	22	3,5	не степова			доповнення
21	- // -	24	11	7,3	не степова, можна садити			
22	- // -	24	9	1,3	- // -			
23	- // -	23	17,1	5,5	- // -			
24	- // -	37	15	6	- // -			
25	- // -	40	23	2,4	- // -			
Всього по Миколаївському лісництву				119,3				
Всього степових по Миколаївському лісництву				36				
Не відносяться до степових				83,3				
1	Христофорівське	22	3.1	4,2	не степова, можна садити			
2	- // -	26	1	2,5	- // -			
3	- // -	26	4	3,4	- // -			
4	- // -	25	4	2,4	- // -			
5	- // -	25	7	1,6	- // -			
6	- // -	24	2	9	степова		шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), горцивіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	крім схилу від траси
7	- // -	24	1	2,9	не степова, можна садити			
8	- // -	12	17	1,5	не степова, можна садити, крім схилу		частково самозахват	

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Коорди-ни червон	Рідкісні види рослин	Примітка
9	- // -	11	24	1,9	не степова, заросла			
10	- // -	17	1	18	частково, потребує до-обстеження			від села можна заліс-нювати
11	- // -	31	8	5,2	можна садити			
12	- // -	31	9	6,3	- // -			
Всього по Христофорівському лісництву				58,9				
Степових по Христофорівському лісництву				9				
Не відносяться до степових				49,9				
1	Березанське	2	14	1,7	можна садити			
2	- // -	2	15	0,9	- // -			
3	- // -	2	12	5,8	можна садити, крім схилу 10 м (2,0 га)		шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>)	
4	- // -	2	19	6	можна садити			
5	- // -	3	1	0,8	- // -			
6	- // -	3	2	12	степ		шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
7	- // -	3	1.1	1,7	можна садити			
8	- // -	3	3	2,9	- // -			
9	- // -	3	4	5,3	- // -			
10	- // -	3	9	6,9	- // -			
11	- // -	3	10	3,9	- // -			
12	- // -	3	11	11	- // -			

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
13	- // -	3	12	9,7	культури, яких майже немає			потребують доповнення
14	- // -	3	13	2,1	степ (яр)		горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
15	- // -	3	14	3,5	від балки 13 виділ степ, дообстеження		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>) від балки	
16	- // -	3	15	3,2	культури		шафран	
17	- // -	3	16	4,3	можна садити			
18	- // -	3	17	1,5	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
19	- // -	2	14	1,7	можна садити			
20	- // -	7	6	4,8	- // -			
21	- // -	7	11	4,8	- // -			
22	- // -	7	12	1,7	- // -			
23	- // -	7	1	31	- // -			
24	- // -	7	2	29,3	можна садити, крім схилу, де виявлено рідкісний вид		шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)	
25	- // -	5	1	4	можна садити			
26	- // -	5	2	7	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), півники карликові (<i>Iris pumilla</i>)	
27	- // -	5	3	0,8	- // -		<i>Stipa capillata</i> (Ковила волосиста), <i>Adonis wolgensis</i> (Горицвіт волзький)	
28	- // -	5	6	2,4	- // -		<i>Crocus reticulatus</i> (Шафран сітчастий) та <i>Adonis wolgensis</i> (Горицвіт волзький)	

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Коорди-ни червон	Рідкісні види рослин	Примітка
29	- // -	4	5	4,3	можна садити			
30	- // -	4	8	2,5	степова		горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>), мигдаль степовий (<i>Amygdalus nanae</i>)	
31	- // -	33	2	1,5	можна садити			
32	- // -	34	4	1,8	необхідне обстеження в травні			
Всього по Березанському лісництву				180,8				
Степових по Березанському лісництву				31,8				
Не відносяться до степових				149				
1	Ново-одеське	12	9	3,6	можна садити			
2	- // -	15	5	1,1	- // -			
Всього по Новоодеському лісництву				4,7				
Степових по Новоодеському лісництву				0				
Не відносяться до степових				4,7				
1	Привільненське	44	3	6,6	можна садити			
2	- // -	44	1	12	- // -			
3	- // -	10	8	18,5	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), півники со-лелюбні (<i>Iris halophilla</i>)	
4	- // -	10	4	6,3	- // -		астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	
5	- // -	10	1	18,5	можна садити, крім схилу (9,9 га)			

№ з/п	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
6	- // -	6	9	16,2	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), шоломниця весняна (<i>Scutellaria verna</i>)	
7	- // -	6	2	9	досадити можна			доповнення
8	- // -	6	5	5	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium vesicolor</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
9	- // -	2	1.1	4,2	- // -		ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniticus</i>), горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	
10	- // -	4	2	2	- // -		зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniticus</i>), ефедрa звичайна (<i>Ephedra distachia</i>)	
11	- // -	4	3	7	- // -		від балки горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>), зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniticus</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), дрік скіфський (<i>Genista scythica</i>), лещиця пагорбкова (<i>Gypsophila collina</i>) астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), карагана скіфська (<i>Caragana scythica</i>)	
12	- // -	4	4	10	- // -		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium versicolor</i>), зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniticus</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)	
13	- // -	4	1	41,4	частково степова 24,4		сон лучний (<i>Pulsatilla pratensis</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	17 га під лк

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Коорди- ни червон	Рідкісні види рослин	Примітка
14	-// -	2	1	65,6	частково степова 19 га		зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniti- cus</i>), горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	46,6 під лк
15	-// -	1	5,1	8,0	не степова, можна садити			
16	-// -	3	1,1	3,0	-// -			
17	-// -	3	1,2	2,8	-// -			
18	-// -	3	1,3	6,3	-// -			
19	-// -	3	1,4	15,7	-// -			
20	-// -	5	1,1	17,0	-// -			
21	-// -	19	2,1	5,0	-// -			
22	-// -	37	4,1	4,0	-// -			
23	-// -	43	1	40,0	степ		ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), горицвіт волзь- кий (<i>Adonis wolgensis</i>), горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>), дрік скіфський (<i>Genista scyth- ica</i>), шоломниця весняна (<i>Scutellaria verna</i>), зіно- вать гранітна (<i>Chamaecyt- isus graniticus</i>), півники карликові (<i>Iris pumila</i>), тюльпан південнобузький (<i>Tulipa hypanica</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), шафран сіт- частий (<i>Crocus reticulatus</i>)	
24	-// -	43	1,1	6,0	не степова, можна садити			
25	-// -	44	5,1	10,0	-// -			
26	-// -	60	10,1	15,0	-// -			
27	-// -	62	4,1	15,0	-// -			
28	-// -	62	4,2	15,0	-// -			
29	-// -	63	4	5,0	-// -			
30	-// -	63	8	11,0	-// -			
31	-// -	74	1,1	17,0	-// -			
32	-// -	74	1,2	14,0	-// -			
33	-// -	74	1,3	3,0	-// -			
34	-// -	74	2,1	20,0	-// -			
35	-// -	74	2,2	2,6	-// -			

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Коорди-на-ти червон	Рідкісні види рослин	Примітка
36	- // -	79	13	1,2	- // -			
37	- // -	79	17,1	12,0	- // -			
38	- // -	81	4,1	7,0	- // -			
39	- // -	81	4,2	1,6	- // -			
40	- // -	81	4,3	0,7	- // -			
41	- // -	84	1,1	5,2	- // -			
42	- // -	86	1,1	20,0	- // -			
43	- // -	86	1,2	8,5	- // -			
44	- // -	86	1,3	2,7	- // -			
Всього по При-вільненському лісництву				516,6				
Степових по привіль-ненському лісництву				152.6				
Не відносяться до степових				364				
1	Березне-гуватське	6	7	7,1	підготовлена під садіння 3,6 га, всього 7,1. Частково степова		частково є горлицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), солодушка великоквіткова (<i>Hedysarum grandiflorum</i>), лещиця пагорбокова (<i>Gepsophilla collina</i>)	
2	- // -	6	10	1,6	не степова, можна садити			
3	- // -	6	1	17,6	- // -			
4	- // -	4	21	19,5	від поля степова, посаджено 5,5 та 3 га		горлицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium versicolor</i>), ковила воло-систа (<i>Stipa capillata</i>)	8,5 не степова
5	- // -	4	20	12	можна садити			
6	- // -	4	19	9,3	частина степо-ва 3,3 га	Широта 47.342318 Довгота 32.823722	горлицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	6 не степова
7	- // -	4	2.1	0,5	можна садити			
8	- // -	4	2	5	деградована ,можна садити			
9	- // -	4	8	21,8	- // -			

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
10	- // -	4	9	5	можна садити			
11	- // -	4	11	5,3	- // -			
12	- // -	5	1	59,4	деградована, можна садити			
13	- // -	4	6	7,4	- // -			
14	- // -	4	5	2,5	- // -			
15	- // -	3	3	26,5	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	
16	- // -	2	3	2,7	- // -		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium versicolor</i>)	
17	- // -	2	1	26	- // -	Широта 47.365871 Довгота 32.772401	горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium versicolor</i>), тюльпан бузький (<i>Tulipa hypanica</i>), шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>), оставник одеський (<i>Gymnospermium odessanum</i>)	
18	- // -	2	5	3,5	деградована, можна садити			
19	- // -	2	2	8,1	не степова, можна садити			
20	- // -	26	11	5	можна садити			
21	- // -	29	1	11,5	степова			
22	- // -	29	5	45	не степова, можна садити			
23	- // -	34	10	1	- // -			
24	- // -	34	27	13,4	- // -			
25	- // -	34	29	7,2	- // -			
26	- // -	14	2	8	- // -			
27	- // -	20	1	4,5	- // -			
28	- // -	5	5	8,9	схил залишити, дно можна садити 4 га		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i>), брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium versicolor</i>), тюльпан бузький (<i>Tulipa hypanica</i>)	

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
29	- // -	5	3	5,2	степова	Широта 47.340357 Довгота 32.813581	горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
30	- // -	10	21	37,7	частково степова, залишити схил від 1 виділу (11 га)		горицвіт (<i>Adonis wolgensis</i>), астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), мигдаль степовий (<i>Amygdalus nana</i>)	26 під лк
31	- // -	9	3	35	не степова, можна садити			
32	- // -	9	7	11,7	степова		горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
33	- // -	2	2	8,1	не степова, можна садити			
34	- // -	2	5	3,5	- // -			
35	- // -	2	9	9,0	- // -			
36	- // -	3	6	6,0	- // -			
37	- // -	3	10	5,3	- // -			
38	- // -	4	3	4,2	- // -			
39	- // -	4	13	10,9	- // -			
40	- // -	4	15	4,1	- // -			
41	- // -	6	2	14,0	- // -			
42	- // -	6	7	3,6	- // -			
43	- // -	9	4	10,0	- // -			
44	- // -	17	24	3,2	- // -			
45	- // -	18	1,1	9,0	- // -			
46	- // -	18	1,2	15,0	- // -			
47	- // -	21	1,1	20,0	- // -			
48	- // -	21	1,2	20,0	- // -			
49	- // -	21	1,3	20,0	- // -			
50	- // -	21	1,4	20,0	- // -			
51	- // -	21	1,5	20,0	- // -			
52	- // -	21	1,6	20,0	- // -			
53	- // -	21	1,7	5,4	- // -			
54	- // -	30	1,1	20,0	- // -			
55	- // -	30	1,2	13,5	- // -			

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
Всього по Березнегуватському лісництву				699,7				
Степових по Березнегуватському лісництву				129,4				
Не відносяться до степових				589,8				
1	Маліївське	26	12	10,7	деградована, можна садити			
2	- // -	26	13	20,2	- // -			
3	- // -	23	6	11,2	не степова, можна садити		ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
	- // -	23	7	12	можна садити			
4	- // -	23	11	2,2	не степова, можна садити			
5	- // -	23	10	1,8	- // -			
6	- // -	11	7	2,8	степова	Широта 47.427196 Довгота 32.802615	мигдаль степовий (<i>Amygdalus nana</i>), горлиця волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
7	- // -	11	6	9,3	- // -		мигдаль степовий (<i>Amygdalus nana</i>), горлиця волзький (<i>Adonis wolgensis</i>)	
8	- // -	9	2	25	рілля, можна садити			
9	- // -	9	4	28	деградована, можна садити			
10	- // -	11	4	24,6	деградована, можна садити			
11	- // -	10	2	15,8	не степова, можна садити			
12	- // -	8	1	24,8	від виділу 7 можна садити, інше дообстеження, травень	Широта 47.475216 Довгота 32.831537	астрагал одеський (<i>Astragalus odessanus</i>), мигдаль степовий (<i>Amygdalus nana</i>), ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i>)	
13	- // -	8	5	19,7	не степова, можна садити			

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Коорди-ни червон	Рідкісні види рослин	Примітка
14	- // -	4	12	7	- // -			
15	- // -	4	1	21,7	деградована, можна садити			
16	- // -	4	4	10	- // -			
17	- // -	2	8	20,5	не степова, можна садити			
18	- // -	2	2	75,7	- // -			
19	- // -	1	1	13,4	- // -			
20	- // -	1	3	15	- // -			
21	- // -	1	7	7,4	- // -			
22	- // -	1	13	20	- // -			
23	- // -	1	12	3,5	степова	Широта 47.550007 Довгота 32.715193	горицвіт волзький (<i>Adonis wolgensis</i>), півники понтичні (<i>Iris pontica</i>), зіновать гранітна (<i>Chamaecytisus graniticus</i>)	
24	- // -	1	9	6,8	не степова можна садити			
	- // -	2	7,0	5,4	степова			
25	- // -	5	2,1	5,4	не степова, можна садити			
26	- // -	9	1,2	11,2	- // -			
27	- // -	9	1,3	20,0	- // -			
28	- // -	9	1,4	19,6	- // -			
29	- // -	9	1,5	20,0	- // -			
30	- // -	9	1,6	20,0	- // -			
31	- // -	9	1,7	2,8	- // -			
32	- // -	9	5,1	20,0	- // -			
33	- // -	9	5,2	17,1	- // -			
34	- // -	11	2,1	10,0	- // -			
35	- // -	11	2,2	10,6	- // -			
36	- // -	13	12	5,5	- // -			
37	- // -	13	13	6,7	- // -			
38	- // -	21	2	5,3	- // -			
39	- // -	21	5	1,5	- // -			
40	- // -	21	17	1,4	- // -			
41	- // -	21	22	12,4	- // -			
42	- // -	21	29	11,2	степова			
43	- // -	21	30	11,9	не степова, можна садити			
44	- // -	22	3,0	8,2	- // -			
45	- // -	26	4	13,0	- // -			

№ з/п	Лісництво	Квар-тал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
46	-// -	26	11,1	20,0	-// -			
47	-// -	26	11,2	15,0	-// -			
48	-// -	26	16,1	10,0	-// -			
49	-// -	26	16,2	10,0	-// -			
50	-// -	26	25	6,9	-// -			
51	-// -	26	27	2,3	-// -			
52	-// -	26	31	0,5	-// -			
53	-// -	26	33	4,3	-// -			
54	-// -	26	36	2,7	-// -			
Всього по Маліївському лісництву				720				
Степових по Маліївському лісництву				32,2				
Не відносяться до степових				682,4				
1	Лісове	40		13,4	не степова, можна садити			
2	-// -	40		10,0	-// -			
3	-// -	40		7,6	-// -			
4	-// -	40	1	8,5	-// -			
Всього по Лісовому лісництву				39,5				
Степових по Лісовому лісництву				0				
Не відносяться до степових				39,5				
1	Мурахівське	2	7	3,3	не степова, можна садити			
2	-// -	2	17	8,0	-// -			
3	-// -	3	2	2,7	-// -			
4	-// -	6	14	4,4	-// -			
Всього по Мурахівському лісництву				18,4				
Степових по Мурахівському лісництву				0				
Не відносяться до степових				18,4				

№ з/п	Лісництво	Квартал	Виділ	Площа	Висновок	Координати червон	Рідкісні види рослин	Примітка
1	Володимирівське	13		3,0	не степова, можна садити			
2	- // -	14	11,1	1,9	- // -			
3	- // -	14	11,2	0,5	- // -			
4	- // -	14	11,3	7,5	- // -			
5	- // -	14	11,4	2,0	- // -			
6	- // -	14	11,5	1,9	- // -			
7	- // -	14	11,6	0,8	- // -			
8	- // -	14	11,7	10,0	- // -			
9	- // -	26	15	3,0	- // -			
10	- // -	32	7	6,0	- // -			
11	- // -	34	20	1,4	- // -			
12	- // -	39	2	9,3	- // -			
Всього по Володимирівському лісництву				47,3				
Степових по Володимирівському лісництву				0				
Не відносяться до степових				47,3				

Протокол засідання робочої групи з питання проведення аналізу фонду лісорозведення
Миколаївської області від 5.04.2024 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

Начальник управління екології та
природних ресурсів Миколаївської
обласної військової адміністрації
Олександра СФІМЕНКО
« 5 » квітня 2024 року

Протокол

**засідання робочої групи з питання проведення аналізу
фонду лісорозведення Миколаївської області**

м. Миколаїв

5 квітня 2024 року

Головуючий: начальник управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації Сфименко О.В.

Присутні члени робочої групи: заступник начальника управління екології та природних ресурсів облвійськадміністрації Мац Д.А., директор департаменту агропромислового розвитку облвійськадміністрації Пискун О.В., провідний інженер Південного лісового офісу Галаган О.В., начальник відділу лісового господарства та відтворення лісів Південного міжрегіонального управління лісового господарства Сатановська Л.М., в.о. директора регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» Дьяченко О.В., в.о. директора регіонального ландшафтного парку «Прийгульський» Куценко С.В., експерт громадської організації «Українська природоохоронна група» Скоробогатов В.М.

Запрошені:

провідний інженер лісового господарства відділу лісового господарства ДП «Ліси України» Рак О.О., депутат Миколаївської обласної ради, голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань екології, охорони довкілля, раціонального природокористування, туризму та рекреації Рязьких А.А., директор філії «Південний лісовий офіс» Грицай О.В., начальник відділу відтворення лісів департаменту лісового господарства ДП «Ліси України» Ільїн Р.В., провідний інженер лісового господарства відділу лісового господарства ДП «Ліси України» Партика Н.В., начальник відділу врегулювання земельних питань та використання водних об'єктів департаменту агропромислового розвитку облвійськадміністрації Ясків Ю.Б., головний спеціаліст управління екології та природних ресурсів облвійськадміністрації Романенко М.М., комунікаційник Південного лісового офісу Шкорубська М.М.

На засіданні робочої групи з питання проведення аналізу фонду лісорозведення Миколаївської області, створеної розпорядженням голови облдержадміністрації від 17.09.2021 № 484-р (зі змінами, внесеними розпорядженнями від 20.12.2023 № 566-р, від 02.02.2024 № 35-р) учасники обговорили результати натурних обстежень, які відбулись 20-24 березня на землях Південного лісового офісу, на предмет визначення степових ділянок, де поширені рідкісні види флори, занесені до Червоної книги України та ділянок, придатних до лісорозведення. В експедиції брали участь провідний інженер

відділу лісового господарства департаменту лісового господарства ДП «Ліси України» к.б.н. Рак О.В., експерт ГО «Українська природоохоронна група» Скоробогатов В.М., провідний інженер лісового господарства Південного лісового офісу Галаган О.В., представник управління екології та природних ресурсів облвійськадміністрації Романенко М.М., співробітники лісництв.

Обстежено 120 ділянок загальною площею 1361,1 га. Степова рослинність з рідкісними видами флори представлена на площі 374,2 га, 61 га земель лісгосподарського призначення потребує дообстеження в травні на предмет наявності рідкісних степових видів. На площі 986,9 га рідкісних видів флори, занесених до Червоної книги України, не виявлено, вони не відносяться до степових і є придатними до заліснення.

Результати обстежень були надіслані членам робочої групи для аналізу.

В цілому за результатами цих і попередніх обстежень проаналізовано на предмет заліснення 246 ділянок загальною площею 2405,2 га.

Встановлено, що 195 земельних ділянок загальною площею 1800,7 га можуть бути використані для лісорозведення. На 12 земельних ділянках загальною площею 253,8 га мозаїчно розташовані степові ділянки й ті, які можуть бути використані для створення лісових культур. 34 ділянки загальною площею 299,4 га є степовими, або такими, на яких зростають об'єкти Червоної книги України. Детальні результати досліджень та загальна площа степових ділянок (з урахуванням мозаїчного розташування окремих ділянок) наведені у відомості обстежених ділянок щодо віднесення їх до степових та наявності на них видів рослин, занесених до Червоної книги України (додається до протоколу). Вона з примітками щодо наявності видів Червоної книги України, робочими записами та рекомендаціями щодо ділянок, де частково ліс/степ є основою для подальших ліскокультурних робіт та збереження степових ділянок.

Учасники наради після обговорення

Вирішили:

1. погодитись і взяти в роботу відомість обстежених ділянок щодо віднесення їх до степових та наявності на них видів рослин, занесених до Червоної книги України (Додаток 1).
2. Рекомендувати Південному лісовому офісу підготувати перелік земельних ділянок, передбачених для лісорозведення восени, які ще не були обстежені поточного року.

Термін: до 01.06.2024

3. Продовжити проведення натурних обстежень земельних ділянок, визначених такими, що потребують додаткових обстежень, із залученням відповідних спеціалістів.

Термін: до 01.09.2024

4. Південному лісовому офісу надавати для розгляду переліки земельних ділянок, запланованих під лісорозведення, картографічні та інші матеріали в повному обсязі не менш, ніж за 20 робочих днів до запланованого чергового засідання робочої групи.

Термін: постійно

5. Рекомендувати Південному лісовому офісу звернутись до розробника матеріалів базового лісовпорядкування, щоб ступові та частково ступові ділянки, вказані у відомості обстежених ділянок щодо віднесення їх до ступових та наявності на них видів рослин, занесених до Червоної книги України, виключити із лісокультурного фонду та при проектуванні дотримуватись заборони проектувати заходи з лісорозведення на ступових, лучних ділянках, болотах і біогалявинах (заборона визначена п. 71, п. 96 Порядку здійснення лісовпорядкування).

Термін: до 01.05.2024

Протокол вела:

Марина Романенко

Наукове видання

**Заповідне Гранітно-степове Побужжя
на переломі часу:
збереження та виклики сьогодення**

Редактори Людмила Звенигородська,
Ігор Скільський
Макет Надії Антонової
Фото на обкладинці Дениса Кривого
Підготовка до друку Андрія Добрянського

Підписано до друку 28.10.2024. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура PF Din Text Cond. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 8,37. Тираж 200 прим. Зам. 241562

Видавець ТОВ «Друк Арт»
58018 Чернівці, вул. Маловокзальна, 2Д, тел. (0372) 585-432
Ліцензія про державну реєстрацію ДК № 2741 від 15.01.2007 р.
Виготовлювач ФОП Варвус В. В.

